نازناوی ناشایستە لەسەر خێزان و کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکانی

لەکۆمەڵگەی کوردی و کۆمەڵگەکانی رۆژهەڵاتدا زۆرجار ناووناوبانگ و نازناو(لەقەب) بەتایبەتیش ئەگەر ناقوڵا و ناشایستە و ناخۆش بوو، دەبێتە مایەی برینداربوونی هەستی مرۆڤەکان، خستنە پاڵی ئەو نازناوانە کە رەنگە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو تاکەوەش هەر نەبێت، بەڵکو وەك نازناوێك لەخێزان و بنەماڵەوە بۆی مابێتەوە، ئەم نازناوانە مەرج نییە بەهۆی کاری باشەوە بن، بەڵکو هەندێکیان دەرەنجامی کار و رووداو و بەسەرهاتی خراپەوە بن کە بەراستی دەبنە رێگر لەبەردەم ژیانی کۆمەڵایەتی و زۆرجاریش پێکهێنانی خێزان بەتایبەتیش بۆ کچان. لەم راپۆرتە لایەنە کۆمەڵایەتییە خراپەکانی نازناو و ناولێنانی ناشایستە دەخەینەروو، هاوکات بیر تاوانی کچ لەم مەسەلەیەدا روون دەکەینەوە:

(ئاورینگ حەمەفەرەج)ی فەرمانبەر بۆچوونی وایە، تاکی کوردی قوربانیدەری ئەو نازناوە هەڵانەن کە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو کەسەوە نییە بەتایبەت کچ، زۆرجار پرۆسەی هاوسەرگیری کچ لەسەر ئەو مەسەلەیە هەڵوەشاوەتەوە، لەخێزانێکدا ئەگەر باوك یان دایك یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە کارێکی خراپ ئەنجام بدات، دەبێتە نازناوێکی خراپ، کە هیچ گوناهێکیشی نییە بۆچی دەبێت ببێتە رێگر بۆ کچ یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە.

(ژیوار جەزا)ی قوتابی زانکۆی سلێمانی، کۆلێژی ئەندازیاری دەڵێت: ئێمە وا دەڕوانین کە ئەگەر کەسێك کارێکی نالەباری کرد، ئیدی ئەمە پەروەردەی خێزانەکەی بەرەو ئەو ئاقارەی بردووە، بەڵام بیرلەوە ناکرێتەوە کە تاك کاتێك لەخێزان دەردەچێت رووبەڕووی شتە جیاوازەکانی دەوروبەر دەبێتەوە و لەژێر کۆنترۆڵی خێزاندا نامێنێت، بۆیە دەکرێت لەژیانی رۆژانەیدا تووشی کارێکی هەڵە و خراپ بێتەوە، ئەمە چ پێوەندییەکی بە خوشك یان برا یان دایك و باوکەوە هەیە، لەکاتێکدا خێزانەکەیان دڵخۆش نین بەو کارە، بۆچی دەبێت ئەوان باجەکەی بدەن.

(ئارام جەمال) وەک رووناکبیر و نووسەر، باس لەبیر تەسکی تاکی کورد دەکات، کە ئەنجامدانی کار دەرهاویشتەی بیرکردنەوە و تێڕوانینی ئەو کەسەیە بۆ کارەکە، نەك پەروەردەو پێگەی خێزانی، لەوکاتەی مرۆڤ کارێك دەکات بیر لە دەرەنجامەکانی ناکاتەوە، لەکاتێکدا خوشکەکەی لەکاتێکی هەستیاردا تووشی ئەو حاڵەتە دەبێتەوە کە بۆچی براکەی ئەو کارە نالەبارەی کردووەو ئێستا کاریگەری لەسەر داهاتوو و ژیانی ئەو دەبێت؟ یاخود بەپێچەوانەوە کچێك هەڵەیەك دەکات، براکەی ببێتە گوناهبار، بۆیە با ئێمە روونتر سەیری دەرەنجامی کارەکان بکەین و پەیوەست نەبین بەناوی بنەماڵەو رەفتارو کەسایەتی ئەو خێزانە، بەڵکو تەنیا خودی کەسێتی ئەو کەسە وەربگرین و قبوڵی بکەین.

(ژیان والی) مامۆستا دەڵێت: وەك خۆم زۆر گرنگی بەناوی بنەماڵە دەدەم، تەنانەت لەژیانی خۆم جێبەجێم کردووە، چونکە ئێمە لەم کۆمەڵگەیەدا دەژین نەك کۆمەڵگەیەکی کراوە کە ئەو نازناو و قسانە قبوڵ نەکەن و بەهەند وەرینەگرن کە لەسەر خێزانی ئەو کەسە هەیە، ئەگەر لەگەڵ کوڕێکدا هاوسەرگیری بکەم کە خێزانەکەیان هەر ئەندامێکیان بێت نازناو یان کارێکیان کردبێت، وەك بۆ نموونە راو و رووت یا دزی یا هەر کارێکی ناشایستە و نابەجێ، ببێتە مۆرکێکی ناشیرین پێیانەوە، چۆن بتوانم ژیانی لەگەڵدا بەسەربەرم، ترسم لەقسە توندەکانی کۆمەڵگەیە، کە هەمیشە بەدواتەوە دەبن و لەداهاتوودا وەك میراتێك بۆ نەوەکان دەمێنێتەوە.

لەبەرامبەر هەموو ئەو بۆچونانەدا لەرووی لێکدانەوە دەروونی و کۆمەڵناسییەکەوە، خاتوو(میهرەبان جەلال) دەڵێت: مرۆڤ کاری هەڵەی لێدەوەشێتەوە، بەو مانایەی ئەگەر کارێکی خراپی بەئەنجام گەیاند مانای ئەوە نییە دوو هێڵی راست و چەپ بەسەر هەموو ژیانی خۆی و خێزانەکەیدا بهێنرێت، بەڵام لەم کۆمەڵگەیەدا تەنانەت ئەگەر باپیرەشی کارێکی کردبێت و بووبێت بە نازناوی ئەو خێزانە، نەوەکانی باجەکەی دەدەن و کاریگەردەبن پێی. مرۆڤ هەمیشە دەگۆڕێت و بەهەڵەکانیدا دەچێتەوە.

زیاتر لەم لایەنەدا کچ دەبنە قوربانیدەر، لەکوردیدا دەڵێن: (دایك ببینە کچ بخوازە) ئەم پەندە راستە، بەڵام ئەگەر دایك خراپ بێت، مەرج نییە کچەکەشی بەو شێوەیە بێت. فراوانتر بیربکەینەوە، پێدەچێت بەهۆی بارودۆخێکەوە دایکی تووشی هەڵەیەك بووبێت، ئیتر ئەمە بووبێتە بەرنامە و کچەکەشی بەهەمان شێوە بێت، لەئێستادا پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان فراوان بوون و تائێستاش هەوڵی خۆ رۆشنبیرکردن دەدات، بۆیە هیچ کەسێك بەرپرس نییە لەکەسێتی کەسانی خێزان و دەوروبەر.

هەمووکەسـێك لەژیانـی خۆیدا هەوڵ دەدات کەسـێك بکاتە هاوڕێی خۆی کە دڵسـۆز و بەئەمەك بێت، لەرۆژگاری ئێستاماندا دۆزینەوەی ئەو کەسە مەحاڵە، چونکە هەمیشە مرۆڤەکان بەگومانەوە لەیەکتر دەڕوانن، گومانی تێدا نییـە دەرەنجامە نێگەتیڤەکان وایکردووە ئەو متمانەیە بـەرەو کاڵبوونەوە بچێت. ئەوەی لەژیانی (شـاخەوان)دا دەیبیسـتین هیچی کەمترنییە لەژیانی کچێك کەتووشـی کاری خراپ دەبێت، چونکە تووشی حاڵەتێکی دەروونی وابووە وەك خۆی دەڵێت چارەسەرکردنی ئەستەمە:

وەرگرتنی لەزانکۆ

شاخەوان، لەکاتێکدا قوتابی پۆلی شەشی ئامادەیی بووە کەسـێکی جـددی بووە، زانیویەتی چـۆن کاتەکانی بۆ خوێندن و خوێندنەوە تەرخان بکات، ئەمەش وایکردووە نمرەیەکی باش بەدەست بهێنێت و لەیەکێك لەکۆلێژەکان وەربگیرێـت. خوێندن هەموو ئاواتێکـی بووە، بەڵام کـە دەگاتە زانکۆ سەرجەم ئاواتەکانی پێچەوانە دەبنەوە، وەك خۆی ئاماژەی پێدەکات هەرگیز چاوەڕێی ئەوە نەبـووە کە بۆی هاتۆتە پێش.

شاخەوان دەڵێت: کەچوومە زانکۆ حەزم دەکرد کەسێك هاوڕێم بێت بەمانای وشە هەڵگری وشەی هاوڕێیەتی بێـت، یەکەم رۆژی چوونم بۆ زانکۆ لەبەشی تۆمارگەی زانکۆ بەهۆی کارەکەمانـەوە کەوتمە قسـەکردن لەگەڵ کوڕێکدا کەنـاوی رزگار بـوو، لەدوای گفتوگۆ زانیم لەهەمان ئەو بەشەیە منیش لێی وەرگیراوم، رزگار ئەو کوڕە بوو هەموو ژیانی منی فەوتان.

رزگارپێشتر لەپەیمانگابوو، لەبەرئەوەی لەیەکەمەکان بـووە لەزانکۆ وەرگیراوە، کە ئەمـەی باس کرد زۆر دڵم پێی خۆش بوو وتم هاوڕێیەتی کەسـێکی زیرەك و جددی دەکەم، ئیتر لەورۆژەوە بووینە هاوڕێ و رۆژانـە زۆربەی کاتەکانمان بەیەکەوە بەسەر دەبرد، بـە ڵا م

هاوڕێیەتیەک داهاتووی

قوتابیەک لەناودەبات

رزگار رۆژانە دوای تەواوبوونی وانەکانمان نەدەرۆیشتەوە هەر لەزانکۆ دەمایەوە، پێم دەوت ئەمە کارێکی باش نییە دەیکەیت، چونکە کاتەکان هەروا بەخۆڕایی دەڕوات. ئەم قسانەی من بێسوود بوو، تارۆژێك بەمنی وت تۆ بۆچی زوو دەڕۆیتەوە؟ رۆژێك لەگەڵمدا بمێنەرەوە بزانە دوای دەوام چەند خۆشترە تا کاتی دەوام!

شاخەوان دەڵێت: وتنی ئەم قسەیە زۆر سەیر بوو، دەمویست بزانم بۆچی خۆشترە؟ لەبەرئەوە بڕیارمدا منیش بمێنمەوە.

مانەوەم لەگەڵ رزگاردا لەکۆلیژ بۆدوای کۆتایهێنانی دەوام:

رۆژێك لەدوای تەواوبوونی وانەکان لەزانکۆ مامەوە، رزگار وتی: شاخەوان تۆزێکی تر هەندێك برادەرم هەیە پێتی دەناسێنم و دوایی دەچینە دەرەوەی زانکۆ!

لەکافتریا دانیشتبووم کە برادەرەکانی هاتن، دوو کچ و کوڕێك بوون، لەدوای یەکترناسین وتیان بابڕۆین، وتم رزگار بۆ کوێ دەچن؟ وتی تۆ وەرە و حەقت نەبێت. منیش لەگەڵیاندا رۆیشتم چووین بۆ پارکی ئازادی، لەوێ زۆرماینەوە تا ئێوارەیەکی درەنگ، زۆر هەستم بەشەرم و دڵەراوکێ دەکرد، چونکە باسی هەندێك بابەتیان دەکرد هەرگیز لەژیانمدا گوێم لێیان نەبووە، پێم وتن دەبێت من بڕۆم زۆر درەنگ بووە.

لەبەرئەوەی لەخێزانەکەماندا هەمیشە لێپرسینەوە هەبووە، باوکم زۆر توڕە بوو کە تائێستا نەهاتوومەتەوە و لەهەمان کاتدا پرسێکم نەکردووە، پەشیمان بووم لەوەی لەگەڵیاندا رۆیشتم، لای خۆم بڕیارمدا جارێکی دیکە نەچمەوە.

چۆن کەوتمە هەڵەوە
رزگار بۆ
ر ۆ ژ ی

دوایی پێی وتم شاخەوان پێیت خۆش بوو ئەوکەسانەت ناسی؟ هەست دەکەم تۆ کەسێکی شەرمنیت، پێمخۆشە کەمێك کراوەتر بیت، وتم نا سوپاس حەزم لەو جۆرە کەسانە نییە و پەشیمانم، من ئەمەم وتوو، رزگار: وەڵامی دامەوە و وتی تۆ هەڵە دەکەیت ئەوانە کەسی باشن و دەستی کرد بەوەسفکردنیان، ئەوەندەی تر قەناعەتی پێکردم هاوڕێیەتیان بکەم، ئەمە یەکەم هەنگاونانم بوو بەرەو هەڵدێربوون.

ئیتر لەمەوە وام لێهات لەگەڵ دایك و باوکمدا درۆ بکەم و هەرجارەی شتێکیان پێ بڵێم، چونکە نەمدەتوانی وازیان لێبهێنم، ئەوەشم بەلاوە سەیر بوو لەگەڵ هەموو ئەو کارە خراپانەی رزگار دەیکردن، کەچی لەخوێندندا زۆرباش بوو، بەڵام من تەواو دواکەوتووم و کۆنترۆڵی خۆمم لەدەستدا. رۆژانە دوای دەوام لەگەڵ یەکێك لەهاوڕێ کچەکانمدا دەچوومە دەرەوە بۆ ئەو شوێنەی خۆمان پێمان خۆش بوایە. فێری چەندین کاری خراپیان کردم، تاکار گەیشتە مەی خواردنەوە و جگەرەکێشان.

باوکم رۆژێك لێم توڕە بوو وتی بۆنی جگەرەت لێدێت، سوێندم بۆ خوارد جگەرەم نەکێشاوە، هەرچەندە ئەوکاتە جگەرەکێشێکی تەواو بووم، ئەوەی پێی دەوترێت شەرم لەنێوان من و رزگار و هاوڕێکانماندا نەما، ئەمە زیاتر وایلێکردم بەرەو کاری خراپترم بەرێت، تەنانەت شەوێك لەماڵێك دەهاتمەوە، توانای رۆیشتنم نەمابوو، بۆیە لەسەر شەقامەکە کەوتم و نەمتوانی هەڵبستمەوە، کاتژمێر ٣:٣٠ی شەو بوو ئەگەرچی شەوێکی سارد بوو، لەو کاتەیە پۆلیس بەشەقامەکاندا دەڕۆیشتن، کە منیان بینی یەکسەر هاتنە لام و لەگەڵ خۆیاندا بردیانم بۆ مەرکەز و دەستیان کرد بەلێپرسینەوە لێم، کە زانیان توانای قسەکردنیشم نەماوە وازیان لێم هێنا تا رۆژبۆوە، بۆ بەیانی پرسیاریان لێکردم کە ئیش و کارم چییە؟

منیش بەوردی هەموو شتێکم بۆ باس کردن، دەموت بەڵکو کەسێك هەبێت یارمەتیم بدات و لەم کارە خراپانە رزگارم بکات. وتی تۆ ناتوانیت بڕۆیت تا باوکت نەهێنیت، چونکە تۆ خەواڵو بوویت کە گیراویت، دەبێت وەلی ئەمرت بێت ئینجا دەتوانین بەرت بدەین، منیش هەموو گیانم دەلەرزی چۆن بە باوکم بڵێم؟ چونکە درۆم لەگەڵدا کردبوو، پێم وتبوو دەچم بۆ ماڵی هاوڕێیەکم راپۆرتمان هەیە لەوێ پێکەوە دەینووسین، ئێستا پێی بڵێم گیراوم دەبێت چیم پێ بڵێت؟ نەمدەزانی چارەیەك چۆن بدۆزمەوە؟ بەڵام دانم نا بەخۆمدا و تەلەفۆنم بۆ کرد.

هەرگیز ئەوەم بیرناچێتەوە چۆن لێم توڕە بوو کە چی دەکەم لە سجن؟ هات بۆلام لەشەرما نەمدەتوانی تەنانەت سەریش بەرز بکەمەوە، زۆر پەشیمان بووم لەوەی چۆن خۆم و باوکیشم خستە ئەم حاڵەتە ناخۆشەوە، لەدوای وەرگرتنی کەفالەت بەریاندام، لەدواییدا داوای لێبوردنێکی زۆرم لەباوکم کرد تا لێمخۆش بێت و لەماڵەوەش باسی نەکات، چونکە توانای شەرمەزاربوونم نەبوو.

ئیتر لەو رۆژەوە هاوڕێیەتی رزگارم نەکردو تەنانەت لەلاشی باسم نەکرد ئەو شەوە چیم بەسەرهاتووە و چۆن گیراوم، هەرئەوەندەم پێ وت ئیتر لەمڕۆوە هاوڕێیەتی یەکتر ناکەین،چونکە ناتوانین سوود بەیەکتر بگەیەنین.

کە بیردەکەمەوە چۆن کەوتمە ئەو هەڵە گەورەیە لەژیانمدا، هەمیشە لەناخەوە خەفەتی پێ دەخۆم و تەواو وێرانی کردووم، ناتوانم بۆ چرکە ساتێکیش لەبیر خۆمی بەرمەوە.

رووخساری جوان و بوونی پارە خۆشبەختی دروستدەکات؟

جوانی و دەوڵەمەندی زۆرجار بوونەتە بنەمایەکی سەرەکی بۆ هاوسەرگیریی، چونکە زۆرێك لەکچان ئاواتەخوازن کوڕان ئەم دوو خاڵەیان تێدا هەبێت، ئەگەر ئەو دوو داواکارییەیان بۆنەهێننەجێ، ئەوا بە نەخێر وەڵامیان دەدەنەوە. ئەو جۆرە کچانە پێیانوایە کە خۆشبەختی لەپارە و رووخساری جواندایە. لێرەوە دەکرێت بپرسین بۆچی کچان هەمیشە بەدوای کوڕێکدا دەگەڕێن کە یەکێك لەو دوو داواکارییەیان تێدابێت و گرنگی بەلایەنی رۆشنبیری نادەن؟ ئایا کوڕانیش بەهەمان شێوە بیردەکەنەوە؟ لەم ئانەدا تاچەند هەردوو رەگەز توانیویانە لەو هەڵبژاردنەیاندا خۆشبەختی دەستەبەربکەن؟ بۆ وەرگرتنی بۆچونی هەردوو رەگەز، لەسەر ئەم تەوەرە ئەم راپۆرتەمان سازکرد...

(گەشاو عباس) وەك قوتابیەکی زانکۆی گەشەپێدانی مرۆیی، جۆری بیرکردنەوەی کچانی نێو زانکۆمان بۆ بەیان بکات و لە پێوەند بەم باسەوە دەڵێت: لەناو زانکۆدا ئەوەی گرنگە لای کچان ئەوەیە دەبێت ئەو کوڕەی وەك(دۆستێك ـ کەپلێك) هەڵیدەبژێرێت، لەرووخساردا جوان و سەرنجڕاکێش بێت و لەباری ئابووریشدا خاوەن ئابوورییەکی بەرز بێت، ئەمەش بۆ هەموو کەس رێناکەوێت، بەڵام کوڕانیش ئەوە بەهەند وەردەگرن کە کچان جوان و دیار بن، نموونەی ئەو کەسانە

لەدوای هاوســەرگیریەکەدا دەرکەوتووە کە تاچەند لێکتێگەیشــتن و خۆشەویســتی لەنێوانیاندا هەیە و توانیویانە ببنە نموونەی خێزانی بەختەوەر.

لەبەرامبــەر بۆچوونەکەی (گەشــاو) دا، (کاردۆ عومەر)یــش وەك قوتابــی زانکۆ، بــاس لەوە دەکات کــە: لەزانکۆ و پەیمانگاکانــدا، کچــان زۆر گرنگی بەکوڕی جوان و بەتایبەت خاوەن ســەروەت و سامان دەدەن، هەمیشە ئەو کورانە زیاتر لەلایــەن کچانــەوە هاوڕێیەتــی دەکرێن، هەرچەنــدە کوڕانیش ئەوە دەزانن کە کچان لەبەر جوانی یاخــود دەوڵەمەندییە خۆیان لێنزیك دەکەنــەوە، گرنگی بەکوڕێك نادەن کــە ڕۆشــنبیر یاخود زیــرەك بێت، بەڵام لەبەرئــەوەی کچ زیاتر سەرنجڕاکێشــترە تــا کوڕ، بۆیە زۆرجار ئــەو کوڕانەی کە جوانن بەهەمان شێوە بەدوای کچی جواندا دەگەڕێن و پەسەندیان دەکەن.

بۆچوونــەکان چ هی کچــان بێ و چ کوڕانیش بێ لەمەڕ ئەم پرســە جیاوازن، هەر بۆیە (ژینۆ والی) پێچەوانەی هەردوو قوتابی (گەشاو و کاردۆ)ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە: مــەرج نییە هەمــوو کچێك گرنگی بەجوانی و دەوڵەمەندی کوڕ بدات، بەپێچەوانەوە هەندێك کــچ بیرکردنەوەیان جیاوازە و خۆشەویســتی و بوونی متمانە لەنێوانیاندا خاڵێکی جەوهەرییە و پشــتی پێدەبەســتن، لەســەرەتای هاوسەرگیریدا کچــان وەك نەریتێك داوای ئاڵتون و ماڵی جیا دەکەن، بەڵام هــاوکات داوای ئەوەیان لێدەکەن کە دڵپیــس و ڕەزیل نەبن، کەواتە ئەوە دەزانن کە خۆشــبەختی لەڕووخسارو پارەدانییــە و تەنانەت بەشــێوەیەکی ڕەها ناتوانێت دروستشیان بکات.

دەڵێن کاسەی پڕ ئاشتی ماڵە، ئەم پەندە (شۆخان عەبدوڵڵا)بۆ پاڵپشتی قسەکانی خۆی دەیهێنێتەوە و پێیوایە: ئەو خێزانانەی دەوڵەمەنــدن زیاتر خۆشــبەختن لەخێزانە هــەژارەکان، چونکە بەدەســت نەبوونیەوە گیــرۆدە نەبــوون و گرفتەکانــی ژیان نارەحەتیان ناکات، بەڵام خێزانە هەژارەکان زۆرجار لەبەر گرفت و ناخۆشــییەکان بیر لەژیانی خۆیان ناکەنەوە، تەنانەت بەویستی خۆیــان خواردن ناخۆن و پۆشــاکی جوان ناکرن، بۆیە کچانیش هەوڵ دەدەن شــوو بەکوڕی دەوڵەمەند بکــەن، ئینجا ئەگەر جوانیش بێت باشترە. زۆرێك لەکچی جوان دەبینین شــووی بەکەسێك کردووە کە وەك خۆی نییە و هاوکوفی ئــەو نییە، بەڵام لەبەرئەوەی ســەروەت و ســامانی هەیە، قبوڵی دەکات.

توێژەرانــی کۆمەڵایەتی ئاماژە بۆئەوە دەکەن کە لەئێســتادا لەهاوسەرگیریدا وەك مۆدێلێکی لێهاتووە کــە دەبێت لانی کەم کــوڕان ماڵێکی بــاش و ئاڵتونێکی زۆر بۆ کچان بکەن، بەبێ ئەوەی هەســت بەوە بکەن کە ئەگەر توانای دارایی باش نەبێت چۆن دەتوانێت لەدواییدا ژیانێکی ئاسوودە فەراهەم بکات، لەگەڵ ئەمانەشــدا مەرج نییە هەموو کچێك بەوشــێوەیە بێت، بەڵکو گرنگی بەلایەنی ڕۆشــنبیری و ئاکاری کوڕەکــە دەدات و هەوڵــدەدات لەکاتــی پێکەوەنانی خێزانەکەیاندا هاوکارێکی باش بێت، چونکە تێدەگات لەوەی کە لەدواییدا ئەوە خۆیانن تووشی کێشەی دارایی دەبنەوە و ناتوانن بەئاسوودەیی بژین.

ئــەم بیرکردنەوانــە لەکەســێکەوە بۆ کەســێکی دیکە دەگۆڕێــت، ئەوەی کە گرنگە ئاماژەی پێبکرێت ئەوەیە کە لایەنی ڕەوشــت و ئاستی ڕۆشنبیری و هۆشیاری بکرێتە پێوەر بۆ هاوسەرگیری، نەك لایەنی ماددە و ڕووخســار، چونکە بەتێپەڕبوونی کات جوانی ڕووخسار بەرەو گۆڕان و شێوان و تێکچوون دەچێت و پێدەچێت سەروەت و سامانیش بەردەوام نەبێت، ئەوەی دەمێنێتەوە خۆشەویستی و ڕاستگۆیی و جوانییەکانی دیکــەی ژیانی نێوان ئەو دوو کەســەیە، بۆیــە گرنگــە بەبیرکردنەوەیەکەی دیکە لەم مەســەلەیە بڕوانین و بیــر لەداهاتوو بکەینەوە.

چۆن مامەڵە لەگەڵ کەسێکدا بکەین کە ناکۆک بین؟

چۆپی کەمال، فەرمانبەر لەوەزارەتی رۆشنبیری باس لەوە دەکات، بەهۆی کارەکەیەوە زۆرجار بەریەککەوتنی لەگەڵ ئەوکەسانەدایە کە خوشی ناوێن و حەزناکات کاریان لەگەڵدا بکات، بۆ راپەڕاندنی کارەکانی ناچارە ئەو پێوەندیە بەردەوام بێت، چۆپی دەڵێت: هەریەك لەمرۆڤەکان بەجۆرێکی تایبەت بیردەکەنەوە، ئەمە وا دەکات بیرکردنەوە و رەفتاری بەرامبەرمان بەدڵ نەبێت، بۆیە ئەو جۆرە رەفتارانەش بێزارمان دەکات.

بۆچوونەکان جیاوازدەبن ئەگەر کارەکانمان لەچوارچێوەیەکی سنووردارد‌ا نەبێت، بۆ نموونە دراوسێکانمان تا چەند بەریەککەوتنەکانمان لەخواستی خۆماندایە:

سەروەر نورەدین، مامۆستای بنەڕەتی دەڵێت: بەبۆچونی من کەسێك جێگەی نارەحەتیە بۆمان ئەگەر راستەوخۆ کارمان لەگەڵدا بکات، بەڵام دراوسێیەکانمان ئەگەر چی زۆر نزیکیش بێت ئەوەندەی کاریگەری نابێت، چونکە دەتوانین پێوەندیە کۆمەڵایەتییەکانی لەگەڵدا بپچڕێنین، بەڵام لەکارکردندا کاریگەری لەسەر دەرەنجامەکانی کارەکاندا هەیە. پێوەندی کۆمەڵایەتی ئەوەندە زەحمەتە کە لاوازبێت و بپچڕێت، لەوە زیاتر بترازێت جێگەی خۆی ناگرێتەوە.

لەخێزانەکانیشدا بەهەمان شێوە پێدەچێت دووان لەئەندامانی خێزان ناکۆك بن و حەز لەبەریەککەوتنی یەکتر ناکەن، بەڵام ئایا چۆن دەتوانن پێکەوە لەژێر سەقفی خێزانێکدا کۆببنەوە، لەم لایەنەشەوە، پارێزەر (شنۆ توانا) دەڵێت: ژیانی خێزانی کوردی گۆڕانکاری زۆری بەسەردا هاتووە، ژیان بەرەو ئاڵۆزی و پشێوی رۆیشتووە هەر ئەمە وایکردووە کە قبوڵکردنی رای ئەندامێکی خێزان ئاسان نییە، دەبێتە هۆی دروستبوونی دەمەقاڵێ و ناخۆشی، بینیومانە چەندین ئەندامی خێزان تورەیی خۆیان بەکوشتنی یەکتر دەربڕیوە ئەمە لەسنووری خۆشەنەویستن و بێزاری دەرچووە، بەڵام لەوکاتەی لەفەرمانگەیەکدا دوو کەس یەکتریان خۆش ناوێت، تەنیا کار رادەپەڕێنن ناچارنین بەریەککەوتنەکەیان بۆ پتەوبوونی پێوەندی کۆمەڵایەتی و روحی بێت وەك ئەوەی لەناو خێزاندا هەیە. دەبێت رێز لەیەکتریش بگرن ئەگەرچی بەلاشیانەوە ئاسان نەبێت.

مامۆستا ئەکرەم سالح، دەڵێت: پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکان لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە دەگۆڕێت، بۆ نموونە من وەك مامۆستایەك ئەگەر لەگەڵ بەڕێوەبەرەکەمدا یەکترمان خۆشنەوێت ئاساییە، بەڵام قوتابیەك منی خۆشنەوێت و بێزاربێت لەبینین و وانەوتنەوەمدا، ئەوا کاریگەری لەسەر فێربوون و وەرگرتنی زانیارییەکاندا دەبێت، لەهەمان کاتدا پێدەچێت من هەست بەوەش ناکەم کام لە قوتابییەکان منی خۆش ناوێت، لەم حاڵەتانەدا

تەنیا کاریگەری لەسەر یەك لایەن دەبێت، بـــەڵام لەفەرمانگەیەکدا ئەمە جیاوازترە کاریگـــەری لەســـەر راپەڕاندنی کاری فەرمانبەران و هاووڵاتیان دەبێت.

لەرووی دەروونیەوە پچڕاندنی پێوەندیە کۆمەڵایەتیـــەکان کاریگەریان لەســـەر لایەنی دەروونی هەیە لەکاتێکدا ناچاربیت قبوڵی هەموو ئەو بەریەك کەوتنانە بکەیت لەگەڵ کەسی بەرامبەردا کە روودەدات، بۆ خوێندنەوەی ئـــەم حاڵەتە دەروونناس (دلێر مەجید) دەڵێت:

حاڵەتێکـــی دەروونـــی خـــراپ لەناو تاکـــی کوردا دروســـتبووە زۆر بەکەمی کەســـی بەرامبەری قبوڵە، بۆیە دەبینین بە سادەترین وشـــەی بەرامبەر هەڵچوون روودەدات، یاخود هـــەوڵ ئەدەن ئازاری دەروونـــی یەکتر بـــدەن، ئـــەم ئازاردانە راســـتەوخۆ کاریگەری لەســـەر لایەنی دەروونی هەردوولا هەیـــە، بەتێپەڕبوونی کات پێوەندییەکانیـــان بـــەرەو لاوازبوون دەچێت.

کاریگەریە خراپەکان لەکاتی راپەڕاندنی کارەکان دروست دەبێت، لەو کاتەی ناچارن کە پێکەوە کارێك بکەن، لەوە قورستریش یەکێکیان لەلای خۆیەوە بێزاربێت لەکەسی بەرامبەر و حـــەز لەرەفتار و گفتوگۆی لەگەڵیدا نەکات.

بۆئەوەی زاڵ بین بەســـەر دەروونماندا دەبێـــت هەوڵ بدەین کەمتر ئەو کەســـانە ببینین کە پێوەندیمان باش نییە یاخود حەز لەتێکەڵاوبوونـــی ناکەین، بەڵام لەهەموو حاڵەتەکان قورســـتر ئەوەیـــە ئەگەر دوو هاوسەر بێزاربن یان یەکتریان خۆشنەوێت لەبـــەر منـــاڵ ناچاربن پێکـــەوە بژین، ئەمجۆرە حاڵەتانە ناراستەوخۆ کاریگەری لەســـەر لایەنـــی دەروونی هـــەردوولا و تەنانەت مناڵەکانیشیان هەیە.

دەکرێـــت ئەگەر لەگەڵ کەســـێکدا پێوەندیمـــان بـــاش نییـــە یـــان حەز لەتیکەڵاوبوونـــی ناکەیـــن بەجۆرێکی دیکـــە رەفتـــار بکەین، واتـــە هەوڵ بدەین ئـــەو ناکۆکی و رقەی لەدڵماندا هەیە لەبیرخۆمانـــی بەرینەوە و لایەنە جوانەکانـــی یەکتر بدۆزینـــەوە نەوەك بەدوای کەموکوڕی یەکتردا بگەڕێین تا زیاتر لەیەکتر بێزار و ناکۆك بین.

هەریـــەك لەئێمـــە لەژیانـــی رۆژانەمانـــدا رووبـــەڕووی کەســـانێك دەبینەوە کە مەرج نییە خۆشـــمان بوێن یاخـــود بگونجێین لەگەڵیاندا، بۆ نموونە دراوســـێیەك یان کەسێك لەشوێنی کارەکانماندا، تەنانـــەت لەخێزانەکانمانـــدا، لەهەمـــان کاتدا ناچارییـن رەفتار و مامەڵەیـــان لەگەڵدا بکەین، بۆیە تووشـــی رووبەڕووبونەوەی ناخوش دەبینـــەوە، بەڵام چۆن زیرەکانـــە بتوانین ئەو مامەڵەیە بەدروســـتی ئەنجام بدەین بەبێ ئـــەوەی هەســـتی پێبـــکات، لەکاتێکـــدا ئەگـــەر ناکۆکیش بوونی هەبێـــت. بۆئەوەی بزانین هۆکارەکان چین وا دەکات تەنیا کارەکان رادەپەڕێندرێـــن و هیچ پێوەندییەکـــی روحی لەنێوانیاندا نییە.

بەسەرهاتی ئەو کچەی کەبەهۆی ناز هەڵگرت

بەسەرهاتی ئەمجارەمان زۆر جیاوازە لەهەموو بەسەرهاتەکانی تر، چونکە هەموو ئەو کەسانەی کە جارەکانی تر ژیانیانم وەك بەسەرهاتێك دەگێڕایەوە، هەموو هۆکاری تووشبوونیان بەکێشەکان هەژاری بوو، بەڵام بەسەرهاتی تارا بەهۆی ناز هەڵگرتنی دایك و باوکی و دەستبڵاویەوە بووە.

(تارا) لەخێزانێکدا دەژیا کە هەموو پێداویستییەکانی ژیانی بۆدابینکرابوو، هەر لەسامانی زۆر و داهاتێکی گونجاو تا نازانم چی دیکە، جگە لەمەش (تارا) نازی زۆر لە رادەبەدەر دەدرایە. نازهەڵگرتنی تارا گەیشتبووە ئەوەی کەهەموو جۆرە ئارەزووەکانی بۆ دابین بکرێت، دایك و باوك و خوشك و براکانی زۆر نازیان هەڵدەگرت و هەر داواکارییەکی هەبووایە بۆیان جێبەجێدەکرد، کاتێك کە چووە کۆلێژ لەلایەن باوکییەوە ئۆتۆمبیلێکی بۆکڕدرا کەبووە هۆی لەناوچوون و ئاوابوونی خۆری تەمەنی.

تارا هەموو بەیانیەك وەك گشت قوتابیانی هاوتەمەنی بۆ خوێندن رووی دەکردە کۆلێژ و سەرنجی هەموو کوڕەکانی هاوپۆلی خۆی راکێشابوو، هەم لەبەر جوانی لەش و لارەکەی و جلوبەرگە مۆدێرنەکانی و هەم لەبەر ئۆتۆمبێلە نایابەکەی و هاوکاری کردنی تارا بۆئەو سواڵکەر و هەژارانەی بەردەم دەرگای کۆلێژ. سەرەڕای ئەوەی تارا بەهۆی نازهەڵگرتنیماڵەوەیان کردبوویە کچێکی لووت بەرز و خۆبەزلزان. ئەم هۆکارانە هەموویان وایکردبوو کەزۆربەی کچان و کوڕانی زانکۆ ئیرەیی پێببەن و زۆربەیان لەخۆیانەوە رقیان لێدەبۆوە، زۆربەی کچەکان حەزیان لێینەدەکرد یان نەیاندەویست هاوڕێیەتی بکەن، خۆیان بەدوور دەگرت لێی.

(ئەیوب) کوڕێکی هاوپۆلی تارا بوو لەخێزانێکی هەژار و کەمدەرامەت بوو، بەڵام سەرەڕای ئەوەی کە هەژار بوو ئەو هەمیشە بەدوای کاری سێکسی و رابواردن و ئاڵوودەی خواردنەوە کهولییەکان بوو. هەمیشە قەرزدارو سەرلێشیواو بوو. تابڵێی گەنجێکی گەندەڵ و بێکەڵکبوو. مرخی لە تارا خۆشکردبوو تەماحی لە ئۆتۆمبێل و سامانەکەیان بوو. بەردەوام هەوڵیدەدا خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە تا لەئەنجامدا توانی بەهۆی کچێکەوە کە هاوپۆلی هەردووکیان بوو توانی وردە وردە خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە، تاتوانی خۆی بکاتە برادەری و خۆی زۆر لێنزیك بکاتەوە، لەبەر ئەوەی تارا برادەری کەمبوو زۆربەی قوتابییەکان حەزیان لێنەدەکرد، ناچار بوو برادەرایەتی ئەم کوڕە گێرەشێوێنە بکات.

(ئەیوب) بەجۆرێك خۆی لێنزیکردەوە کەبتوانێت دەست بەسەر ژیانی کچێکی سەرمایەدار بگرێت بۆ ئەوەی پارەی رابواردن و خواردنەوەکانی خۆی پێدابین بکات. هەموو بەیانیەك لەرێگای رادەوستاو تاوەکو تارا دەگەیشت و شوێنی ئۆتۆمبێلەکەی بۆدەگرت. هەمیشە زۆر بایەخی پێدەدا. تارا وەك کچێکی تازەپێگەیشتوو کە لەخێزانێکدا گەورە بووە کەباوك و دایکی دەوڵەمەند بوون و زۆر بایەخیان پێداوە،

ـــــنی بێسنووری دایک و باوکیەوە خۆی کـــوشت

حەزی لێبوو لەناو زانکۆشـــدا کەسـێك هەبێت بەو جـــۆرە بگرە زیاتریش بایەخی پێبدات وەك خزمەتچیەك بەدواوەی بێت. ڕۆژانە لەکاتی ڕێســـتەکاندا لەناو کۆلێژ (ئەیـــوب)وەك پاســـەوانێکی تارا خۆی پیشـــان دەدا و هاوکاری دەکرد. کتێبەکان و سەرجەم شتوومەکەکانی بۆ هەڵدەگرت تا دەگەیشـــتە نزیـــك ئۆتۆمبێلەکەی و تەنانـــەت هەندێکجار دەرگاکەشـــی بۆ دەکردەوە، تاڵە ئەنجامـــدا تارا بەجۆرێك هۆگری بوو نەیدەتوانی وازی لێبهێنێت. بەبەردەوامی بەیەوەکە کاتیان دەبردەســـەر و دەچوونـــە دەرەوە. ڕۆژ لـــەدوای ڕۆژ هەموو خەڵك بـــە پێوەندیەکەیانیان زانی، (ئەیـــوب) توانی وەهـــا متمانەی تارا بەلای خۆیدا رابکێشـــێت تاڵە ئەنجامدا چیرۆکێکی خۆشەویســـتی لەنێوان تاراو ئەیوبدا دروستبوو کە بەجۆریك تارا وازی لـــە ناوبانگی خێزانەکەی هێنابوو هەموو شتێکی دەکرد بۆ ئەوەی (ئەیوب) رازی بکات. زۆربەی جـــارەکان پارەی دەدایەو تەنانەت هەندێکجار زێڕەکانی خۆشـــی دەدایە ئەیوب و تا لەئەنجامدا شـــەیتان بەتـــەواوی زەفـــەری پێبـــردن و کەوتنە کاری سێکسی ناشەرعی و دوای چەند مانگێك تارا دووگیان بوو. ئەیوبیش ئەم هەلەی قۆستەوە بۆ ئەوەی بتوانێت هەموو مەرامە گلاوەکانی لەســـەر حسابی تارا جێبەجێبکات. تارا بـــۆ ئەوەی ڕزگاری بێت لەم کێشەیە بە هەموو شتەکان رازی بوو تەنانەت زێـــڕ و پارەکەش هەمووی پێشکەشـــکرد و تەنانـــەت ناچاربـــوو ئۆتۆمبێلەکەشی بفرۆشـــێت و پارەکەی بدات بە ئەیوب.

لەئەنجامـــدا ئەیـــوب هەمـــوو ئاواتە گڵاوەکانی خۆی هێنایە دی و هەرچیەکی دەویست کردی، پارەو پولی کچێکی لووت بەرزی نەزانی بۆ خۆی برد، ئەمجارەیان کە زانی تارا هیچ پارەی بەدەستەوە ناماوە بیداتێ بۆیە وێنەو گرتە سێکسییەکانی نێوانی خۆی و تارای بە ئامێری مۆبایل لەناو برادەرە کەم ڕەوشتەکانیدا بڵاوکردەوە و بەتەواوی ئابـــڕووی کچەی برد. تارا کاتێك بەمەی زانی، ئیتر بۆی دەرکەوت کە ئەو هەموو تەمەنی بەهەڵەدا چووبوو ئەو متمانە زۆرەی کە ئەم بەکەســـێکی نادیار بەستبووی گەورەترین زیانی لێدا. ئەو کوڕەی ئەم وایدەزانی خۆشـــیدەوێت تەنیا ئەمی لەبەر پارەو ســـەروەت سامان دەویســـت و ئەمیش لە بەردەم کۆمەڵگە تاوانبارە، چونکە بەداخەوە ئافرەت هەمیشە دەبێت باجی هەڵەکانی بدات و هەمیشـــە ئافرەتان سزا دەدرێن، بەڵام پیاو هەرگیز ســـزا نادرێت. ئەمە لەلایەك لەلایەکی تر ئەم ئێســـتا پەردەی کچێنی هەڵوەریەوەو وێنەی لەناو ئامێری زۆربەی هەرزەکارە سەرلێشێواوەکانی ئەم کۆمەڵگەیەدا هەیە، بۆیـــە تارا دنیـــای لەبەرچاو ڕەش بوو و ئێوارەیەکیان وەك هەندێ کچی تری ئەم شـــارەی کە ئێمەی تیایدا دەژین لەترسی قسەو توانجی خەڵك و لەترسی سزادانی کۆمەڵگە بە بڕێك نەوت خۆی سووتاندو کۆتایی بە مۆمی تەمەنی هێنا.

ئەو کچەی کە بەڕێوەبەرەکەی تەماعی تێ کردبوو!

مرۆڤ کاتێك ناچار دەبێ بڕیارێکی قورس بدات، حەتمەن هۆکارێکی راســتەوخۆ و پاڵنەرێکی بەهێز لەپشــت ئەو بڕیارەوە دەبێت، ئەگینا کەسێك بڕیار بدات واز لە وەزیفە بێنێ، وەك ئەوەی (لەیلا) کردی، ئایا هەر لە خۆڕا و بە هۆیەکی بچووکەوە ئەم کارە دەکات؟؟ بێگومان وەڵامەکەشــی نەخێرە، دە کەوایە با بزانین چ باروودۆخێك بوو وای لە (لەیلا) کرد ئەو بڕیارە بدات. ئەم ریپۆرتاژە گێڕانەوەی بەسەرهاتی وەزیفی ئافرەتێکە کە فشاری زۆر و تەماحی بەرپرسەکەی وای لێدەکات بڕیار بدات چیتر نەچێتەوە بەلای وەزیفەدا. هەر لە سەرەتاشەوە جڵەوی گێڕانەوە دەدەینە دەست کچێکی هاوڕێی خۆی بە ناوی (هێڤی) و دواتر (لەیلا) خۆشی بەشێکی بەسەرهاتەکەیمان بۆ دەگێڕێتەوە. جا با بزانین کێشەی ئەو چی بوو؟؟

سەرەتای دامەزراندن

وەرز بەهارێکـــی فێنك و رەنگین دەبێ (لەیلا) یەکەم رۆژی بوو لە فەرمانگەکەی دەوام بکات، بەر لەوەی بچێتە دەوامەکەی لە دڵی خۆیـــدا دەیوت: دەبێ خۆم زۆر قەشـــەنگ و جوان بکەم. با لە یەکەم رۆژەوە رەخنـــەم لێنەگرن،

ئەوە فەرمانگەیە و خەڵك قسە دەکات. دەمێك لە بەردەم ئاوێنەکە خەریکـــی خۆی بوو. کە تەواو بوو ناوی خوای لێهێنا رۆیشت. کاتێك وەك فەرمانبەرێکـــی تازە گەیشـــتە فەرمانگەکەی یەکـــەم کەســێك لە فەرمانبەرەکان کـــە چاوی پێیکە و ت (هێڤی) بـــو و . (هێڤی) کـــە

دیقەتـــی دایە، لەجێی خۆیەوە چاوی ئەبڵق بوو. لە دڵی خۆیدا وتی: چما خودا مرۆڤی ئەوها جوانیشی دروست کردووە؟! (هێڤی) ئەو ساتانە بەمجۆرە دەیگێڕێتەوە و دەڵێ: یەکەم جار کە پێی نایە ناو فەرمانگەکەمان چاوم پێیکەوت. بەڕاستیش زۆر سەرنجڕاکێش بوو، سەرەتاش وامزانی خاوەن مامەڵەیە ئیشێکی کەوتۆتە لامـــان، حەزم دەکرد ئیشـــەکەی بکەوێتە لای من بۆی بکەم. کە هاتە ژوورەوە بە رێکەوت بـــەرەو رووی من هات و دوای سڵاو کردن پرســـیاری لە من کرد و وتی: بەڕێوەبەری گشـــتی لە کام ژوورە؟ منیش وتم: کارت پێیەتی؟ وتی: لێرە دامەزراوم و فەرمانی دامەزراندنەکەمی پێنیشان دەدەم. وتـــم: بەدوامدا وەرە. ئیـــدی خۆم لەگەڵی چووم. بردمە ژووری بەڕێوەبەری گشتی. بە خۆم هاتمە دەرەوە. نزیکەی نیو کاتژمێر لە ژووری بەڕێوەبەری گشـــتی گیر بوو. مـــن دەمزانی هۆی گیر بوونەکەی جەنابی بەڕێوەبەری گشـــتییە و جوانی ئەم شۆخە سەرنجی ر ا کێشـــا و ە ئە گینـــا خـــۆ

پێناساندن ئەوەندەی دەوێ؟؟ ئینجا هاتە دەرەوە. من هەر لە نزیك ژووری بەڕێوەبەر راوەستابووم. چاوێکی بەملاو بەولادا گێڕا و دووبارە منی بەدی کردەوە و هاتەوە لای من. پاش ئەوەی خۆی پێناساندم، سوپاسی کردم و شوێنی کارکردنی خۆی هەر وەك بەڕێوەبەر پێی وتبوو. بەڕێکەوت ژوورەکەی تەنیشتم دەرچوو، کە سەر بە هۆبەکەی من بوو. ئەو رۆژە (لەیلا) دڵی زۆر خۆش بوو، بەرادەیەك هەر کەسێ بیدیتبایە بەڕوونی ئەو خۆشیی و گەشییەی لە رووخساریدا بەدیدەکرد. من بەرپرسی بەشەکەی ئەویش بووم، ئەو ژوورەی کە ئەو دەبوایە کاری تێدا بکات فەرمانبەرێکی پیاوی لێبوو کە ناوی (دڵشاد) بوو، من دەمزانی چەند ژنانییە و چەند حەزی لێیە ژن و کچ لە دەور و خولیدا بن. بۆیە پێشبینیم دەکرد بە چوونی (لەیلا) بۆ ئەو ژوورە لە رۆژانی دواتر کێشە پەیدا ببێت. (لەیلا)م بانگی ژوورەکەم کرد کارەکەیم پێڕاسپارد و ئاگاداریشم کردەوە کە تا پێیدەکرێت تەنیا خەریکی کاری خۆی بێت و وریای قسە و قسەڵۆك و شتی وا بێت. دوو هەفتە بەسەر دامەزراندنی (لەیلا)دا رەتببوو و نێوان من و (لەیلا) زۆر خۆش و بەهێز بوو. (لەیلا) لەو ماوە کورتەدا زۆر هۆگری من ببوو، هەردووکمان وەك دوو خوشك لەگەڵ یەك مامەڵەمان دەکرد. کچێکی ئیشکەر و چاپووك بوو، حەزمدەکرد بەبێ سەر ئێشە خەریکی ئیشی خۆی بێت. لەم ماوەیەدا هەستم هەندێك نارەحەتە. دواتر بۆم دەرکەوت کە لە دەست (دڵشاد) وەڕس ببوو، بۆیە رۆژێك پێیوتم کە حەز دەکات لە شوێنی خۆی نەمێنێت و بێتە ژوورەکەی من کار بکات. منیش پێموت داواکارییەك بەرز بکەوە لە سەری رازی دەبم و بەرزی دەکەمەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی. رۆژی دواتر داواکاریەکەیم بەرز کردەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی، دوای چەند خولەکێك بەڕێوەبەری گشتی بانگی کردە لای خۆی. لەوێ دیار بوو کێشەکەی لێپرسی بوو، ئەویش وتبووی وەرە خۆم سزای دەدەم. پێشی وتبوو وەرە نووسینگەکەی من و پاش ماوەیەکی تر دەتکەمە بەڕێوەبەری نووسینگە. کە لەلای بەڕێوەبەری گشتی هاتەوە دڵی زۆر خۆش بوو. وتم: ها چی بووە وا بەکەیفی؟ وتی: چۆن بەکەیف نەبم بەڕێوەبەری گشتی داوای لێکردم بچمە نووسینگەکەی ئەو. وتم: بەخوا پێمباش نییە بچییە ئەوێ. وتی بۆ؟ وتم دوایی بۆت دەردەکەوێت.

کارکردن لە نووسینگەی بەرپرس

(هێڤی) بەردەوام دەبێ لە گێڕانەوەکەی و دەڵێ: سێ چوار رۆژی پێچوو (لەیلا) هیچ کێشەیەکی وەهای نەبوو. بووە دوو هەفتە، نیوەڕۆیەك (لەیلا) هاتە لام و بەپێکەنینەوە وتی (هێڤی) وەرە کچێ قسەیەکی خۆشت بۆ بگێڕمەوە. وتم: خێرە، دەی بزانم چییە؟ وتی: ئەوێ رۆژێ بەڕێوەبەر بانگی کردمە ژوورەوە و وتی دەرگاکە داخە و هەندێ قسەی تایبەتیت لەگەڵ دەکەم. منیش سەرم سووڕما و دەرگاکەمم داخست. وتی: دەمەوێ ئەو قسانەی کە دەیکەم لە بەینی خۆمان بێ و کەس پێینەزانێتەوە. وتی لەڕاستیدا بەو ماوە کەمەی کە تۆم ناسیوە گەلێ شتی باشی تۆم بۆ دەرکەوتووە. من راستە تۆزێك لە تۆ گەورەترم، بەڵام ئەزموونم لە تۆ زیاترە باوەڕ دەکەم ئەو بڕیارەی کە داومە رازی بیت لەسەری زۆر قازانج دەکەی. وتم بڕیاری چی؟ وتی: بڕیارم داوە بێمە داخوازیت. منیش سەرم لە بڕیارەکەی سووڕما، چۆن پیاوێکی چل ساڵە داوا لە کچێکی بیستودوو ساڵەیی دەکات شووی پێبکات. وتم مامۆستا زۆر سوپاست دەکەم کە جێگەی متمانە و رێزی تۆم، بەڵام ناتوانم داوایەکەت قبووڵ بکەم. کە وام پێ وت رەنگی تێکچوو، رەتکردنەوەی داواکەی زۆر پێناخۆش بوو. هەر چۆنێك بێت ئیزنی دام بچمە دەرەوە.

کێشەکانی (لەیلا) زۆرتر دەبن

(هێڤی) بەبڕیارێکی وەزاری لەو فەرمانگەیە دەگوێزرێتەوە بۆ شوێنێکی دیکە و ئیدی ئاگای لە (لەیلا) نامێنێت. با لێرەوە گوێ لە (لەیلا) خۆی بگرین و بزانین بەسەرهاتی ئەو لەگەڵ بەڕێوەبەرە گشتییەکەی بەچی گەیشت. (لەیلا) بەم شێوەیە باسی خۆی کرد و وتی: دوای ئەوەی داواکەی بەڕێوەبەری گشتیم رەتکردەوە، لە رۆژی دواترەوە جەنابی بەڕێوەبەر بەبێ بایەخەوە مامەڵەی لەگەڵدا دەکردم، بەڵام هیچ جۆرە فشارێکی تری لێنەدەکردم. پێشتر پاداشتی جۆراوجۆری بۆ دەنووسیم کەچی ئەوانەی هەموو لێبڕیم. منیش دەنگم نەکرد و هیچ بەسەرخۆمدا نەدەهێنا. ئینجا کە دیتی ئەوانە سوودیان نییە ئەمجارە، پاداشتی لە جارانیش زیاتر بۆ دەنووسیمەوە. چەند جارێك پاش دەوام هێشتمیەوە و پاشان پاداشتی بەقەد نیوەی مووچەکەمی بۆم دەبڕیەوە. هێشتنەوەی پاش دەوام چەند جارێکی تریش دووبارە بۆوە. رۆژێکیان کە پاش دەوام مابووینەوە. وتی وەرە لە ژوورەکەی من کار بکە. منیش نەمزانی مەبەستێکی هەیە. لە ژوورەکەی ئەو مامەوە و ئەو کارانەم دەکرد کە ئەو داوای کردبوو. ئینجا دوای تەواوبوونی کارەکەی وتی: (لەیلا) دانیشە کارم پێتە. وتم: فەرموو کاری چیت پێمە من درەنگی ماڵەوەم، سەرەڕای وەزیفەی خۆم کاری زیاتریشم پێدەکەی. ئیدی کۆمەڵێك شتی لەو بابەتەم وت. وتی: ئەگەر حەز بکەی لەمڕۆوە ناهێڵم یەك کاری زیادە بکەی و پاداشتیشت زیاتر بۆ دەبڕمەوە. بەو مەرجەی بە داواکارییەکانی من رازی بیت. وتم: من ناتوانم شوو بە تۆ بکەم تەمەنمان لەیەکەوە زۆر دوورە. وتی: ئێ باشە بەبێ شوو کردن بێت. با بەنهێنی بێ شوو کردنەکە. پاشان کە زانی هەر رازی نابم وتی با پێوەندیمان بەیەکەوە هەبێت و کەسیش پێینەزانێ. پاش ئەو قسەیە بووە مشتومڕمان بە تووڕەیی هاتمە دەرەوە و فەرمانگەم بەجێهێشت. رۆژی دواتر نەچوومە دەوام. پاش دوو رۆژ ناردی بە شوێنما و چوومە ژوورەکەی و وتی ئەوەی لە نێوانماندا روویدا با لە نێوان خۆماندا بێ و کەس پێی نەزانێت. بەمجۆرە شتەکەمان بە نهێنی هێشتەوە. دە رۆژێکی بەسەر داچوو دووبارە دەستی پێکردەوە. ئەمجارە هەر لە ژوورەکەی خۆی کە خەریکی کاری فەرمانگە بووم هەر هێندەم زانی دەرگای ژوورەکەی داخست و دوای ماوەیەك کە غافڵ ببووم، لە پڕ لە پشتەوەڕا پڕی دامێ و توووند بەخۆیەوەی کوشیم و کەوتە ماچ کردنم تا خۆم لە دەستی دەرهێنا خەریك بوو بخنکێم، پەرداخێکی شووشە لە سەر مێزەکەی بەردەمم بوو، دەستم دایە و لە تەپڵی سەریم دا. کە چاوم بەم دیمەنە کەوت یەکسەر دەرپەڕیمە دەرەوە. بەڕاکردن بەرەو دەرگای دەرەوە غارم دا. تەنیا مام حوسێنی پاسەوان لە ناو فەرمانگە بوو کە چاوی پێمکەوت وەها شڵەژاوم و لە من زیاتریش کەسێك لە فەرمانگە نییە واقی وڕما و وتی ها کچم چیبووە، ئەوە تۆ تا ئێستا لە ناو فەرمانگە بەم درەنگە وەختەوە چیتدەکرد؟ گوتم خەریکی کاری خۆم بووم و هیچ دەنگم نەکرد و رۆیشتم. بەیانی کە چوومەوە فەرمانگە کەس بە مەسەلەکەی نەزانیبوو ئەویش هیچ قسەی نەکرد و رۆژی دواتر نووسراوێکم نووسی و داوای واز هێنانم کرد و چوومەوە ماڵەوە و وازم لە فەرمانگە هێنا. پاش مانگێك لەم رووداوە ئەندازیارێك هاتە داوام و خوا کردییە نسیب و شووم کرد و ببڕای ببڕ جارێکی تر نەچوومەوە سەر وەزیفە.

ئەگەر تەماشا بکەین لەدێر زەمانەوە پیاوان و کۆمەڵگە بەگشتی حەزیان لەکوڕ بووە، ئەوەتا لەلای عەرەبەکان بەر لەهاتنی ئایینی ئیسلام کچانیان زیندە بەچاڵکردووە و لەلای زۆر لەنەتەوەو خێڵەکان ڕێز بۆ کچ دادنەنراوە.

خودای گەورە ئەگەر منداڵبدات کوڕ بێت یان کچ وەك خەڵاتێك لەلایەن کۆمەڵگەوە تەماشا دەکرێت، بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین زۆربەی کۆمەڵگە باوکسالارییەکانی ڕۆژهەڵات حەزدەکەن کوڕیان ببێت نەك کچ، چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن، ڕەنکە بۆ ئەمەش هەندێك بیروبۆچوون و هەندێك بیروباوەڕی تایبەتی هەبێت.

ئەگەر کوڕم ببێت، ئەوا هاوسەرەکەم زیاتر منی خۆش دەوێت، ئەمە باوەڕی خاتوو هاژەیە. ناوبراو وای دەبینی بوونی کوڕ لەناو یەك ماڵدا بوون و یەکپارچەیی ئەو ماڵە بەهێز دەکات و ناهێڵێت ئەو ماڵە تووشی لێکترازان و لەبەر یەك هەڵوەشان بێت، بۆیە

ئامادەکردنی: دیارسالار

بۆچی خێزانەکان حەزیان لەکوڕە؟

هەموومان حەزدەکەین کە کوڕمان ببێت، نــەك کچ. ئەگینــا وەك خۆمان دەزانین هەردووکیــان پیرۆزن چ کوڕبێت چ کچ، بەڵام کۆمەڵگە کوڕی پێ خۆشترە.

خاتوو نیان ئەحمەد بوونی کوڕ بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە کە ئەگــەر ماڵێك کوڕیان بێــت یان کچیان ببێت، ئەوا ئازادن، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی پیاوان زیاتر حەزیان لەکوڕە، نــەك کچ. لەبەر ئــەوە ئێمەش حەزمان لێیە ببین بە دایکی کوڕان.

ئەگەر کوڕ نەبێت هاوســەرەکەم تەڵاقم دەدات، ئەمە قســەی خاتوونێکی تەمەن بیست و پێنج ســاڵان بوو وەك ئاماژەی پێدا کە ئەگەر کوڕ نەبێت هاوســەرەکەی ئەینێرێتەوە بۆ ماڵی باوکی، چونکە ئەم بەڵێنی پێداوە کە کوڕیــان ببێت و لەبەر ئەوەی کە تائێستا هەر کچیان بووە، ئیتر ئەمجارەیان دەبێت کوڕبێت.

خاتــوو گوڵاڵە ئەســعەد وای دەبینی ئەگەر بەویســتی ئافــرەت خۆی بێت، حــەزدەکات کــە کچی هەبێــت، بەڵام کۆمەڵگە بوون کوڕی فەرزدەکات، چونکە دایك حەزدەکات کەســێك هەبێت یامەتی بدات نەك لەبەر ئــەوەش کە کچان زیاتر هاوکاری دایکیــان دەکەن، بەڵام کۆمەڵگەی باوکســالاری زیاتر پیــرۆزی دەداتە کوڕان بۆیە ئافرەتیش ناچارە بۆ لەبەبەر چاوگرتنی کۆمەڵگە بیەوێت کە کوڕی هەبێت.

دکتۆرە بیلاڤ وەك پزیشکێکی ئافرەتان ئاماژەی بەوەدا کە لەڕووی تەندروستییەوە ئافرەت هیچ رۆڵێــك نابینێت لەوەی کە کوڕی ببێت یان کچ، چونکە لەئەنجامی یەکگرتنی کرۆمۆســۆمەکان روودەدەن، بەڵام کۆمەڵگەی ئێمە چونکە تەقلیدی و خێڵەکیــە، تەنیــا تاوانەکە دەخاتە پاڵ ئافرەتەکە.

خاتــوو شــەپۆل وەك توێژەرێکــی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا پێویســتە هەموومان ئەوە بزانین کە بوونی کوڕ یان کچ هەردووکیــان منداڵن خودای گەورە پێمان دەبەخشــێت، بەڵام بوونی کوڕ کە زۆر پیــرۆزی دراوەتــێ دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی وشیاری تاکەکان کە نەیانتوانیوە خۆیان رۆشنبیر بکەن، هەر لەسەر نەریتی خێڵەکی مــاون، چونکە نەریتی خێڵەکی پیرۆزی دەداتە کــوڕان، نەك کچ. بۆیە ئافرەتــان ناچارن کە کوڕیــان ببێت بۆ ئەوەی لای هاوســەرەکەیان و کۆمەڵگە خۆشەویست بن.

خاتوو هیرۆ حاجی اســماعیل کەئێستا دایکی کوڕێکە ناوبــراو وای دەبینی کە کوڕ بۆ کۆمەڵگای ئێمە زۆر پێویســتە بۆ یە هەموو دایکان خــەو بەوەو دەبینن کــە کوڕیان ببێــت لەجیاتی کچ چونکە کچ لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا هیچ جۆرە نۆرمێکی کۆمەڵایەتی گرنگی نیەو تەنیا وەك هاوڵاتی پلە دوو تەماشا دەکرێت بۆ هەموومان کاتێــك کەدەزانین کە دەبیــن بەدایکی کــوڕان زۆر دلخۆشدەبین بەپیچەوانەوە کاتێك کەدەبین بەدایکی کچــان خــەم دامان دەگرێت.

خاتوو بەناز حەسەن عەلی کە ئێســتا دایکی دووکچــە رای پیچەوانــەی هەبــوو بــەوەی کەکــوڕو هەردووکیان مرۆڤــن دیاریەکن لەلای خودای گەورەو میهرەبانەوە، ئەگەر منداڵەکەی کەدەتبێت کوڕبێت یان کچ ئەوا هەریەکەیان خۆشیەکی تایبەتی خۆی هەیە ئەگەر کوڕبێت دەبێتە پشــت وپەنا ئەگەرکچیش بێت هاوکاریمان دەکات بەهەرحاڵ هەردووکیان

وەك خەڵاتێــك لەلایەن خودای گەورەو پیمان بەخشــراون، بەڵام ئەوجیاوازیە ی کەهەیــە بۆبوونی کوڕ یــان کچ لەلایەن کۆمەڵگاوە دروستکراوە چونکە کوڕلەلایەن کۆمەڵگاوە بەهێز وتواناوە تەماشا دەکرێت بەڵام کچ بە رەگەزێکی ناسك بیهێز.

بەڵام دەبێت ئەوەش بزانین کە زۆربەی کۆمەڵگاکانــی مرۆڤایەتــی بەتایبەتی کۆمەڵــگا باوکســالاریەکانی رۆهەڵات حەزدەکــەن کوریان ببێت نەك کچ چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن .

بوونی کوڕبۆ نۆرمە کۆمەڵا یەتیەکان دەگێرێتــەوە ئەمەباوەڕی خاتــوو نیهال ئەحمــەدە کەناوبــراو ئامــاژەی بەوەدا کەزیاتر لەناو کۆمەڵــگا رۆژهەڵاتیەکان وەبەتایبەتــی کۆمەڵــگای کــوردەواری کورپیــرۆزی خۆی هەیــە لەبەر ئەوەی کەئەم کۆمەڵگایانــە حەزدەکەن خاوەنی هێزبن و هەمیشــە بەهێزە باس لەشتەکان بکەن چونکە کۆمەڵگای ئیمە کارتیکراوە بەکۆمەڵگای عەرەبی کەکۆمەڵگایەکی خێللەکی بــووە بەدرێژای مێژوو تەنانەت عەرەبکان بەر لەهاتنــی ئاینی پیرۆزی ئیســلام کچیان زیندەبەچاڵدەکرد و هیچ ریزێکیان بۆکچان دادەنەدا بۆیە ئەم نەریتە لەئەنجامــی هاوســێیەتی وتیکەڵاوبوون تیکەڵ بەئێمەش بووە .

ئەگەر کورم نەبێت ئەوا هاوســەرەکەم تەلاقــم دەدا، ئەمەبــاوەڕی خاتوو هەناو ئەحمەدە کەئێستا چاوەڕوانی کۆرپەلەیکی کوڕە،ناوبــراو وای دەبینی بوونی کۆڕبۆ ئافرەت زۆرباشە رۆلی ئەو ئافرەتە لەناو ماڵدا بەهێز دەکات لەلایەکی ترەوە ئەگەر ماڵێك کوریانبێت تەبای لەناو ئەوماڵەدا دروست دەبێت ئەوکۆرپەلە کورە یەکپارچەی ئەو ماڵە بەهێز دەکات ناهێلێت تووشــی لیکترازان بێت بۆ هەموو مان حەزدەکەین کەکورمانبێت .

نیوەڕۆی لێدەهات نەخۆشخانە بەرەو چۆڵبوون دەچوو، هەموو پزیشك و كارمەندانی نەخۆشخانە كارەكانیان بەجێدەهێشت و دەڕۆیشتنەوە بەرەو ماڵ، نەخۆشەكانیش لە چاوەڕێی رەحمەتی خودای گەورە و تاكو تەنیا بوون و هاوكارەكانیان نەیاندەزانی كاتێك كە باری تەندروستی نەخۆشەكەیان تێك دەچوو روو لەكوێ بكەن و هانایان بۆكێ بەرن، ئەمە بەسەرهاتی نەخۆشێك و هاوكارەكەیەتی لە یەكێك لە نەخۆشخانەكانی شاری هەولێردا بردیانەسەر.

ئێوارەیەكیان دایكی سۆلین تووشی نەخۆشیەكی كوشندەهات و روویانكردە هەموو نەخۆشخانە تایبەتییەكانی شاری هەولێر، بەڵام لە هیچكامیان شوێنێكیان بۆ حەوانەوەی نەخۆشەكەیان دەست نەكەوت لەبەر ئەوە روویانكردە نەخۆشخانەیەكی حكومی و ناچار لەوێ خەواندیان، چەند رۆژێك لەو نەخۆشخانەیە لەبەشی فریاكەوتنی خێرا مانەوە، بەڵام دواتر ناچاریان كردن كە رووبكەنە یەكێك لەنهۆمە بەرزەكانی ناو نەخۆشخانە، ئەمانیش وەك هەموو نەخۆشەكان روویان كردە یەكێك لەو قاوشانەی كەتەنیا بەناو بەنەخۆشخانە هەژماردەكرێت، بەڵكو هیچ جۆرە نۆرمێك و پرانسیپێكی نەخۆشخانەی تیادا نەبوو. لێرەوە كارەساتێكی غەمگیناوی بۆ هاوكاری نەخۆشەكە دەستی پێكرد كاتێك كە دایكی باری تەندروستی تێكدەچوو ناچار دەبوو داوا بكات كە پزیشكی ئێشكگر بێت بۆ چارەسەری، بەڵام پزیشكی ئێشكگر هیچ سەردانێكی نەدەكردن و بەهیچ شێوەیەك لەهیچ كام لەنەخۆشەكانی نەدەپرسیەوە، هەر لەدوای كاتژمێر (٢)ی نیوەڕۆوە پزیشكی ئێشكگر دەچوو خۆی لە ژووری تایبەت بەخۆیاندا دەنووست یان تەماشای تەلەفیزیۆنە تایبەیەكەی خۆی دەكرد، بەهەرحاڵ دەرگای دادەخست بەرووی نەخۆشەكاندا و كەس فریای دایكی سۆلین نەدەكەوت كاتێك كە باری تەندروستی تێكدەچوو، بەڕاستی رۆژگارێكی ناخۆش بوو، سۆلین چاوەڕێی فریادڕەسێكی خەیاڵی بووە وەك ئەو فریادڕەسە وەهمیەی كەلەناو لەفلیمەكاندا پەیدا دەبێت كەسێكی نوقوم بوو لەناو ئاودا رزگار بكات، تۆبڵێی لەجیهاندا ئەم هەموو زانا بلیمەت و بەناوبانگەی ئەورووپا و رۆژهەڵاتی ئاسیا كە هەوڵدەدەن ئاژەڵێك

بەسەرهاتی نەخۆشێک

یان زیندەوەرێکی ورد لەمردن رزگار بکەن، هەوڵنادەن فریای نەخۆشێك بکەون لە وڵاتێکی جیهانی سێیەمدا کە چاوەڕێی ئەوەیە چارەسەرێکی سەرەتایی بۆبکەن و لە مەرگ رزگاری بکەن، بەڵام ئەمە روونادات لەبەر ئەوەی کەزیندەوەریان گیاندارێکن کە لە ئەورووپا دەژین و لەرووی تەندروستیەوە زۆر زیاتر جێگەی بایەخدەبێت لە مرۆڤێك کە لە وڵاتیکی جیهانی سێیەمدا ژیان دەباتە سەر، چونکە ئەو بارە ماددییەی کە ئەمڕۆ کۆمەڵگەی ئێمەی هەژاندووە وای لەهەموو کەسێك کردووە کە بەهانای نەخۆشێکەوە نەچێت کەپێویستی بە چارەسەرە.

کە شەو دادەهات هۆڵی نەخۆشخانەکە تەواو کپ دەبوو، بەجۆرێك کەس نەدەما و دەنگ و ژاوەژاوی رۆژ هەمووی هێور دەبۆوە تاوە ناتاوێك نەخۆشێك گیانی دەبەخشی و خێرا وەك ئەوەی بەکتریایەك بێت هەر زوو لەنەخۆشخانەکە رەوانەی دەرەوە دەکراو دەنێردرا بۆمزگەوتەکان بۆئەوەی تەرمەکەی بشۆن و رەوانەی سەر قەبرانی شار بکرێ تا لەوێوە رەوانەی جیهانێکی نوێ دەکرێت کە تائێستا کەس نازانێت چۆنە ئەژین و چۆن ناژین.

دایکی سۆلین رۆژ لەدوای رۆژ باری تەندروستی بەرەو خراپبوون دەچوو تەنانەت کار گەیشتە ئەوەی کەهەموو پزیشکەکان بەمردوو حسابی بۆبکەن، بەڵام ئەمجارەشیان نەمرد هاتەوە ناو دنیای مرۆڤایەتی، بەڵام پاش ماوەیەك بەیانییەك لەپڕێکدا باری تەندروستی تێکچوو، ئەوەبوو هەرچی پزیشکی ناو ئەمشارەهەیە گەڕان، کەسیان ئامادەنەبوون بیبینن و چارەسەری خێرای بۆ بکەن، هەموو پزیشکەکان ئەوەندە نەخۆشیان بۆ نووسرابوو کەسیان ئامادەنەبوون چارەسەری بکەن، تەنانەت پزیشکی سۆنارەکە ئامادەنەبوو تەماشای ئامێری سۆنارەکە بکات لەکاتی ئەنجامدانی کارەکەیدا، هیچ جۆرە زانیاریەکی نەدا لەئەنجامدا نەخۆشەکەیان رەوانەی لای ئەویتر دەکرد، ئەمە بێجگە لەقەرەباڵغی ئێوارانی شەقامی پزیشکانی هەولێر کەبووە هۆی بێزاربوونی نەخۆشەکە تا لەئەنجامدا کاتژمێر دەی شەو کۆچی دوایی کرد. ئەمە بەسەرهاتنێکی غەمگینایی بوو کە لەشارەکەماندا روویدا.

ئەو کچەی کە نەمانی باوک...

خوێنـەری ئازیز ئەم بەسـەرهاتە رووداوێکی راسـتەقینەیە کە لە شـاری هەولێر روویداوە، وەک ئامۆژگارییـەک بۆتـان بـاس دەکەین و ئەو کچە ناوێکی خوازراومـان بۆ هەڵبژارد تاوەکو نەناسرێتەوە.

ئا:دیار سالار

من لەخێزانێکدا دەژیام لەگەڵ باوکم و دایکم و دووخوشـکم و برایەکمدا، باوکمان پیشەی کاسب و دایکیشم مامۆستابوو، باری ئابووریمان زۆر باش بوو، چونکە باوکمان داهاتێکی باشی دەست دەکەوت کە ژیانێکی باشـی بۆهەمووومان دابین کردبوو، تابڵێی رۆژگارێکی خۆشمان دەبردەسەر و رۆژانە باوکمان دەیبردینە شوێنە گشتییەکان و ئێمەش هەموومان فێری دەستبڵاوییەکی زۆر ببووین کە پارەمان زۆر بەبێ بەرنامە سەرف دەکرد.

رۆژێك لەرۆژان کاتێك کـە لەقۆناغی یەکەمی کۆلێژ بووم، باوکم تووشی نەخۆشییەکی کوشندەبوو کـە توانـای کارکردنی نەمـاو زۆربەی داهاتەکەشی خەرجکرد بۆچارەسەر کردنی و تەنانەت دوکانەکەشـی فرۆشت و قەرزی زۆری کرد بەمەبەسـتی چارەسەرکردنی، بەڵام بێسوود بوو تا لەئەنجامدا دووسـاڵ لەمەوبەر کۆچی دوایی کـرد، دوای نەمانی باوکـم ناچاربـووم کـە واز لە خوێندن بهێنـم بۆئەوەی ئـەو قەرزانـەی کەلەسـەرمان بوو پـڕی بکەمـەوە و بتوانم ژیـان و گوزەرانی خێزانەکـەم دابین بکەم، بەهۆی برادەرێکی باوکمەوە کارێکم دۆزیـەوە لەیەکێك لە کۆمپانیاکاندا بومە سـکرتێرەی بەڕێوەبـەری کۆمپانیاکـە توانیم لەمکارەدا تاڕاددەیەك باری ئابووری خێزانەکەمان باش بکەم و خزمەتێك بە خوشەکانم و برا بچکۆلانەکەم بکەم، بەڵام لێرەوە گرفتێکی تر رووبەڕوومان بۆوە، ئەویش قسەو قسـەلۆکی خەڵکی بوو کە تیـل و توانجیان تێدەگرتین و گاڵتەیـان بەمن و دایکم دەکرد لەبەر ئـەوەی کە باوکمان سـەرمایەداربووە ئێسـتا کچەکەی وازی لە خوێنـدن هێناوەو کاردەکات، بۆیە دایکیشـم داوای لەمن کرد واز لەکارەکەم بهێنم، ئەوەبوو وازم لەکارەکەم هێناو دوای ماوەیەك یەکێك لەبرادەرەکانی باوکم هات داوای منی کرد بۆ کوڕەکەی کە ئەگەر من شـووی پێبکـەم، ئەوا ئـەو ماڵی باوکم بەخێودەکات و منیش یەکسـەر رازی بووم و چوومە قەفەزی هاوسـەرگیرییەوە، بەڵام خۆزگە قەد رازی نەبوومایە، چونکە هاوسـەرگیری نەبـوو، بەڵکو مامەڵەیـان لەگەڵ مندا وەك خزمەتکارێکی ئەسیوبی وابوو، هاوسەرەکەم رۆژانە پێی دەوتم کە منیـان وەك

ـــى وێڵ و سه‌رگه‌ردانی كرد

كاره‌كه‌رێك راگرتـــووه‌ نه‌ك وه‌ك ژنێك، هه‌مـــووكاری ماڵه‌كه‌یان پێده‌كـــردم بێجگه‌ له‌وه‌ی كه‌ رۆژانه‌ لێـــی ده‌دام و وه‌ك ئاژه‌ڵێكی ده‌سته‌مۆ مامه‌ڵه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌كردم، ده‌بوو هه‌تا نیوه‌شه‌و چاوه‌ڕێی بكه‌م و نابێت بخه‌وم هه‌تا ده‌گه‌ڕێتـــه‌وه‌، ئه‌ویش دره‌نگانی شه‌و به‌سه‌رخۆشی ده‌گه‌ڕایه‌وه‌ بۆ ماڵه‌وه‌، ته‌نانـــه‌ت كاتێـــك كه‌ده‌رگام لـــێ ده‌كرده‌وه‌ ئه‌وه‌نـــده‌ دڕنده‌بـــوو ده‌می به‌قسه‌ی ناشـــرین ده‌كرده‌وه‌ و به‌سه‌رخۆشـــی لێی ده‌دام و ئـــازاری زۆری ده‌دام، ته‌نانه‌ت بۆی ده‌ستنیشـــانكردبووم ده‌متوانی له‌ حه‌فته‌یكدا ته‌نیا یه‌ك جار سه‌ردانی ماڵـــی باوكم بكـــه‌م و ده‌بوایه‌ ئێـــواران نان بۆخۆی و ســـه‌رجه‌م براده‌ره‌كانـــی ئاماده‌بكه‌م، تاله‌ئه‌نجامدا ناچاربـــووم هه‌ڵهاتم و رووم‌كرده‌ ئه‌م جێگه‌یـــه‌ كه‌هه‌ندێك كه‌س به‌ له‌شفرۆشـــم ده‌زانێت، ئێســـتا چاوه‌ڕێم رۆژێك له‌ڕۆژان له‌و دڕنده‌یه‌ رزگارم بێت.

من وه‌ك توێژه‌رێكی كۆمه‌ڵایه‌تی له‌م به‌سه‌رهاته‌ راسته‌قینه‌یه‌دا چه‌ن ئامۆژگارییه‌كم هه‌یه‌.

١ـ مرۆڤ نابێت ده‌ســـتبڵاو بێت، ده‌بێـــت كاتێك كه‌ پاره‌مان زیادبوو پاشه‌كه‌وتی بكه‌ین بۆ رۆژانی ره‌ش.

٢ـ نابێـــت كاتێك له‌شـــوێنێك دا ئافره‌تێك كارده‌كات كۆمه‌ڵگـــه‌ تیل و توانجی لێبـــدات، ئه‌گه‌ر تیل و تولانجی لێدا، نابێت ئه‌و به‌سه‌ر خۆی بهێنێت، به‌ڵكو ده‌بێت خۆڕاگربێت.

٣ـ هاوسه‌رگیری گرنگترین و نایابترین پرۆسه‌یه‌ له‌ ژیانی تاكدا، بۆیه‌ ده‌بێت زور به‌وردی هه‌نگاوی بۆ هه‌ڵبنێن.

ئینتەرنێت وکێشەو گیرو گرفتەکانیان

ئینتەرنێت یەکێکە لە ئامێرە تەکنۆلۆژییەکان کەئەمڕۆ لـە گشـت پارچەکانـی جیهانـدا لەئەنجامـی شۆڕشـی تەکنۆلۆژیدا بلاو بۆتەوە.

بێگومان لە رۆژگاری ئەمرۆماندا ئینتەرنێت وەک گشـت پارچەکانی جیهان دا لە هەرێمی کوردستاندا بلاو بۆتەوە و ژمارەیەکی زۆر لە لاوان بەشێوەیەکی زۆر سەرنج راکێشانە ئالـوودەی ئینتەرنێت بوون، تەنانەت هەندێک لە لاوان ناتوانن بۆماوەیەکی کەمیش لێی دووربکەونەوە، گەلێگ دەرئەنجامی ئیجابی و سلبی هەیە، شایەنی وتنە ئەوەی ئەرکی سەرەکی منە لەم ریپۆرتاژەدا ئاماژە بەوەبدەم کە تاچەند ئینتەرنێت کێشـەو گیروگرفتی بۆ کچان دروست کردووە لەکاتی چاتکردندا:

ئا: دیار سالار

سەرەتا خاتوو شنۆ، کوڕانی بەوە تاوانبارکرد کە دەبنە هۆی ئەوەی کە ئینتەرنێت بەلایەنی خراپـدا بەکاربێت لەبەر ئـەوەی کەچەندین جـار کـوڕان لەکاتـی چاتکردنـدا داوای وێنەیان لێکردووە و ناوبـراو ئاماژەی بەوەدا کە کوڕیك ماوەی دووسـاڵ چاتی لەگەڵدا کـردووە بەڵێنی پێداوە کە دەبێتە هاوسـەری و قسەی سـۆزداری لەگەڵ کردووە تەنانەت داوای وێنەی لێکردووە، بەڵام دواتر وێنەکانی لە نـاو ئینتەرنێتدا لەنـاو ماڵپەڕەکاندا بڵاو کردەوە کەئەمەش کارێکی ناشایستەیەو دوورە لەبەهاکانـی مرۆڤایەتـی و تەنانەت دوورە لە هەموو بەهاکانـی مرۆڤایەتی کەئەمەش لەلای زۆربەی کوڕەکاندا شتێکی ئاساییە کە وێنەی کچان بڵاوبکەنەوە.

هێـرۆ حەسـەن وای دەبینـی کەئەو کوڕانـەی ئەوکارە دەکەن

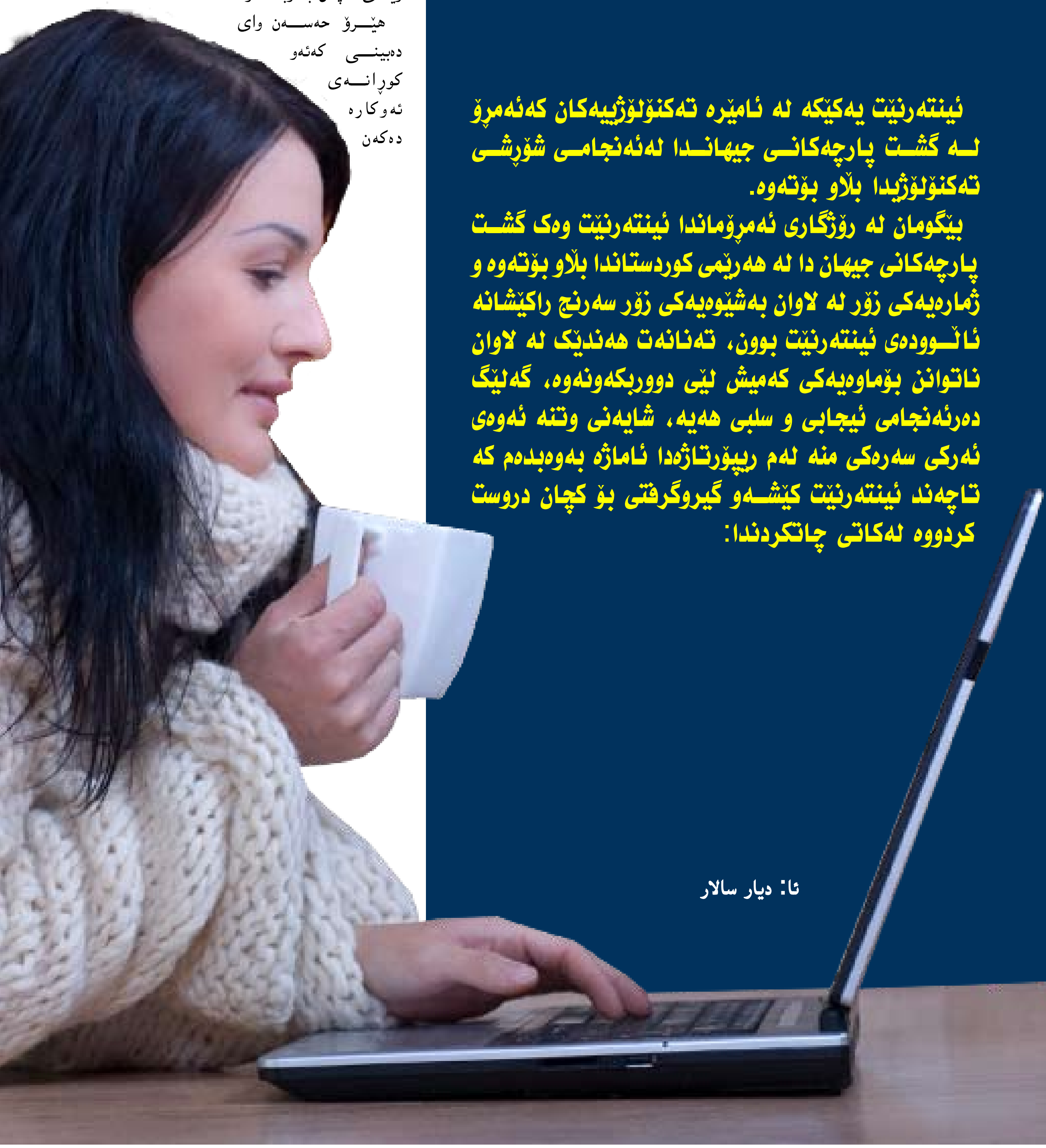

وەك ئاژەڵێكی دڕندە وەهان، چونكە كچەكان بە خۆش باوەڕی خۆیـــان باوەڕیان پێدەكەن، چونكە كوڕەكان سەرەتا لەكچەكان دەپاڕێنەوە تا یەكتری بناســـن داوای خۆشەویســـتیان لێدەكەن و بەڵێـــن دەدەن كە دێن و دەیانخوازن بەقسەو بەڵێنی بریقەدار وا لە كچەكان دەكەن كە متمتنەیان پیبكەن ودواتركچەكان وێنەیان بۆدەنێرن كەچی ئەوان دەچـــن بەناو مۆبایل و ئینتەرنێتـــدا بڵاوی دەكەنـــەوە كەئەمەش دووره لەبەهاكان بەڕاســـتی كارێكی ناشرینە، خاتوو ڤیـــان عەبدولـــڕەزاق وەك توێژەرێكی كۆمەڵایەتی وای دەبینی ســـەرهەڵدانی ئەم دیاردەیە لە شـــارەكانی هەرێمی كوردستانداو بەتایبەتی لەشاری هەولێر زۆر نوێیە ماوەی چەند ســـاڵێكە بەم شـــێوەیە بـــە بەربڵاوی ســـەری هەڵداوە دەتواتم بڵێم لە ساڵی ٢٠٠٨ بەدواوە ئەمە دیاردەیە زۆر تەشـــەنەی كرد، ناوبراو هۆكاری تەشەنەكردنی ئەم دیاردەیەی لەشاری هەولێر بەم شـــێوە خێرایە بۆ چەند هۆكارێـــك گێرایەوە لەوانە لەدوای ســـاڵی ٢٠٠٨ هەلاوســـانێكی گـــەورەی ئابووری لەشـــاری هەولێردا دروســـت بوو سەروەت و ســـامان و پارە بەشێوەیەكی بەربڵاو لەلای چەند چینێـــك پەیدابـــوو، لەئەنجام دا چینێكی نوێ لەســـەرمایەداران پەیدا بـــوون كەمنداڵەكانیـــان بەتایبەیتی كوڕەكانیان هەندێك ئامێری وەك مۆبایل و ئینتەرنێتیان كەوتە دەســـت كە بـــۆكاری ترســـناك و ناوزڕاندنـــی كچان بـــەكاری دەهێنن و واتە چینێك لەگەنجـــەكان ســـەریان هەڵداوە كە هیچ جـــۆرە زانیارییەكیان نییە ســـامانێكی بێشـــوماریان لەبەردەســـتدایە، بەڵام ناتوانن بۆكاری بەســـوودو بەكەڵك بـــەكاری بهێنن، بەڵكـــو بەزیان لێدان بۆخەڵكـــی تر بەكاری دەهێنن، چونكە ئەم گەنجانە هەست بە جۆرە نامۆبوونێكی رۆشنبیری دەكەن لەبەر ئەوەی كەهیچ جۆرە زانیارییەكی رۆشنبیریان نییەو كاتێكی زۆریان لەبەردەستدایە و خۆیان لەناو ئەو خێزانانە كە هەڵســـووكەوتی كچەكانیان زۆر دەستنیشـــانكراوەو ژیانی ئافرەت لەلای ئەو جۆرە خێزانانە زۆر سانسۆری لەسەرە بۆیە كاتێك كچێك دەبینـــن كەخاوەنی ئازادییەكی زۆر بێت و لەئینتەرنێتدا چاتیان لەگەڵ بكات وادەزانن كە ئەو كچە كەم رەوشتە.

هێمن عەلی كە یەكێكە لەو گەنجانەی كە زۆربەی كاتەكانی تەمەنی لەناو چات كردندا بردۆتەسەر وای دەبینی كە ئەو كچانای لەناو ماڵپەڕەكانی ئینتەرنێتدا وێنەیان بڵاودەبێتەوە خۆیان تاوانبارن، چونكـــە دەتوانن وێنەكەیان بـــۆ ئەو كـــوڕە نەنێرن كـــەداوای وێنەكەیان لێـــدەكات، بۆنوونە ناوبراو ئامـــاژەی بەوەدا زۆر جار لەكاتـــی چاتكردنی ناو ئینتەرنێتدا كەوتۆتە ئەوینداری لەگەڵ كچاندا زۆربەی جارەكان كچـــەكان وێنەیان بۆناردووە هەندێك كچ وێنەی ئاســـاییان بۆنـــاردووە و هەندێك كچ وێنەیـــان بۆ ناردووە بـــەڕووت و قوتی جلوبەرگیان لەبـــەردا نەبووە كەئەمەش خۆی لە خۆیدا ئەوە دەردەخات كە ئەوكچانە خەتای خۆیانە ئەگەر ئەو وێنەیان بڵاوبێتەوەو دەست خەڵكی كەوێت لەبەر ئەوەی كەئەوكچانە زۆر باش دەزانن كەئەو كوڕانە بۆ كات بردنە سەر قســـەیان لەگەڵدا دەكـــەن و تەنانەت زۆریان خاوەنـــی ژن و منداڵـــن، كەچی ئەوان وێنەیان بۆدەنێرن و قســـەیان لەكەڵ دەكـــەن كەئەمانـــە هەمووی دەوەستێتە سەر كچەكە.

هاوار حەســـەن وتی ئەو بەقسەی خۆش و بە پاڕانەوە وا لەو كچانەی بەرامبەری دەكات كە باوەڕی پێبكەن كە بەڕاســـتی خۆشـــی دەوێن دێت بۆداوایان و وێنەی بۆبنێرن، ناوبراو وتی ســـەدەها وێنەی كچم لەبەردەســـتدایە كـــە هەموویان بۆ نـــاردووم و هەیانە بەجلی نووســـتنەوە هەشیانە بەجلی دەرەوە و كچەكان نازانن من تەنیا بۆ كات بەســـەربردن وادەكەم و هیچ جۆرە ئارەزوویەكـــم بۆ هێنانیان نییە تەنیا مەبەستم رابواردنە پێیان، ناوبراو ئەووەی خســـتەروو كە كچان هۆكارێكی سەرەكین بۆ ســـووككردن و زڕاندنی ناوی خۆیان ئەگینا ئەگەر ئەوان وێنەمان بۆ نەنێرن، ئێمە ناتوانین بڵاوی بكەینەوە.

من لەكۆتایدا وەك توێژەرێكی كۆمەڵایەتی هەندێك شیكردنەوەم لەسەر ئەم بابەتە هەیە:

١. ئینتەرنێت وەك ئامێرێكی تەكنۆلۆژی سوودێكی زۆری هەیە دەتوانرێت بە بەردەوامی ببێتە سەرچاوەی كەلك و زانیاری كارئاسانی بۆتاكەكان بكات و بتوانرێت ببێتە گەورەترین كەلك بە مرۆڤایەتی ببەخشێت، بەڵام جێگەی داخە لەكوردســـتاندا تەنیا لایەنە سلبییەكانی بەكارهێنـــراوە بۆ ناوزڕاندن و ســـووككردنی كەسی بەرامبەر.

٢ـ پێویســـتە ســـەرجەم ئافرەتان لەكاتی چاتكردنـــدا زۆر ئاگاداری خۆیان بن نەهێڵن كەناونیشانیان ســـووك بكرێت بەوەی متمانە بەهەموو جۆرە كوڕێك نەكەن و وێنەی خۆیان بۆهیچ كوڕێك نەنێرن.

٣. پێویستەدەزگا پێوەندی دارەكان هەوڵبدەن ســـزای ئەوكەســـانە بدەن كە ســـووكایەتی بەئافرەتان دەكـــەن و وێنەو ژمارە تەلەفۆنیان بڵاودەكەنەوە.

٤ـ ئەركـــی رێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنییـــە كـــە هەوڵبـــدەن هەڵمەتێكـــی رۆشنبیركردن دەست پێبكەن بۆ بەرگرتن لەم دیاردەیە.

ئافرەتان کەمتر سەردانــــ

لــە زۆربــەی شــارەکانی هەرێمی کوردســـتاندا ڕێژەیەکــی بەرچــاو لە مەلەوانگــەی پیاوان هەیــە، بەڵام بە بــەراورد بەمەلەوانگەی ژنــان کەمە، ئەوانەی کە هەشن، ڕێژەیەکی زۆر کەم لەئافرەتان ســەردانی دەکەن. هۆکاری نەچوونــی ژنــان بــۆ مەلەوانگەکان گەلێکن، هەربۆیە لەم ڕیپۆرتاژەدا تیشك دەخەینە ســەر ئەو خاڵەی بۆچی ژنان کەمتر سەردانی مەلەوانگەکان دەکەن.

(کــە دەچـــووم بۆمەلەوانگە لەلایەن برادەرە کچەکانمەوە ڕەخنــەم لێدەگیرا) ئەمە بۆچوونــی خاتوو هاژە تایەر بوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە ئەو زۆر دەمێکە نەچۆتە مەلەوانگە، چونکە بەڕای ناوبراو ئەگەر کچێك بچێت بۆمەلەوانگە، ئەوا لەلایەن خەڵکــەوە تیروتوانجی لێدەدەن، چونکە تا ئێستا کۆمەڵگەی کوردەواری نەگەیشـــتۆتە ئەو ئاستەی کە تێبگات کــە کچانیش دەبێ بچنــە مەلەوانگە. من کەدەڕۆیشتم بۆ مەلەوانگە دەمدیت لەنزیك مەلەوانگەکەوە کوڕ دوام دەکەون و تیروتوانجم لێدەدەن و هەندێك جار قسەی ســـووکیش دەکەن. بێجگە لەوەی کچە دراوسێکانیشمان پێم دەڵێن چۆن دەچیت بۆ مەلەوانگە و خۆت ڕووت دەکەیتەوە، ئەمە نابێت بۆتۆ لەبەر ئەوەی کە لەگەڵ دابونەریتی وڵاتەکەمانــدا ناگونجێت. ئیتر من لەبەر ئەم کێشانە بڕیارمدا چیتر نەچم بۆ مەلەوانگە، چونکە تاکەکانی لای ئێمە بــە ئافرەت ڕەوا نابینن بچێت بۆمەلەوانگە.

(بەهــا کۆمەڵایەتییــەکان ڕێگرن لەچوونمــان بــۆ مەلەوانگــەکان) ئەمە بۆچوونی خاتوو ئیلهام عەلی خاڵس بوو، ناوبراو وای دەبینی ئاســتی ڕۆشنبیری نــاو تاکەکانــی ئێمە نەگەیشـــتۆتە ئەو ڕادەیەی کە ڕێگە بە کچان و ژنان بدرێت بەئارەزووی خۆیان، کاتەکانیان بەرنەسەر. لەبەر ئــەوەی نەریتــە کۆمەڵایەتییەکان لەناو ئێمــەدا زۆر زاڵن بوونەتە بەشــێك لەژیانمــان. مــن بەر لــەوەی بچمە ناو پرۆســەی هاوســەرگیرییەوە لە هەموو هەفتەیکــدا دەچووم بۆ مەلەوانگە، بەڵام ئێستا دوای ئەوەی بوومەتە دایك ناچارم نەڕۆم، چونکە هاوسەرەکەم ڕێگرە لەوەی کە بچم.

(برادەرەکانی مێردەکەم پێیان ناخۆشبوو من بچم بۆ مەلەکردن) ئەمە قسەی خاتوو ئاهەنگ ئەحمەد بــوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە سەرەتا هاوسەرکەم پێی ناخۆش نەبوو بچم بۆ مەلەکردن، بەڵام دواتر ڕێگری لێکــردم، چونکە برادەرەکانــی گاڵتەیان پێکردبوو، لەبەر ئەوەی کەمن چووم مەلەم کــردووە، هەموو جارێــك دوای هاتنەوەم لە مەلەوانگە گلەیــی لێدەکردم و دەیــوت، برادەرەکانم وتوویانە چۆن ژنەکەت چۆتە مەلەوانگە. من زۆر باش دەزانم کــە مێردەکەم منی خۆشدەوێت، بەڵام لەبەر ئەوەی برادەرەکانی زۆر هەراســانیان کردووە ئیتر ئەمە ژیانی ئێمەیــە، ئیتر چۆن بتوانیــن بەئارەزووی خۆمان مامەڵە بکەین، چونکە کۆمەڵگە هەمــوو شــتەکانی ئێمەی دەستنیشــان کردووە.

(مەلەوانگــەکان پاکــو خاوێن نین)، ئەمە بۆچوونــی خاتوو چیا کاوان-ـە کە بەرای خــۆی زۆر حەزی لەمەلەکردنە و بە بەردەوامیش دەچێت بۆ مەلەوانگەکان، بەڵام ڕایوایە کە مەلەوانگەکانی ناوشاری هەولێــر هیچیان زۆرپــاك و خاوێن نین، بەتایبەتــی ئــەو مەلەوانگانــەی کــە بۆئافرەتان دانراون. زۆر بە پاك و خاوێنی ڕاناگیرێــن، لەبەر ئەوە من هەوڵدەدەم زۆر کــەم بچم بۆ مەلەوانگــەکان و هیوادارم لەداهاتوویەکــی نزیکــدا مەلەوانگەی پێشکەوتوو و پاکوخاوێن بکرێتەوە.

(زۆر ئارەزووی مەلەکردن دەکەم هەرچەندە ڕێگەشــم لێبگرن)، ئەمە بۆچوونی خاتو نیهال عەبدولکەریمە. خاتوو نیهال پێیوایە کەڕێژەیەکــی بەرچــاو لەکچانی کورد ئارەزووی مەلەوانــی دەکەن، بەڵام کەس هاوکارییان ناکات و ڕێگریان زۆرە. ناوبراو وای دەبینی ئەگەر تەماشــای ڕێگرەکان بکەیــن، دەگەینە ئــەو ئەنجامانەی کە ئەو کچانــەی مەلەوانی دەکەن زۆر ئازاو چاپوکن، چونکــە ڕێگرەکان زۆرن هەر لەتیروتوانجــی خەڵکەوە، تــا نەبوونــی مەلەوانگەی

ـــــى مەلەوانگە دەکەن

باش. جگەلەوەش گرانی نرخەکان ئەمانە هەمووی ڕێگرن، بەڵام سەرەکی ترین هۆکار کە بۆتە هۆی ئەوەی کە ڕێژەیەکی کەم کچان سەردانی مەلەوانگەکان بکەن دەگەڕێتەوە بۆئەوەی کە خەڵك زۆر هەراسانمان دەکات. لەوکاتەی دەچین بۆ مەلەوانگە. هەرچەندە من خۆم گوێم بەوە نەداوە، جار هەبووە بەدرێژایی ڕێگا کەسانی نەفس نزم دوام کەوتوون و توانجیان لێداوم، چونکە دیویانە لەمەلەوانگە هاتوومەتە دەرەوە.

(نەبوونی مەلەوانگەی تایبەت بەئافرەتان گەورەترین کێشەیە)، ئەمە بۆچوونی خاتوو هێلین بوو، ناوبراو وای دەبینی هەتا ئێستا لەشارەکانی کوردستاندا مەلەوانگەیەکی تایبەت بەئافرەتان نەکراوەتەوە، لەکاتێکدا زۆر پێویستە، چونکە مەلەوانگەی تایبەت بەئافرەتان جۆرە مۆرکێکی تایبەتی هەیە، واتە دەتوانم بڵێم بەشی هەرە زۆری ئافرەتان بۆیە ناچن بۆ مەلەوانگەکان لەبەر ئەوەی هیچیان تایبەت نین بەئافرەتان و هەموویان بەرۆژ بۆ ئافرەتانن و بەشەوان بۆ پیاوانن، یان ڕۆژەکانی هەفتە دابەشکراوە، ڕۆژێك بۆ ژنان و ڕۆژێك بۆ پیاوان. ئەمە گەورەترین کێشەی ئێمەیە، من حەزدەکەم مەلەوانگەیەکی تایبەت بەخۆمان هەبێت ئەوسا ئامادەم هەموو ڕۆژێك بچم.

خاتوو لەیلا سەمەد گرانی نرخی مەلەوانگەکانی بە هۆکاری سەرەکی زانی بۆ ئەوەی کەمترین ڕێژەی ئافرەتان ڕوو بکەنە مەلەوانگەکان، ناوبراو وای بەباش دەزانی کەپێویستە مەلەوانگەکان نرخەکانیان هەرزان بکرێت و بەجۆرێك بێت هەموو کەسێك بتوانێت بچێت، لەبەر ئەوەی نرخی هەندێك لە مەلەوانگەکان زۆر بەرزە وادەکات کە کچان نەتوانن بچن، بەپێچەوانەوە ئەگەر نرخەکان گونجاو بن، ئەوا هەموو کچان یان بەشی هەرەزۆریان دەچن بۆ مەلەوانگە، لەبەر ئەوەی کە مەلەکردن بێجگە لەوەی ئارەزوویەکی کەسییە، سوودێکی زۆر گەورەی هەیە بۆ باری تەندروستی هەموو تاکەکان و دەبێتە هۆی ئەوەی کە لەش و لارێکی جوانمان بۆ دروستبکات.

خاتوو هودا زەنگەنە وەك قوتابییەکی زانکۆ ئاماژەی بەوەدا کە مەلەوانگەکانی ناوشاری هەولێر زۆر دوورن، پێویستە هەوڵبدرێت مەلەوانگەکان نزیکبن لەشوێنی نیشتەجێبوونەوە، بۆ نموونە سەنتەری بلوو کە مەلەوانگەیەکی زۆر ڕێکوپێکی لێیە بۆئافرەتان، بەڵام زۆر دوورە. ئەگەر مەلەوانگەیەکی لەو شێوەیە لەناوشاردا هەبوایە زۆر باشتربوو، واتە دووری مەلەوانگەکان زۆر کێشەی بۆمان دورستکردووە، بەتایبەتی ئەگەر سەیارەی خۆمان نەبێت، چونکە هەموومان دەزانین کە ئەگەر ئافرەت چوو بۆمەلەوانگە، وا باشترە نزیك ماڵی خۆی بێت، شوێنەکە زۆر لە شار دوور نەبێت، تاکو تووشی کێشەی هاتووچۆ نەبین، چونکە ڕووداوەکانی هاتووچۆ ساڵانە زیانێکی زۆر بە گیانی هاووڵاتییان دەگەیەنن.

خاتوو مەیسون حوسێن ئاماژەی بەوەدا کە ئەو جاران بە بەردەوامی دەچوو بۆ مەلەوانگە، بەڵام ئێستا ناچێت، هۆکارەکەشی بۆ ئەوە گەڕاندەوە کە ئەوان وەك ئافرەتان لەکاتی چوونیان بۆ زۆربەی شوێنەکاندا تووشی کێشە دەبن و ناچار دەکرێن کە چیتر ڕوو لەو شوێنە نەکەن، مەلەوانگەش لە وڵاتی ئێمەدا تا ئێستا بەشێوەیەکی زانستی لەلایەنی تاکەوە نەناسراوە، بەپێچەوانەوە زۆر لەتاکەکان پێناسەکردنیان بۆ مەلەوانگە جیاوازە لەوەی کە هەیە، بەڵکو ئەوان وای دەبینن کە مەلەوانگەکان تەنیا لەسەر پیاوان تاپۆ کراوە، واتە ئەگەر ژنێك بۆ مەلەوانگە بچێت لەلایەن خەڵکی گەڕەکەیانەوە تەنانەت خزم و کەسوکاریشیەوە نیشانەی پرسیاری لەسەر دادەنرێت، لەبەر ئەم هۆکارەشە زۆر لەکچان و ژنان ئەگەر حەزیشیان لە مەلەکردن بێت، ناتوانن بچن بۆ مەلەوانگەکان. ئەو بەها تەقلیدییانەی کە کۆمەڵگە خۆی بەسەر خۆیدا فەرزی کردووە، واتە دەبێت ئێمە بەر لەهەموو شتێك هەوڵبدەین کۆمەڵگە بگۆڕین و هانی تاکەکان بدەین بۆ ئەوەی کە ڕێگە بە خوشك و خێزانەکانیان بدەن بچن بۆ مەلەوانگەکان.

(مەلەوانگەکانی ئێمە بەرۆژ بۆ ژنانە و بەشەو بۆ پیاوانە) ئەمە باوەڕی خاتوو هیدایەت عەلی بوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە مەلەوانگەکان لەناوشاری هەولێردا ڕۆژێك بۆ ژنان و ڕۆژێکی تر بۆپیاوانە، ئەمەش هۆکارێکە بۆئەوەی کە زۆربەی ئافرەتان سەردانی مەلەوانگەکان نەکەن و خۆیانی لێ بەدوور بگرن، واتە ئەگەر مەلەوانگەیەك هەبوایە تایبەت بەئافرەتان زۆرباش دەبوو.

ئامادەکردنی: دیار ساڵار

لەناو دادگادا کچێکی جوانی باڵابەرز وەستا بوو، قورگی پڕبوو لەگریان و هەناسەی قوڵی هەڵدەکێشا، بەدەم هەنسکی بێزارییەوە دەیناڵاند و چاوەڕێی بڕیاری دادوەری دەکرد، زۆر بەلامەوە سەیربوو ئەم کچە بۆ ئەوەندە بێزارە، ئاخۆ دەبێت چی بەسەر هاتبێت. هەربۆیە بەخۆم نەوەستام و چوومە پێشەوە و پرسیارم لێکرد بۆ ئاوا دڵگرانی؟ بۆ ئەوەندە بێزاری کە مەرگی خۆت بە ئاوات دەخوازی. هەر بەو خەمە گرانەوە وتی: ناتوانم هیچت پێ بڵێم. زۆرم هەوڵدا تا بیهێنمە قسە. ئاوا پریاسکەی خەمەکانی بۆ هەڵڕشتم.

من وەك هەموو کچێکی تری سەر ئەم زەمینە دەمویست بەئاسایی ژیان بەرمە سەر، ئەوەبوو هەتا قوتابی کۆلیژ بووم تەنیا ئاواتم لەسەرکەوتن و بەرەوپێشچوونی ژیانی رۆژانەمدا خۆی دەبینیەوە، دوای تەواوکردنی خوێندن لەیەکێك لە دەزگا حکومییەکاندا دامەزرام و بڕیارمدا کە هەوڵی خۆم بخەمە گەڕ بۆئەوەی کە بتوانم سەرکەوتن بەدەست بهێنم. زۆری پێنەچوو کوڕێك کەناوی ئەحمەد بوو ئەویش وەك فەرمانبەرێك لەدەزگاکەماندا دامەزرا. سەرەتا خۆی بەکەسێکی زۆر باش بەهەمووومان نیشاندا. وردە وردە خۆی لەمن نزیکرد کردەوە و توانی لەماوەیەکی کەمدا ببێتە برادەرم و پاش ماوەیەك وایلێکردم، کە زۆر باوەڕی پێبکەم، ئەوەبوو بەکردار و بەقسە منی ناچارکرد کە زۆر لێی نزیك ببمەوە، پاش ماوەیەك لەهاوڕێیەتی لەگەڵ مندا داوای لێکردم کە ببین بەبرادەر و منیش داوکاریەکەیم رەتنەکردەوە، چونکە هەستم دەکرد کوڕێکی باشە و هیچ جۆرە کێشەیەکم بۆدروست ناکات، دوای ماوەیەك رۆژێکیان ئەحمەد پێی وتم کە تۆم زۆر خۆشدەوێ. ئەگەر باری دارایی و رەوشی خێزانیم باشبێت، دێم بۆداوات. لە سەرەتا وەڵامم نەدایەوە و پێم وت بیری لێدەکەمەوە. دوای چەند رۆژێك زۆر بەدەورمدا هات و قەناعەتی پێکردم کەئەو بەڕاستی منی خۆشدەوێت، بەڵام ئێستا باری ئابووری زۆر خراپە ناتوانێت هیچ جۆرە هەنگاوێك بنێت و بێتە داوام، منیش باوەڕم پێکرد و بڕیارمدا هاوکاری بکەم و ببم بەو کەسەی کە بەقسەی ئەو بەهاوسەری داهاتووی وەسفی دەکات.

ئەوەبوو من بەهەموو توانایەکم هاوکاری ئەحمەدم دەکرد و چی پێویست بوایە بۆم جێبەجێدەکرد، تەنانەت هەندێکجار پارەشم دەدایە، ئەو دەیوت دەچم کۆیدەکەمەوە بۆکاتی هاوسەرگیری، بێگومان من لەو ماوەیەدا چەند کەسێك هاتە داوام و هەریەکەیانم بەبیانوویەك رەتدەکردەوە، یەکێکیان کە کوڕی پوورم بوو، زۆر منی خۆشدەویست، بەڵام من چونکە بەڵێنم بەئەحمەد دابوو ناچار ئەویشم رەتکردەوە. ساڵێك بەسەر ئەم وەزعەدا رابورد، هەر لە چاوەڕوانی دابووم و دەموت، بەڵکو ئەمڕۆ نا بەیانی بێتە داوام، بەڵام ئەو هەر وەدوای دەخست و تەنیا کاتی دەبردە سەر.

دوای

له چاوەڕوانییەکی بێ ئاکامدا

ساڵێك لەبەردەوامبوونی خۆشەویستیماندا، کوڕێك هاتە داوام کە هەر خزممان بوو، ئەویشم ڕەتکردەوە، چونکە بەڵێنم بەئەحمەد دابوو، بەمشێوەیە من هەرچاوەڕوانم و ئەحمەدیش هەر دەڵێت پارەی تەواوم نییە تا ژنی پێبێنم. دوو ساڵ بەسەر ئەم وەزعەدا ڕۆیشت، تەنانەت هەندێکجار من پرسیاریکم لەخۆم دەکرد، دەموت، تۆ بڵێی شەمەندەفەری تەمەن، بەجێم نەهێڵت و منیش هەر چاوەڕوانی کەسێکم کە هیچ جۆرە هەنگاوێکی بچووکیشی هەڵنەهێناوە، ئەوەبوو من هەر لەچاوەڕوانییەکی ماوەدرێژدا دەژیام، دوای ماوەیەك واتە دوای تێپەڕبوونی دووساڵ و سێ مانگ بەسەر چیرۆکی خۆشەویستیەکەماندا ئەحمەد خۆی گواستەوە بۆ دەزگایەکیتر، بەڵام شەوانە بەمۆبایل پێوەندیمان پێکەوە هەبوو و دەیوت من هەرتۆم دەوێت و کەسی تر ناکەمە هاوسەری ژیانم. پێویست ناکات پەلە بکەیت، چونکە خۆشەویستی نێوان من و تۆ بەهێزە و لەهەموو جۆرە قسەو قسەڵۆکێکی خەڵك بەهێزترە. لەبەر ئەوە نابێت تووشی دڵەڕاوکێ بیت و بڵێیت تەمەن منی بەجێهێشتووە. ئەوەبوو منیش لەزهنی خۆمدا دەموت من دەمێکە چاوەڕوانم با چاوەڕێ بکەم و بەڵو خودای تاك و تەنیاو میهرەبان ئەم جارەیان کارەکە ئاسان بکات و ئەم کوڕە بێتە داوام، بەڵام هەرکات دەڕۆیشت و من چاوەڕێ بووم، ڕۆژێکیان دایکم پێی وتم: کچم دەزانی وردە وردە خەریکە شەمەندەفەری تەمەن بەجێبهێڵێت و دەبیتە کچێکی قەیرە، بەڵام نازانم تۆ بۆچی ئەوەندە کەللە ڕەق و توندی هەر لەسەر قسەی خۆت سووریت. لەم قسانەدا بووین دایکم ڕاستییەکی پێوتم، وتی ئەگەر چاوەڕێی هەرکەسێکی ئەوا با بێت بۆ داوات و با هەرهیچ نەبێت بەڕەسمی مارەت بکات.

منیش یەکسەر بۆبەیانی چووم بۆ ئەو دەزگایەی کەئەحمەدی لێبوو بۆ ئەوەی کە وەڵامم بداتەوە بە بەڵی و یەکسەر خۆمان بۆ زەماوەندێکی خۆش ئامادەبکەین. لەناو هزرمدا هەزاران بیر و بۆچوون هەبوو، هەندێکجار بەدەم لێخوڕینی ئۆتۆمێبلەکەوە خەیاڵ دەیبردمەوە بۆ ژیانێك، کەمن و ئەحمەد پێکەوە دەچین بۆ گەشت و بوومەتە هاوسەری و لەهاوینەهەوارێك مانگی هەنگوینیمان دەبەینە سەر. دواتر دەموت نا قەیناکا باهەرچییەك بێت مەسرەفی زۆر نەکەین هەر لەماڵەوە ئاهەنگێکی بچووك دەگێڕین، لەو ماوەیەی لەناو سەیارەدا بووم تا گەیشتمە ئەو دەزگایەی کە ئەحمەدی لێیە. هەزاران بیروبۆچوونی جیاواز لەناو مێشکمدا پەنگی خواردبوو، پاشان لەسەیارەکەم دابەزیم، بۆئەوەی سۆراغی ئەحمەد بکەم. لە پرسگەم پرسی ئەوانیش ڕەوانەی ژوورەکەیان کردم کە ئەحمەد لەوێ فەرمانبەر بوو، کەچوومە ژوورەوە پرسیم ئەحمەد لێرەیە، فەرمانبەرێك وەڵامی دامەوە وتی نەخێر، ئەمڕۆ لەگەڵ دەستگیرانەکەیدا چۆتە دەرەوە بۆئەوەی شتوومەك بۆ ڕۆژی گواستنەوە ئامادەبکەن. من یەکسەر تووشی شۆك بووم داوای پەرداخێك ئاوم کرد و یەکسەر لەشوێنی خۆم دانیشتم و تا ماوەیەك نەمتوانی هیچ جۆرە قسەیەك بکەم وەك بڵێی تووشی هیستریاییەك ببم و داوام لەفەرمانبەرەکە کرد گاڵتەم لەگەڵدا نەکات و بەڕاستی پێم بڵێت ئەحمەد چووە بۆکوێ؟ فەرمانبەرەکە وەڵامی دامەوە، وتی بەڵی خوشکی بەڕێزم من تۆ ناناسم، بۆچی گاڵتەت لەگەڵ دەکەم ئەحمەد ماوەی مانگێکە ژنی مارە کردووە، ئەگەر باوەڕیش ناکەیت ئەوەتا داوای پێشینەی هاوسەرگیری کردووە، ئیتر من بۆ چی گاڵتەت پێدەکەم و ئەمڕۆ چووە شتومەك بکڕێت بۆ دەستگیرانەکەی کە کچی خاڵی خۆییەتی.

یەکسەر دوای ئەم ڕووداوە پێوەندیم بە ئەحمەدەوە کرد و پێم وت تۆ لەوێت، وتی من لەدەوامم و خەریکی کارکردنم. ئیتر من زانیم کە درۆم لەگەڵ دەکات و یەکسەر هاتمە دەرەوە.

لە کۆتاییدا دەڵێم هەروەك دەزانن کە خۆشەویستی وشەیەکی زۆر پیرۆزە و گەورەترین چەمکە ئەگەر هەموومان لێی تێبگەین، بۆیە دەبێ زۆر بەوردی لەگەڵ ئەم زاراوەیەدا مامەڵە بکەین، چونکە کەسانێك هەن دەیانەوێت لەڕێگەی ئەم خۆشەویستییەوە بە کچی خەڵکی ڕابوێرن و خۆشەویستی بەلاڕێ دا بەرن. من یەکێکم لە قوربانیانی ئەم کۆمەڵگەیە کە بەهۆی ئەوانەی کە خۆشەویستی بەمەبەستی بەرژەوەندی خۆیان بەکاردێنن زەمەن بەرەو قەیرەیی بردم.

ئامادەکردنی: دیار سالار

توانج لێدان لە ئافرەتان،

توانــج لێــدان دیاردەیەكی زۆر ناپەســەندە كە لە زۆربــەی كۆمەڵگــە دواكەوتووەكاندا بوونی هەیە. ئەم دیاردەیە ناشایســتەیە لەناو كۆمەڵگەی ئێمەشــدا بەربڵاوە و بە زەقی هەستی پێدەكری. دیاردەی توانج لێدان لە ئافرەتان رێژەیەكی زۆری لە ئافرەتان بێزار كردووە. بەجۆرێــك هەندێكیان داوا دەكەن كە یاســایەك هەبێت سزای ئەو كەسانە بدات كە ئەم كارە نارێك و ناپەســەندە بەرامبەر بەئافرەتان ئەنجام دەدەن.

توانج لێدان، ناشایستەترین دیاردەیە كە كۆمەڵگەی ئێمە بە دەســتییەوە دەناڵێنێت، ئەمە رای خاتوو بەناز عەلی، قوتابی زانكۆی جیهانە لەشاری هەولێر، ناوبراو وای دەبینی كە دیاردەی توانج لێدان، گرفتێكی زۆری بۆ ئافرەتان دروســت كردووە، ئێمەی ئافرەت ناتوانین بۆ هیچ شوێنێك بچین لەبەر توانجی كوڕان، زۆرجار كاتێك بەمەبەستی كات بردنەسەر دەمانەوێت بۆ شوێنە گشــتییەكانی وەك پارك و بازاڕ و سوپەرماركێتەكان بچین، ئەوەندەمان توانج تێدەگــرن تابێزارمان دەكەن، تەنانەت هەندێك جار ناچاردەبین ئەو شوێنە جێبهێڵین و جارێكی تر نەچینەوە بۆ ئەو جێگەیە.

ناتوانین وەك پێویست بۆ زانكۆ جلوبەرگی مۆدێرن لەبەر بكەین، ئەمە رای خاتوو هێڤین مەجید عوسمانە كە قوتابییە لەزانكۆی شــاهانە و ماوەی شانزەســاڵە لــەدەرەوەی وڵات ژیاوە، ناوبــراو ئاماژەی بەوەدا كە دیــاردەی تیروتوانــج دیادەیەكی زۆر ناپەســەندە و دوورە لەنەریتی مرۆڤایەتییەوە، ئەم دیاردەیە ناشیرینی ئاكاری ئەوكەسانە دەردەخات كــە ئەنجامــی دەدەن، چونكە ئەم دیاردەیــە لە هیچــكام لە وڵاتە مۆدێرنەكانــدا نییــەو تەنیا لە وڵاتە دواكەوتووەكاندا هەیە،

دیاردەیەکی دزێوی کۆمەڵگا

خاتوو هێڤین ماوەی شانزەساڵ لەگەڵ دایك و باوكیدا لـــەدەرەوەی وڵات ژیاوە، وەك ئامـــاژەی پێدا لەهیچ وڵاتێکی جیهاندا ئەم دیاردەیە بەم شێوە زەقە نییە، وەك ئەوەی کە لێرە هەستی پێدەکرێت بۆ نموونە ئەوان کە لە ئوســـترالیا بوون کچان بەئارەزووی خۆیان جلوبەرگیان لەبەرکردووە و کەسیش توانجی لێنەداون، بەڵام ئەو لێرە ناتوانێت وەك ئەوێ جلوبـــەرگ لەبەر بکات، کاتێك دەچێت بۆ زانکۆ جل و بەرگێکی مۆدێرن لەبەر دەکات توانجی لێدەدەن.

تیروتوانج هەندێکجار کچانی باڵاپۆشیش دەگرێتەوە، ئەمـــە رای خاتووڤیـــان ســـابر عەبدولکەریمە، کە فەرمانبەرە لەوەزارەتـــی کاروکاروباری کۆمەڵایەتـــی. خاتوو ڤیان ئافرەتێکـــی باڵاپـــۆش و (محجبە)یە گلەیی ئـــەوەی هەبـــوو کـــە هەندێك لە کـــورەکان تەنیا توانج لە ئافرەتی سفور نادەن، بگرە توانج لە ئافرەتانی باڵاپۆشیش دەدەن.

خاتوو شـــەیما ســـەعید وەك توێژەرێکی دەروونی ئاماژەی بەوەدا کە ئەو کەســـانەی توانج ئاراســـتەی کچان دەکەن ئەو کەســـانە نەخۆشی دەرونییان هەیە، لەبەر ئەوەی ئـــەو کچانەی کە توانجیـــان تێدەگرن، جلوبەرگیان زۆر ئاساییەو هیچ جۆرە شتێکیان نەکردووە کەشـــایەنی ئـــەوە بێت کە تیر و توانجیـــان لێبدرێت، هەروەهـــا ئەو کچانە هیچ جۆرە جیاوازیەکیان لەگەڵ خوشك و دایکی ئەو کوڕانەدا نییە و تەنانەت زۆرجار ئەو گەنجانە تیر و توانج ئاراستەی هەندێك کچ دەکەن کە باڵاپۆشـــن، بۆیە من لەڕووی دەروونییەوە دەتوانم بڵێم کەئەو گەنجانە کێشـــەی دەروونیان هەیە هەست بەجۆرە کەمایەســـییەك لەخۆیاندا دەکەن و دەیانەوێت ئەو کەموکورتییەی خۆیان بەتیروتوانج لێدان پڕبکەنەوە، لەلایەکی ترەوە هەندێك لەو گەنجانە پێویســـتیان بەچارەسەری دەروونی هەیە، دەبێت هەوڵبدرێت ئـــەو کێشـــە دەروونییانەیان بۆ چارەســـەر بکرێت هەتا بەو شیوەیە مامەڵە نەکەن.

ئەو کوڕانەی کەتیروتوانج ئاراستەی کچان دەکەنەوە ئاستی رۆشنبیریان زۆر نزمە، ئەمە بۆچوونی خاتوو نیـــاز حامیدە، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە ئەو ڕۆژانە لەلایەن ئەو گەنجانەی کەلە ناو بـــازاڕ و قەراغی شـــەقامەکان و پارکەکان دەوەســـتن، تووشـــی تیروتوانج تێگرتن دەبێتەوە. ئەو زیاتر لەســـەر ئەمە رۆیـــی و وتی کە لەناو کۆلێژدا تووشی قسەو قســـەلۆك دەبێتەوە، بەتایبەتی لەلایەن هەندێك لە کوڕەکان کە ئاســـتی رۆشنبیریان زۆر نزمەو هیچ جۆرە زانیارییـــەکان نییە. دەربارەی رەوشـــی ناو زانکۆش، ناوبراو وای بەباش دەزانی کە پێویســـتە هەوڵبدرێت گەنجەکان رۆشـــنبیربکرێن بۆ ئەوەی کە چیتر کێشە بۆ کچان دروستنەکەن.

کچانـــی کورد لەچاو هەمـــوو میللەتانی تر زیاتر جلوبەرگیـــان پۆشـــتەیە کەچی کـــوڕان بەمجۆرەش توانجیان تێدەگرن. ئەمە قســـەی خاتوو دڵنیا ئەسعەد بوو کە قوتابییە لەزانکۆی جیهان، ناوبراو وای دەبینی کە ئەو کوڕانەی کە توانج دەگرنە کچان، کەســـانێکی نەزان و دەروون نەخۆشـــن، چونکە کچی وڵاتی ئێمە جلو بەرگیان زۆر رێکوپێك و زۆر پۆشتەن، لەکاتێکدا کچـــی وڵاتانی دەوروبەر هەمووەمـــان دەیان بینین کە چۆن ئازادن لەبەرکردنـــی جلوبەرگدا و کەچی کەس هیچ جۆرە قسەیەکیان پێناڵێت.

زۆر لەکچانی ناو زانکۆکان لەترســـی تیروتوانجی خەڵك بوونەتـــە باڵاپۆش، ئەمە قســـەی خاتوو ڕاز ســـەرداربوو، کە قوتابییە لە زانکۆی جیهان، ناوبراو ئامـــاژەی بەوەدا کە زۆر لە کچـــەکان لەناو زانکۆدا لەبەر تیروتوانـــج و وێنەگرتنیـــان بەمۆبایل بوونەتە پەردەپۆش و حیجابیان کردووە.

خاتوو سەعدیە یوسف وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا کە زۆر لە گەنجەکانی ئێمە کە ئەمڕۆ تیروتوانج ئاڕاستەی کچان دەکەن، خەڵکانێکن لەرووی دابونەریتـــەوە هەڵگری بیری گوندین لەناوشـــاردا، چونکە لەرەســـنایەتیدا لە گونددا ژیـــاون و ناتوانن بیـــری شارســـتانییەت هەڵبگرن، بۆیە ئەو کەســـانە هەربەبیـــری گوند بیردەکەنـــەوە، زۆر زەحمەتە بتوانن بگونجێـــن لەگەڵ واقیعی ئێمەدا، لەبەر ئەوەی کە لە بنچینەدا شـــارەکانی ئێمە تووشی بەگوندبوون هاتوون و تاکەکانمـــان هەندێکیان هـــەر بەبیرکردنەوەی گوند بیردەکەنەوە، بۆیە دەبێت هەوڵبدرێت وشـــیاربکرێنەوە و هانیان بدەین بۆ ئەوەی کەشارستانیان بکەین، ئەمەش ئەرکی رێکخراوەکانـــی کۆمەڵگەی مەدەنییە هەوڵی ئەوەبدات ئەو کەسانە رۆشنبیر بکرێن.

پارێزەر خاتوو هاژە ســـەباح ئاماژەی بەوەدا کە تا ئێستا هیچ جۆرە دەقێکی یاســـایی فەراهەم نەکراوە کە ســـزای ئەو کەســـانە بدات کەتیروانج ئاراستەی کچان دەکەن ئەگەر دەقێکی یاسایی لەوجۆرە هەبێت، ئەوا زۆربەئاسانی دەتوانرێت سزای ئەو کەسانە بدرێت.

ئا:دیـــار سالار

کێشەی ئافرەتە شۆفێرەکان لە کۆمەڵگای ئێمەدا

لێخوڕینـــی ئۆتۆمبێل لەلایەن ئافرەتان، یەکێکە لەو دیاردانەی کە ئەمڕۆ لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا لــە ئەنجامی بەرەوپێشـــچوونی باری ئابووری تاڕاددەیەك پەرەی سەندووە.

ئەمـــڕۆ ئافرەتـــان ئۆتۆمبێلی خۆیـــان هەیـــە، ئەمـــەش خۆی لەخۆیدا هەنگاوێکی بەشارستانی بوونـــی کۆمەڵگەکەمانـــە، کە ئافرەتان ئەمڕۆ شـــان بەشـــانی پیـــاوان ئۆتۆمبێـــل لێدەخۆڕن، ئەرکێکی گرنگیـــان لەکۆڵ براو مێرد و کەسوکاریان کردۆتەوە.

ئامادەکردنی دیار سالار

هەندێك پیاو هەن بەتەوسەوە سەیرمان دەکەن، ئەمە رای خاتـــوو نیان حەمەد ئەمین بوو کە فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی گەنجینـــەی هەرێم، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە زۆر پیاو هەن ئەوەندە کەسـایەتی خێڵەکی بەســەریاندا زاڵە، کاتێك ئافرەتێك دەبینن شـــۆفێری دەکات زۆر بەتەوســـەوە تەماشـــای دەکەن، وای لێی ورد دەبنـــەوە وەك ئەوەی کە تاوانێکی کردبێت، خاتوو نیان زیاتـــر لەمبارەوە دواو وتی ئـــەوان وەك ئافرەت لەکاتی شۆفێریدا تووشی کێشە دەبن، لەگەڵ پیاوان، هۆکارەکەشـــی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە زۆر لەپیاوان باوەڕیان بەمافە بنچینەییەکانی ئافرەت نییەو بەرای ئەوان نابێت ئافرەت شۆفێری بکات.

نەبوونی رۆشنبیری گەورەترین کێشەیە، ئەمە رای خاتوو رێزان ئەحمەد عومـــەر بوو، ناوبراو فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی تۆمـــاری کۆمپانیاکان، ئەو وای دەبینی کە گەورەترین کێشـــە لەوەدایـــە کە زۆر لەو پیاوانەی ئەمڕۆ شۆفێری دەکەن بەشێکی زۆریان هیچ جۆرە رۆشنبیرییەکیان نییە و کەسانێکی زۆر خێڵەکین لەبەر ئەوە کاتێك کە ئافرەتێك دەبینن شۆفێری دەکات بەهەموو جۆرێك دەیانەوێت، ئەوئافرەتە هەراسان بکەن و ناچاری بکەن، تووشی کارەساتێك ببێت.

هەندێك لەپیاوەکان لە ئیرەییدا کێشەمان بۆ دروست دەکـــەن، ئەمەقســـەی خاتوو شـــەونم عەونی بوو کە فەرمانبەرە لـــە وەزارەتی دارایی، ناوبراو وای دەبینی ســـەرەکیترین هـــۆکار کە دەبێتە هۆی ئـــەوەی ژنان لەلایەن پیاوانەوە هەراسانبکرێن دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە زۆر لەپیاوەکان ئیرەیی بەو ژنانە ببەن کە هاوکاری کەســـوکاریان دەکەن، چونکە لێخوڕینـــی ئۆتۆمبێل لەلایەن ژنانەوە لە رۆژگاری ئەمڕۆماندا دەبێتە هۆی ئەوەی بەشـــێك لە ئەرکەکانی هاوسەرو برا و باوکیان کـــەم بکەنەوە، لەبەر ئەوەی ئـــەو پیاوانەی کە کچ و ژنی خۆیان ناتوانن شۆفیری بکەن، ئیرەیمان پێدەبەن و هەوڵدەدەن کێشەمان بۆدروست بکەن.

زۆر ئافرەت لەپیاوان باشتر شۆفیری دەکەن، ئەمە رای خاتوو سۆلین موحســـین بوو، کە فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی تۆماری کۆمپانیاکان، ناوبراو ئامـــاژەی بەوەدا کە ژمارەیەکـــی بەرچاو لەئافرەتان کە شۆفێری دەکەن تووشـــی کێشە دەبن، واتا دەتوانم بڵێم زۆربەی ئەو ئافرەتانەی شـــۆفێری دەکەن لەلایەن شۆفیرە پیاوەکانەوە هەراســـان دەکرێن و هەڵبەتە نەك هەموو پیاوان، بەڵکو ئەوانەی کە ئاستی رۆشنبیری کۆمەڵایەتییان نزمە، ئەگەر شـــۆفێری تەکســـی بن یان ســـەیارەی خسوسی، ئەوان ئێمـــەی ئافرەت هەراســـان دەکەن و ناهێڵـــن بتوانین وەك پێویســـت سوود لە شـــەقامەکان وەربگرین، واتە دەتوانم بڵێم هەموو ئافرەتان لەم کۆمەڵگەیەی ئێمەدا لەلایەن پیاوانەوە تووشـــی هەراسان دەکرێن، من وەك ئافرەتێك لەکاتی شـــۆفێریدا زۆر جار هەستم پێکردووە کە هەندێك شـــۆفێری پیاو هەن، شـــۆفێری نازانن و هیـــچ کام لە یاســـاکانی هاتووچـــۆ جێبەجێناکەن، لەگەڵ ئەوەشـــدا کە ئافرەتێك دەبینن شۆفێری دەکات یەکسەر هەراسانی دەکەن و لەکاتی لێخوڕیندا هەموو هەوڵێـــك بەکاردەهێنن بـــۆ ئەوەی کە ئـــەو ئافرەتە ســـەری لێتێکبچێت، خاتوو ســـۆلین ئاماژەی بەوەدا کە ئەو هەســـتی پێکردووە ئافرەت لە کاتی لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا زیاتر پابەنـــدی رێنماییەکانی هاتووچۆ دەبن، واتـــە لەڕووی پراکتیکییەوە لـــە لێخوڕیندا لە پیاوان باشتر و هێمنترن، بەرێژەیەکی زۆر کەم ئافرەتان تووشی کارەساتی ئۆتۆمبێل دەبن، ئەگەر ئافرەتێکیش تووشـــی کارەســـات بێت بێگومان هۆکاری روودانی کارەســـاتەکان پیاوەکانن، واتا دەتوانم بڵێم کەهۆکاری سەرەکی روودانی کارەســـاتی ئۆتۆمبێل دەگەڕێتەوە بۆ ئەو شـــۆفێرە پیاوانەی شۆفیرییەکەیان باش نییە و کەچی لەکاتی لێخوڕیندا شۆفێرە ئافرەتەکان هەراسان دەکەن.

پیاوان پێیان ناخۆشە ئافرەت لەوان باشتربێت، لەبەر ئەوە هەراسانمان دەکەن، ئەمە بۆچوونی خاتوو سوعاد عەبدوللا ســـەعیدە، کە فەرمانبەرە لەبەڕێوەبەرایەتی تۆماری کۆمپانیاکان، ناوبراو لە درێژەی قســـەکانیدا ئاماژەی بـــەوەدا کە ئەوان وەك ژنـــان لە لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا زۆر لەپیاوان باشترن و زیاتر رێنماییەکان و یاساکانی هاتووچۆ جێبەجێدەکەن و زۆر کەم شۆفێری ئافرەت لەکاتی لێخوڕینی ئوتومبێلدا سەرپێچی یاسا دەکات، ئاماژەی بەوەشدا کە شۆفیرە پیاوەکان بەشێکی زۆریان سەرپێچی یاسا دەکەن.

خاتوو سوعاد لەدرێژەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوەدا کە کۆمەڵگەی کوردەواری کۆمەڵگەیەکی خێڵەکییە لەبـــەر ئەوە زۆربەی تاکەکان هیـــچ جۆرە ئازادییەك بەئافرەتـــان رەوا نابینـــن، لەکاتێکدا لـــە رۆژگاری ئەمڕۆدا ئەرکی سەرشـــانی ئافرەتان زۆر قورس بووە، لەبەر ئەوەی جگە لە کاری ناوماڵ، کاری دەرەوەشیان لەســـەر شانە، واتە کە ئافرەتێك ئۆتۆمبێل لێدەخوڕێت بـــۆ کەمکردنەوەی ئەرکی سەرشـــانی مێردەکەیەتی و پێویســـتە هاوکاری بکرێت نەك هەراســـان بکرێت، ناوبـــراو وای بەباش دەزانی هەوڵبدرێت بۆ ئەوەی کە کۆمەڵگە رۆشنبیر بکرێت و بەبەردەوامی هۆشیاری کۆمەڵایەتی لەناو تاکەکاندا ئەنجام بدرێت بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی مۆدێرن بۆخۆمان دروست بکەین.

پارێـــزەر گوڵاڵە ئەحمەد ئامـــاژەی بەوەدا کە تائێستا لە هەرێمی کوردستاندا هیچ جۆرە سزایەکی

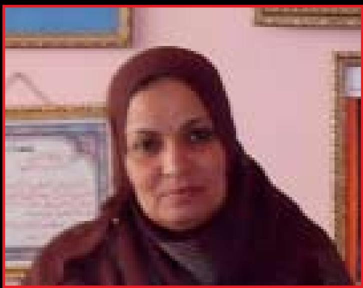

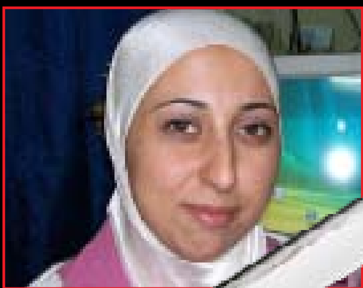

یاسایی بۆ شۆفێرێکی پیاو نییە کە هەراسانی شۆفێرێکی ئافرەت بکات، لەبەر ئەوە ناتوانرێت بەهیچ دەقێکی یاسای رێگری لەو کەسانە بکرێت، چونکە ئێمە وەك یاساناسان هیچ جۆرە بڕگەیەکی یاساییمان بەدەستەوە نییە کە سزای ئەو شۆفێرە پیاوانە بدەین کە دەبنە هۆی ئەوەی ئافرەتان لەکاتی لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا تووشی کارەسات بن، بەڵام لێرەدا دەتوانین هەوڵبدەین لەرێگەی رێکخراو و سەنتەرەکانی ئافرەتان کار بکرێت بۆ داڕشتن و هەموارکردنی یاساییەك بۆ بەرگریکردن لە ئافرەتان لەکاتی شۆفێریدا.

خاتوو سارا ئەحمەد وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا کۆمەڵگەی ئێمە کۆمەڵگەیەکی خێڵەکییە وەك هەموو کۆمەڵگەکانی تری رۆژهەڵات، کە مافەکانی ئافرەتان لەم کۆمەڵگەیانە زۆر سنووردار کراوەوە هەموو ئازادییەکانیان کپکراوە، ئەمە بێجگە لەوەی کە زۆربەی داب ونەریتە کەلتوورییەکان ئیرادەیەکی بەهێزیان لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا هەیە کە رێگرە لەهەموو چالاکییەکی ئافرەتان، ئیتر ئێمە چۆن بتوانین لەکۆمەڵگەیەکی ئاوادا کاربکەین، یەکێکیش لە مافە هەرە سەرەتاییەکانی ئافرەت، لێخوڕینی ئۆتۆمبێلە کە زۆربەی تاکەکانی ئێمە بەتایبەتی پیاوە دواکەوتووەکان دژی ئەمەن و هەمیشە هەوڵدەدەن رێگر بن لەوەی ئافرەت ئۆتۆمبێل لێبخوڕێت، ئەوەی کەزۆر پێویستە لەم قۆناغەدا بایەخێکی زۆرتر بەبواری هوشیاری کۆمەڵایەتی بدرێت، هەوڵبدرێت بۆ ئەوەی کە گەنجەکان رێز لەئافرەتان بگرن. لەکاتێکدا ئافرەت نیوەی کۆمەڵگەیە، بەڵام هەندێك کەس ئەو نیوەیە هەراسان دەکەن، واتا دەبێت قوناغ بەقۆناغ دەستی پێبکرێت و هەوڵی سەرەتاییمان بۆ ئەوە بێت ئەو کەسانەی کە رێگرن لەوەی ئافرەت شۆفیری بکات هەوڵیان لەگەڵ بدەین بۆ ئەوەی رۆشنبیر بکرێن و ئەو شتانە دووبارە نەکەنەوە، کە ئەنجامی دەدەن و پێویستە هەر لەمنداڵییەوە منداڵەکان لەسەر ئەو بنەمایە فێربکرێن کە رێز لە ئافرەتان بگرن و هەراسانیان نەکەن، واتە سەرەتا بە رۆشنبیرکردنی تاکەکان دەست پێبکەین، ئەگەر نەگەیشتینە ئەنجامێکی روون و هەندێك لەپیاوان هەر بەردەوامبوون لەسەر هەراسانکردنی ئافرەتان، دەبێت هەوڵبدرێت رێوشوێنیکی یاسایی بدۆزرێتەوە بۆچارەسەرکردنی، واتە ئەگەر گەیشتینە ئەنجامی ئەوەی کە هۆشیاری کۆمەڵایەتی ناتوانێت چارەسەری بکات، ئەوکات دەبێت لەرێگەی یاساییەوە چارەسەری بکەین.

خاتوو ئیلهام سالّح وەك توێژەرێکی دەروونی ئاماژەی بەوەدا کە ئەو پیاوانەی کە لە کاتی شۆفێریدا ئافرەتان هەراسان دەکەن، ئەوانە قەیرانی دەروونیان هەیەو هەست بەجۆرە کەمو کوڕییەك دەکەن، واتە ئەوەی کەمن زۆر بەپێوستی دەزانم ئاماژەی پێبدەم زۆر پیاو هەن خێزانەکانیان توانای فێربوونیان کەمە، کاتێك کە ئەوان دێنە دەرەوە دەبینن ئافرەتی زیرەك و بەتوانا هەیە و فێری شۆفێری بووە، یەکسەر هەست بەکەموکوڕی دەکەن بڕیار دەدەن کە ئەو ئافرەتانە هەراسان بکەن و نەهێڵن شۆفێرییەکەیان بکەن، هەندێك لە هەرزەکاران کەبوونەتە خاوەنی ئۆتۆمبێل هیچ کارو پیشەیەکیان نییە تەنیا ئەوە نەبێت پێش بە کچان بگرن، ئەگەر پیادەبن. ئەگەر کچەکان شۆفیریش بن، ئەوا ئەو هەرزەکارانە هەوڵدەدەن کێشەیان بۆ دروست بکەن و هەراسانیان بکەن، واتە کێشەکە ئاڵۆزە، چونکە کۆمەڵگەی ئێمە هەموو جۆرە مرۆڤێکی تێدایە.

لەدامو دەزگاکاندا ئیرادەی ئافرەتانی فەرمـــــــ

هەمیشە لە دروســـتبوونی ئافرەتی سەرکەوتوو ڕێگرن، ئەمە ڕای خاتوو شیلان شاکرە کە توێژەری کۆمەڵایەتییە، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کەهەمیشـــە پیاوان ڕێگربوون لەدرووســـتبوون و ســـەرکەوتنی ئافرەتـــان لەهەمـــوو بوارەکاندا، چونکـــە پیاوانی کۆمەڵگەی ئێمە زۆر تەقلیدین، هەمیشە ڕێگردەبن لەسەرکەوتنی ئافرەتان.

ئەگەر ئافرەتێك لەکارەکانیدا ســـەرکەوتوو بێت، بوختانـــی پێدەکرێـــت. ئەمە ڕای خاتـــوو هێلین جەماله کە فەرمانبـــەرە لەوەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتـــی، ناوبـــراو تەئكیدی لـــەوە کردەوە کەهەتا ئەمڕۆ ڕێگە بە ئافرەتان نەدراوە تواناکانی خۆیـــان دەربخەن، ئەگـــەر ئافرەتێـــك لەکارەکەیدا زۆر چالاکبێت، هەوڵبدات ســـەربکەوێت بۆ ئەوەی تواناکانی خۆی بەدەربخات، ئەوا یەکســـەر لەلایەن پیاوەکانەوە هـــەزارو یەك بوختانـــی جۆراوجۆری بۆدروســـت دەکرێت، هەزارەها قســـەی نابەجێ و ناپەســـەندی لەســـەر دەکەن. جێگەی داخە ئەمڕۆ لەزۆربەی فەرمانگەکاندا ئافرەتان ناگەنە پلەیەکی بەرز، هەرچەندە تواناشیان هەبێت و کەسایەتییەکی بەهێزیـــان هەبێت، لەبەر ئەوەی کـــە هەر ئافرەتێك هەندێك ســـەرکەوتوو بێت، یەکســـەر بوختانی بۆ دەکرێـــت و هەموو هەوڵ و تواناکانی لەبار دەبرێت، هەربۆیـــەش دەتوانم بڵێم کە لەنـــاو فەرمانگاکاندا ئیرادەی ئافرەتان تەواو سڕکراوە.

ئافرەتان خۆیان ڕێگرن لەدروســـتبوونی ئافرەتی سەرکەوتوو، ئەمە قسەی خاتوو هەوار تایەر بوو کە ئاماژەی بەوەدا زۆر جار ئافرەتێك توانیویەتی هەوڵ و توانا شـــارەوەکانی خۆی بەدەر بخات و هەندێك لە بەهرەکانی پێشـــانی کۆمەڵگە بدات، بە هەوڵ و ماندووبوونـــی خۆی پلەیەکی ئیداری بەدەســـت بهێنێت، ئەوا یەکســـەر ئافرەتەکانی ناو فەرمانگەکە کەوتوونەتە کێشە دروســـتکردن بۆی و نەیانهێشتووە لەکارەکەیـــدا ســـەرکەوتن بەدەســـت بێنێـــت، ئەوەی کەمـــن تێبینیم کردووە ئەوەنـــدەی ئافرەتان ڕێگرن لە دروستبوونی ئافرەتی سەرکەوتوو، پیاوان ڕێگرنەبوون.

هەمـــوو تاکەکانـــی ناوئـــەم کۆمەڵگەیەی ئێمە بەپیاو ژنەوە دژی ئافرەتی ســـەرکەوتوون. ئەمە ڕای خاتوو ژیلیا حەســـەنە ناوبراو ئاماژەی بەوەدا هەندێك لە ژنان و پیاوانیش دژی کەســـێکی ســـەرکەوتوون، ناوبـــراو پێـــی ڕاگەیاندین ئەو خـــۆی ئەمەی بەســـەر هاتووە، ناوبـــراو ئاماژەی بەوەدا کە ئەو ماوەی شەش مانگ ســـکرتێرەی بەڕێوەبـــەری گشـــتی بووە و توانیویەتی لەو ماوەیەدا زۆرتریـــن خزمـــەت بـــە دەزگاکەو هاووڵاتیـــان بـــکات، وەك ئافرەتێك تەعبیر لەهێز و ئیـــرادەی خۆی بکات، بەڵام ئەوەندە قسەی بۆ هەڵبەستراو بوختانی بۆ کـــراوە ناچار بوو لە کارەکەی وازبهێنێت، ناوبراو وای دەبینـــی بوختانـــەکان بە جۆرێك بێزاریـــان کرد هەربۆیە وازی لەکارەکـــەی هێنا، ناچار وەك فەرمانبەرێکی ســـادە کەوتـــە کارکردن و هیچ جـــۆرە پلەیەکی نەما، ئیتر ئەوکاتە کۆمەڵگە وازیان لێهێنا، چونکە کۆمەڵگەی ئێمە تەنیا دژی کەسانی سەرکەوتوون، بەهیچ شێوەیەك حەزناکەن ئافرەتی سەرکەوتوو دروست بێت، حەزدەکەن هەمیشـــە ئافـــرەت لەژێر کۆنترۆڵـــی پیاواندا بێت، ئەوەی من تیبینیم کردووە، ئافرەتەکانیش شانبەشانی پیاوان هاوکاردەبـــن بۆ لەباربردنی تواناکانی ئافرەتی ســـەرکەوتوو لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا، لەبەر ئەوە مـــن چەندە پیاوان بەتاوانبـــار دەزانم ئەوەندە زیاتر ئافرەتان تاوانبار دەکەم، کە دژی ئافرەتانی بەتواناو خـــاوەن ئەزموون دەوەستنەوە و دەبنە هۆی کپکردنی ئیرادەی ئافرەتان.

خاتوو شـــایەن موحسین کـــە فەرمانبـــەرە لە کۆمپانیـــای (میگرۆســـاج) ئامـــاژەی بەوەدا کەئەو ســـەرەتا لەنـــاو یەکێـــك

لـــەم ســـەردەمەی ئەمڕۆمانـــدا ڕێژەیەکی بەرچاو لە ژنـــان و کچان لەدامـــودەزگا حکومی و ئەهلییەکاندا کاردەکەن، بەڵام ئەوەی کە تێبینی دەکرێت ڕێژەیەکی زۆر کەمیان هەن کە توانیبێتیان بگەنە پلەیەکی ئیداری بـــەرزو توانیبێتیان ئیرادەی تواناکاکانیان بخەنـــە گەڕ و پێگەیەکیان بۆ خۆیان دروست کردبێت.

پیاوان حەزناکەن ئافرەت بەرپرسیان بێت، ئەمە ڕای خاتوو شاناز عەلی ئەحمەدە کە فەرمانبەرە لە وەزارەتـــی کارەبا، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە زۆربەی ئافرەتانی فەرمانبەر کەسانی لێهاتوو سەرکەوتوون، بەڵام هەرگیز پیـــاوان ڕێگە نادەن ئافرەتێکی ســـەرکەوتوو بگاتە پلەیەکی بەرز، لەبەر ئەوەی کە پیاوان زۆر دڵڕەقـــن و قبوڵی ئەوە ناکەن ئافرەت بەڕێوەبەریان بێت یان بەرپرسی هۆبەکەیان بێت.

ــــانبەر سڕکراوە

لەفەرمانگە حکومییەکانــدا فەرمانبەر بووە، بەڵام دواتــر وازی هێناوەو بڕیــاری داوە بچێت بۆ کەرتی تایبەت، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە تارادەیەك کەرتی تایبەتی بۆ ئافرەتان باشــترە، چونکە بەشێکی زۆر ســەرکەوتن لەم بــوارەدا دەکەوێتە ســەر تواناکانی خۆی، شایەنی وتنە دەتوانم بڵێم کە ئیرادەی ئافرەتان لەنــاو فەرمانگە حکومییەکاندا بە تەواوی ســڕکراوە، بەڵام تاڕادەیەك کەرتی تایبەت باشترەو ئافرەت دەتوانێت بوونی خۆی بسەلمێنێت.

خاتــوو نیــان عەلــی رای پێچەوانــەی هەبوو، بەوەی کە لە نــاو کۆمەڵگەی ئێمەدا لەهەموو بوارەکاندا فەرمانگەی حکومی بێت، یــان کۆمپانیا بێت، یان کەرتی گشــتی بێت یان تایبەتی، هەر هەمووی ئافرەت دەچەوسێتەوەو توانا کانــی ســڕ دەکرێت و ناهێڵــن بتوانێت هەوڵ و کۆششــی خۆی بکات بۆئەوەی کەسەکە سەرکەوتووبێت.

خاتوو تەرزە عەبدوڵڵا وەك توێژەرێکی دەروونی ئامــاژەی بەوەدا کــە پیاوانی نــاو کۆمەڵگەی ئێمە لــەرووی دەروونییــەوە حەزدەکــەن ئافرەتان لەژێر کۆنترۆلیاندا بێت، بەهیچ شــێوەیەك ناتوانن قبوڵی ئەوە بکەن ژنێك بتوانێت لەرووی ئیدارییەوە فەرمانیان پێبدات، چونکە زۆربەی کۆمەڵگەکانی رۆژهــەڵات و بەتایبەتی ئەوانەی کە لە بنچینەدا کۆمەڵگەی خێڵەکی بوون بەم شــێوەیە تاکەکان بیر دەکەنەوە، ئەگەر ســەیر کەیــن زۆر لەئافرەتانیش حەزناکەن ئافرەتێکی سەرکەوتوو هەبێت لەناویاندا، لەبــەر ئەوەی کە ئافرەتانی نــاو کۆمەڵگای ئێمە جۆرە نەریتێکیان لەلا دروست بوو کە ببنە پاشکۆی پیــاوان واتە لەژێر کۆنترۆڵــی پیاواندا بن، کاتێك دەبینن ئافرەتێك لەوان سەکەوتووترە توانای زیاتری هەیە و نەبۆتە پاشکۆیەکی مێردەکەی یان براکەی یەکسەر هەوڵدەدەن کە تواناکانی کپبکرێت و نەهێڵن ســەرکەوتوو بێــت، ئەمە بێجگە لــەوەی کە زۆر لەژنان لەرووی دەروونییەوە حەزدەکەن پیاوەکان لەوان باشــتربن، نەك ژنانی تر. چونکە هەندێك ژن جۆرە ئیرەییەکیان تێدایە پێیان ناخۆشە هاوڕەگەزی خۆیان ســەرکەوتوو بێت و حەزدەکەن هەمیشــە پیاوەکان بەسەریاندا زاڵبن.

خاتوو کەژاڵ حەمە ئەمین وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتــی وای دەبینــی لەناو کۆمەڵگەکانــی رۆژهەڵاتدا و بەتایەبتــی کۆمەڵگەی عێراقــی کــە نەریتی بیابانیان بەسەردا زاڵە، چەنــد نۆرمێکی کۆمەڵایەتیان لەلادروست بووە کەرێگرن لەوەی کە ئافرەتان بتوانــن ئیــرادەی خۆیان دەربخەن، چونکە لەبنەماکانــی کۆمەڵگەی خێڵەکــی بیاباندا بەداخــەوە لە ناو کۆمەڵگــەی ئێمە بەئاشــکرا کاریگەری هەســت پێدەکرێت، ئافرەتان هەمیشــە بوونەتە قوربانــی پیاوەکان، هەرگیز هیــچ ژنێك رۆڵێکی بەهێــزی لەناو کۆمەڵگەدا پێنــەدراوە، لەبەر ئەوە دەتوانم بڵێــم کە ئەمڕۆش ئــەو فەرمانگەیانەی ئافرەتی فەرمانبــەری لێیە ئاوێنەی کۆمەڵگەیە، بۆیەش ئافرەتان هەموو تواناکانیان ســڕدەکرێت و رێگەیان پێنادرێت هیچ جۆرە کارێکی ســەرکەوتوو ئەنجام بدەن.

ئامادەکردنی دیار سالار

کێشەی ژنانی تەڵاقدراو

***

تەڵاقدان یەکێکە لەهەرە گەورەترین و پڕ گرفترین کێشـــە کە تووشی مرۆڤ دەبێت، لەبەر ئەوەی کە زۆربەی ئەو مرۆڤانەی کە بەم قۆناغەدا تێدەپەڕن تووشی گەورەترین و ناهەموارترین کێشەی دەروونی و کۆمەڵایەتی دەبن، واتە کاتێك کەکێشەی تەڵاق تووشـــی مرۆڤ دەبێت ئیتر ئەو مرۆڤە هەتا ماوە بەدەست ئاسوارەکانییەوە دەناڵێنێت و زۆر زەحمەتە بتوانێت خۆی لـــەو کاردانەوانە ڕزگار بکات کە دوای تەڵاق تووشی دەبێت، لێرەدا ئەوەی شایەنی باس و شیکردنەوە بێت وەك ڕوون و ئاشکرایە لای هەموومان زۆربەی تاکەکانی ناو ئەم کۆمەڵگەیە ئەو ڕاستییە دەزانێت کە کۆمەڵگەکانی ڕۆژهەڵات و بەتایبەتی کۆمەڵگەی ئێمە هەمیشە ئافرەتانی چەوســـاندۆتەوە، لەبەر ئەوەی کە کۆمەڵگەیەکی تەقلیدییە جا ئەگەر ژنێکیش تەڵاقدراو بێت، ئەوا کۆمەڵگە ئەوەندە ســـزای دەدات کە لەژیندا تەواو بێزاری دەکات، ئەوەندەیتر ئەو ئافرەتە بەستەزمانە تووشـــی کێشـــەی دەکەن، ڕووبەرووی قەیران و گیروگرفتی جۆراو جۆر دەبێتەوە.

***

من زۆر لەم ڕۆژە دەترســـام کـــە بەتەڵاقدراو ناوبنرێم، ئەمـــە باوەڕی شـــەونم عومەر بوو کە فەرمانبەرە و ئێستا تەڵاقدراوە، ناوبراو وەك ئاماژەی پێدا زۆر دەترسا لەوەی کە ڕۆژێك لەڕۆژان تەڵاق بدرێت، چونکە لە وڵاتـــی ئێمەدا ژنی تەڵاقدراو هیچ جۆرە مافێکی نییە و کۆمەڵگە هیچ جۆرە مافێکی پێ ڕەوا نابینێت، ناوبراو وای دەبینی کە ژنان لـــەدوای تەڵاقدان لە ناو کۆمەڵگەی ئێمەدا یەکســـانی مردن دەبن و هیچ جـــۆرە مافێکیان نامێنێت، لەبەرئەوەش بوو لەم ڕۆژە دەترســـام کە تیادا تەڵاق بدرێم و ببم بەکەسێکی مردوو، ناوبراو ئاماژە بـــەوەدەدات کە کاتێك کەهاتن بۆ داوای و پاشان ڕازی بوو دواتر لەو ڕۆژەدا کە تێیدا چووە ناو پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە، هەرگیز چاوەڕێی نەدەکرد کە تەڵاقبدرێت.

مێردەکەم منی تەڵاقدا، چونکە دەیویست ژنی دووەم بهێنێت، ئەمە ڕای خاتوو شەهلا وەلی بوو، ناوبـــراو ئاماژەی بەوەدا کەئەو لەناو خێزانەکەیاندا ژیانێکی زۆر ئاســـایی دەبردەســـەر، بەڵام دوای ئەوەی کەمێردەکەی عاشـــقی کچێکی دراوسێیان بوو، من زۆر هەوڵمدا ژیانمان لێتێك نەچێت، بەڵام هەر ئەو ویســـتی ژنم بەســـەردا بێنێت و منیش ڕازیبووم کە ژنی دووەم بهێنێت، چونکە نەمدەویست خێزانمان تیکبچێت، بەڵام بەو حاڵەوەش ئەو منی تەڵاقـــدا، چونکـــە دەیزانی کە یاســـاکان ئەوەندە کۆت و بەنـــدی زۆری داناوە بۆ ئـــەو پیاوانەی کەژنـــی دووەم دێنن، لەبەرئەوە منـــی تەڵاقداو ئێســـتا من تەڵاقدراوم. هەمیشـــە کە لە شوێنێك لەناو برادەرەکانمدا دادەنیشـــم هەســـت بەوە دەکەم کەمـــن لەوان کەمترم، چونکە کـــچ ئەگەر قەیرە بێت زۆر ئاساییە، بەڵام ئەگەر تەڵاقدراو بێت زۆر

ناخۆشە، بەڵکو هەموومان ئەوانەی کەتەڵاقدراوین هەمیشە هەست بەوە دەکەین کە کێشەیەکمان هەیە و هەمیشە ڕووبەڕووی گەورەترین و ناهەموارترین قەیران دەبینەوە لەناو کۆمەڵگەدا.

کاتێک کە ناسنامەکەم دەردەهێنم شەرم دەمگرێت. ئەمەقسەی خاتوو کەژاڵ بوو، کە ماوە چوارساڵە لەمێردەکەی جیابۆتەوە، ناوبراو وای دەبینی کەیەکێك لەو کێشانەی کە ڕووبەڕووی ئافرەتانی تەڵاقدراو دەبێتەوە ئەوەیە کە لە ناسنامەکەیان نووسراوە تەڵاقدراوە، لەبەر ئەوەش لەهەموو شوێنێك و لەهەموو کاتێکدا ئەوان ئەوەیان بەبیردێتەوە کەتەڵاقدراون و هەستیش بەوەدەکەن کەهیچ جۆرە مافێکیان نییە لەبەر ئەوەی کە لەناو ناسنامەکەشدا غەدریان لێدەکرێت، ناوبراو ئەوەی خستە ڕوو، دەکرا لەجیاتی وشەی تەڵاقدراو وشەیەکی تر بەکار بهاتایە، بۆ ئەوەی ئەوەندە تووشی کێشەنەبوونایە، هەمیشە لەرووی دەروونییەوە ئازامان نەچەشتایە، واتا کۆمەڵگە ئەوەندە دڵڕەقە بەرامبەرمان یاساو حکومەتیش هیچمان بۆناکات.

هەرگیز هیچ پیاوێك ئامادەنییە من بخوازێت، چونکە تەڵاقدراوم. ئەمە ڕای خاتوو شەهێن عومەر بوو، وەك خۆی ئاماژەی پێدا ماوەیەکە تەڵاقدراوە، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە ئەوان وەك ئافرەتانی تەڵاقدراو هەرگیز ناتوانن بۆ جاری دووەم بچنەوە بۆنێو قەفەزی زێڕین، لەبەر ئەوەی کە جاری یەکەم تەڵاقدراون و مێردەکانیان ئەوانی نەویستووە، ئیتر بۆجارێکی تر هیچ پیاوێك ناچێت بۆ داوایان، لەبەر ئەوەش ئەوان دەبێ هەتا ماون هەر بە تەنیا ژیان بەرنەسەر و هەرگیز هەست بەوە ناکەن کەڕۆژێك لەڕۆژان هاوسەرێکیان بۆ پەیدا دەبێت، هاوبەشێکی ژیان دەیانپارێزێت لەهەموو کێشەیەك، بەڵکو دەبێت هەر بەتەنیایی تەمەن بەرنە سەر هەتا ماون.

من تاوانم چییە بەتەنیا بژیم، ئەمە قسەی خاتوو هانا فەوزی بوو کە لەسەر داوای خۆی تەڵاقدراوە، هەرچەندە ئەو وەك ئاماژەی پێدا مێردەکەی زۆر خراپ بووە لەگەڵیدا ئەم داوای تەڵاقی کردووە، بەڵام ئێستا پەشیمانە، چونکە هەست بەوە دەکات کەزوڵمێکی لەخۆی کردووە لەبەر ئەوەی کە هیچ کەسێك نایەت بۆ داوای و دەبێت هەتاهەتایە هەر بەتەنیا بمێنێتەوە، ئەمە بێجگە لەوەی کەلەناو کۆمەڵگەشدا بەچاوێکی سووك تەماشای ژنی تەڵاقدراو دەکەن، بۆیە وەك ئاماژەی پێدا زۆر هەست بەپەشیمانی دەکات و نازانێت چیبکات، کۆمەڵگە دژایەتی دەکات و کەسیش لەڕووی دەروونییەوە هاوکاری ناکات، ئەمە بێجگە لەوەی کەهەمیشە هەست بەکەموو کوڕی دەکات.

خاتوو نەجیبە عوسمان وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا کەکێشەی ژنانی تەڵاقدراو لەکۆمەڵگەی ئێمەدا لە دوای جیابوونەوەیان لەمێردەکانیان ڕاستەوخۆ دەستپێدەکات و ئیتر ئەو ژنانە هەموو تەمەنیان دەبێتە کێشە، لەبەر ئەوەی کەهەمیشە کۆمەڵگە تانەو تەشەریان تێدەگرێت و دژایەتییان دەکات، لەبەر ئەوەی کۆمەڵگەی ئێمە کۆمەڵگەیەکی پیاوسالارییە و هەمیشە دژی ژنانی تەڵاقدراو دەوستنەوە، من بەڕای خۆم وای بەباش دەزانم پێویستە هەوڵبدرێت یاسایەك دەربکرێت کەهەندێك ئیمتیازاتی ماددی بدرێت بەژنانی تەڵاقدراو بۆئەوەی کە چیتر نەچەوسێنرێنەوە، ئەگەر لەڕووی ئابووریشەو توانا ئابوورییەکانیان بەهێزبکرێت، ئەوا تارادەیەك دەتوانرا بەشێك لەکێشەکانیان کەمبکرێتەوەو هەروەها دەبێت هەوڵبدرێت کە بە بەردەوامی کۆمەڵگە لە بارەی ئافرەتانی تەڵاقدراو وشیار بکرێتەوە بۆئەوەی چیتر بەم شێوەیە دژایەتی نەکرێن.

بەڕێز خاتوو هاژە ئەحمەد وەك پارێزەرێك ئاماژەی بەوەدا کە ئەو زۆر هەوڵیداوە، لەکاتێکدا کەیسێکی تەڵاقی لەلایێت هەموو مافەکان بۆ ژنەکە دەستەبەر بکات، بەڵام ڕەنگە زۆرئەوە ئەستەم بێت بەتایەبتی ئەگەر لەکاتێکدا ژنەکە داوای جیابوونەوەی کردبێت، چونکە وەك خۆمان دەزانین شتێکی ڕوون و ئاساییە کە ژنان دوای تەڵاقدان تووشی زۆر کێشەی کۆمەڵایەتی و ئابووری دەبنەوە، دیارترینیان ئەوەیە کە ئەو ژنانە ئیتر کەس نایانخوازێت و دەبێت هەتا هەتایە هەر بەبێوەژنی بمێننەوە، بەڵام من بەڕای خۆم دەتوانم بڵێم تاکە چارەسەر بۆ ئەم ڕێگەیە، لەوەدایە هەوڵبدرێت یاسایەك دەربکرێت کە مافەکانی ژن لەکاتی جیابوونەوەدا زۆرتر بکات، بۆ ئەوەی ئەو ژنە لەدوای تەڵاقدان بتوانێت بەهۆی ئەو پێگە ئابوورییەوە کەدەستی دەکەوێت سەر لەنوێ ژیان بۆخۆی دروست بکاتەوە، یان دەتوانرێت کە حکومەت هاوکارییەك دابنێت بۆئەو پیاوانەی کە ژنی تەڵاقدراو دەهێنن، بۆ ئەوەی بەشێك لەو ژنانە ئەو کێشەیان چارەسەر بێت کە دەڵێن ئیتر دەبێت بەتەنیا بین.

خاتوو شاناز عومەر وەك توێژەرێکی دەروونی ئاماژەی بەوەدا کەژنی تەڵاقدراو تووشی گەورەترین قەیرانی دروونی و کۆمەڵایەتی لەناو کۆمەڵگەی ئیمەدا دەبێت، لەبەرە ئەوە پێویستە هەوڵبدرێت هەرچۆنێك بێت هەندێك مافیان بدرێتێ بۆ ئەوەی قەربووی بەشێکی کەمی کێشەکانیان بۆبکاتەوە، هەرچەندە قەربووی ماددی ڕۆڵێکی کەم دەگێڕێت بۆچارەسەرکردنی کێشەکان، بەڵام هەرباشترە لەوەی کەهیچ جۆرە فریادڕەسێکی نەبێت، چونکە گەورەترین کێشەی ئافرەتی تەڵاقدراو ئەو قەیرانە دەروونییەیە کە دوای جیابوونەوەی لەمێردەکەی ڕووبەڕووی دەبێتەوە، من وەك دەروونزانێك دەتوانم بڵێم تەنیا ڕێگە لەبەر دەستماندا ئەوەیە بتوانین ڕێگری بکەین لە غەدرکردن لەژنانی تەڵاقدراو، چونکە ژنانی تەڵاقدراو چەند جارێك غەدرییان لێدەکرێت، جارێك ئەو پیاوە غەدریان لێدەکات کە تەڵاقیان دەدات، جارێکی تر کۆمەڵگە غەدریان لێدەکات کە بەچاوێکی کەم تەماشایان دەکات. دابونەریتە تەقلیدییەکان ناهێڵن ئەو ژنە بۆجاری دووەم بتوانێت شووبکاتەوە و زۆرجاریش هەبووە باوك و دایکی ژنەکە جارێکی تر چەوساندوویانەتەوە، چونکە کچەکەیان تەڵاقدراوە، من وای بەباش دەزانم چیتر ژنانی تەڵاقدراو مافیان نەخورێت و هەوڵبدرێت هەموو مافەکانیان لەچوارچێوەی یاسایەکدا پارێزراو بێت کەکەس نەتوانێت زوڵمیان لێبکات.

بەڕێز خاتوو شیلان عەلی سەڵاح وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی وای دەبینی کە پێویستە هەوڵبدرێت، چیتر ژنانی تەڵاقدراو نەچەوسێنرێنەوە لەبەر ئەوەی کە زۆر لەو ژنانە گەورەترین کێشەیان دوای ئەوە دەستپێدەکات کە دەیانەوێت بچنەوە ناو کۆمەڵگە، بۆ نموونە هیچ پیاوێك ئامادە نییە ژنێکی تەڵاقدراو بخوازێت و بیکات بەهاوسەری، لەبەر ئەوە دەبێت بزانین کەژنانی تەڵاقدراو دەبنە قوربانی کۆمەڵگەکەی ئێمە، بەهەموو شێوەیەك تاکە ڕێگەش کەبەشێکە لەچارەسەری ئەویش ئەوەیە کە ڕێکخراوەکانی ژنان هەوڵبدەن بۆ ئەوەی کە مافەکانی ژنان پارێزراو بێت بەرێگەیەکی یاسایی، واتا دەتوانرێت کاتێك کەژنێك داوای جیابوونەوە دەکات بەشێکی زۆری مافەکانی بەرێگەی یاسا بدرێتێ و ڕێگری لێنەکرێت و هاوکاری بکرێت بەلایەنی ماددی و سەرجەم مافەکانی لەپیشەوە وەربگرێت، نەك لەوەرگرتنی مافەکانیدا دوابکەوێت و هیچی نەدرێتێ و هەندێکجار پیاوەکان ئەوەندە ژنەکانیان ئازاردەدەن کەواز لەهەموو مافەکانی خۆیان دەهێنن بۆئەوەی لەدەست پیاوێکی دڵڕەقی دڕندە ڕزگاریان بێت.

خاتوو شەهلا ئیسماعیل وەك ئابووری ناسێك ئاماژەی بەوەدا کەدەبێت لەدادگاکاندا بەر لەهەموو شتێك دادوەر بیر لەوە بکاتەوە کە ژنان دوای تەڵاقدان باری ئابووریان چی لێبەسەر دێت، واتا ئەگەر هەوڵبدرێت باری ئابووری هەموو ژنان باشبکرێت لەدوای تەڵاقدان، ئەویش بەدوو ڕێگە یەکێکیان هەموو ژنێکی تەڵاقدراو بەبڕێکی زۆری پارە هاوکاری ماددی بکرێن و ئەو پارەیەش لەمێردەکەی بسەنرێتەوە، دووەمیان هەوڵبدرێت هەموو مافەکان یەکجێ لەپیاوەکە وەربگیرێت، نەك قۆناغ بەقۆناغ لێی وەربگرێت، واتا ئەو کات دەتوانین بڵێین بەشێکمان لەکێشەکانی ژن چارەسەرکردووە، دەبێت ئەوە باش بزانین کەژنانی تەڵاقدراو هەرچەندە لایەنی ئابووریشیان باشبکرێت هەر کەمە، بەڵام لەوە باشترە کەهیچ هاوکاری نەکرێن.

ئامادەکردنی: دیار سالار

من بۆ تـــ

من کچێکی لێقەوماوم، لە ناو کۆمەڵێك کەسدا ژیان بەسەر دەبەم، کە یاساو کۆمەڵگە بەتاوانبار تەماشامان دەکات، ئەگەر هەر کەسێکی تریش بێت لەجیاتی من، ئەوا بەڕاستی دەبێتە تاوانبار!! باشە من بۆ تاوانبارم بۆ ئەو پیاوانە تاوانیار نین کە لەگەڵمدا نووستوون؟ ئایا لەم وڵاتەدا تەنیا ژنان تاوانبارن هەر ئەوانیش دەبێت باجی هەموو هەڵەکانیان بدەن، ئەمە قسەکانی ڤیان بوو کە ئێستا لەناو یەکێك لە بەندیخانەکانی ئافرەتاندا ژیان بەسەر دەبات و بەسەرهاتی خۆی بەم شێوەیە بۆ گێڕامەوە.

ژیانی خێزانەکەیان

من لەخێزانێکدا دەژیام لە حەوت کەس پێکهاتبووین، باوکم و دایکم پێنج منداڵ کەچوارمان کچ بووین هەروەها خێزانەکەمان هیچ جۆرە بنەمایەکی خێزانی تێدا نەبوو، چونکە باوکم ئاڵوودەی قومارکردن بوو، نەیدەتوانی وازی لێبهێنێت و دایکشم هیچ جۆرە بەرنامەیەکی تۆکمەی نەبوو بۆ ڕێکخستنی ژیانی ڕۆژانەمان هەتاوەکو بتوانێت بەو بەرنامەیە ئێمە پەروەردە بکات، لەبەر ئەوە هەر کەسێك لە ئێمە بەئارەزووی خۆی ڕەفتاری دەکرد، کە ڕەفتاری ڕۆژانەی ئەندامانی خێزانەکەمان ببووە شوێن توانجی هەموو خەڵك تەنانەت خزم و کەسمان.

من وەك هەموو منداڵانی تر ڕۆژانە دەچووم بۆ قوتابخانە، بەڵام هیچ کام لەخێزانەکان نەیاندەهێشت منداڵەکانیان یاریم لەگەڵدا بکەن و زۆربەی منداڵەکانی گەڕەك توانجیان لێدەدام، منیش نەمدەزانی بۆچی و ئایە هیچ هەڵەیەکم کردووە یان دەبێت شتێك هەبێت کەمن وەهام لێبکات ئەم منداڵانە بەمجۆرە لەگەڵم بجوڵێنەوە.

ژیانی ماڵەوەشمان تادەهات ناخۆشتر دەبوو بەتایبەتی دوای ئەوەی کە تەمەنم گەورەتر دەبوو زۆر بێسەر و بەربوو، هەرکە ئێوارە دادەهات، چەند برادەرێکی باوکم لە ماڵەوە کۆدەبوونەوەو دەکەوتنە قومارکردن و مەشروب خواردنەوەو شەویش لەوێ دەمانەوە، دایکیشم لەجیاتی ئەوەی کە هەوڵبدات ئاگای لە ئێمە بێت هانی دەداین کە بچین لەگەڵ پیاوەکاندا قسەبکەین و گاڵتەو گەپیان لەگەڵدا بکەین، دەیوت ئێمە دەبێت تۆڵە لەباوکتان بکەینەوە، چونکە خێزانەکەمانی ئاوەها لێکردووە، ماڵەکەمان بەجۆرێك شێوابوو باوکم زۆربەی کاتەکان خەریکی خواردنەوەی مەی بوو، هیچ ئاگایەکی لەخۆی نەبوو ئەگەر ئێوارەیەك مێزی قوماری نەبوایە یەکسەر دەچوو بۆ یەکێك لەیانەکان و لەوێ دەستی بە مەی خواردنەوە دەکرد.

زۆرێك لەو پیاوانەی بەمەبەستی قومارکردن هاتوچۆی ماڵیان دەکردین، کەسانێکی داوێنپیس و شەرواڵپیس بوون و دووربوون لەهەموو بەهاکانی مرۆڤایەتییەوە، تەنانەت ڕۆژێکیان من ئاگام لێبوو کەباوکم لەدوای مەی خواردنەوەکە یەکسەر خەوی لێکەوت و یەکێك لەبرادەرەکانی چوو لەگەڵ دایکمدا نووست.

دوای ماوەیەك وردە وردە ئێمە گەورەبووین و تەمەنی من بووە نزیکەی شانزەساڵان، خەریکبوو دەبووینە شوێن تەماحی پیاوە مەشروب خۆرەکانی برادەری باوکم و هەندێکجار بەئاشکرا هەستم دەرکرد کەهەندێکیان تەماحیان تێکردووم و دەیانەوێت لەخشتەم بەرن و هەرچۆنێك بێت دەمویست خۆم بپارێزم و نەکەومە ناو ئەو گێژاوەوە کەخێزانەکەمان تێیکەوتبوو.

سەرەتایەك بۆ لەرێگەلادان

دوابەدوای ئەوەی کە ژیانی ڕۆژانەمان بەم شێوەیە بوو، چەندین جار کوڕە گەنجەکانی دراوسێمان منیان هەراسان دەکردو داوای پێوەندی سێکسیان لێدەکردم، بەجۆرێك مامەڵەیان لەگەڵ مندا دەرکرد وەك ئەوەی کەمن مرۆڤێکی لەشفرۆشبم، لەکاتێکدا من کەسێکی ئاسایی بووم تاتەمەنی شانزە ساڵی هیچ جۆرە کارێکی سێکسیم نەکردبوو، بەڵام لەئەنجامی ئەوەی کەهەموو گەڕەك منیان بەلەشفرۆش دەزانی نەیاندەهێشت منداڵەکانیان یاریم لەگەڵدا بکەن، تەنانەت هیچ کام لەکچەکانی گەڕەك حەزیان نەدەکرد لەگەڵیان بچمە قوتابخانە.

بێگومان ڕۆژانە کوڕانی دەورپشتی گەڕەکی خۆمان دەهاتنە سەر ڕێگام و زۆر هەراسانیان دەکردم، ئەوەبوو سەرەتا من و هەموو خوشکەکانم ئەمەمان ڕەت دەکردوە و هەمیشە دەمانویست ناوبانگی خۆمان بپارێزین، بەڵام دواتر ئەوەندە زۆر هاتنە سەر ڕێگەم ناچاریان کردم کەبکەومە کاری هەڵەوە.

کوڕێکی دراوسێمان هەبوو ناوی ئاری بوو دوکاندار بوو، هەموو بەیانییەك دەهاتە سەر ڕێگام و داوای پێوەندی خۆشەویستی لێدەکردم، منیش ناچار بووم ڕۆژێکیان وەڵامی بدەمەوە، ئەوەبوو سەرەتا وەك هەموو کوڕێکی تر کەوتە باسی ئەوەی کەمنی خۆش دەوێت، دەیەوێت لەژیانێکی نالەبار رزگارم بکات و خۆشی بۆ خێزانەکەمان بهێنێت و هەرچۆنێك بێت بمکات بەهاوسەری خۆی، چونکە من دەمویست لەماڵی خۆماندا نەمێنم و رزگارم بێت بەتایبەتی دوای ئەوەی کە دوو لە خوشکەکانم بەدەستی پیاوە قومارچی و مەشروب خۆرەکان لە ڕێگەی ڕاست لایاندابوو، من دەترسام وەك ئەوانم لێبێت، بۆیە دەمویست هەرچۆنێك بێ رزگام بێت، بەڵام ئەوەی من چاوەڕێم دەکرد هەمووی پێچەوانە بوو، سەرەتا بەمنی دەوت وەرە بابچین بۆ پیاسەکردن، ئەوەبوو بەیەوکەوە دەڕۆیشتین، تالەئەنجامدا توانی لەرێگەی ڕاست لامبدات و چەند جارێك کاری سێکسم لەگەڵدا بکات، هەرچەندە من سەرەتا رازی نەبووم، بەڵام ئەو دەیوت ئەگەر کاری سێکسم لەگەڵدا نەکەیت، ئەوا هەرگیز نایەمە داخوازیت و ناتهێنم، منیش ناچار بووم بۆ ئەوەی کە رزگارم بێت و لە داهاتودا بچمەماڵی خۆم، قبوڵم کرد.

دوای ماوەیەك ئاری پێی وتم ئەو ناتوانێت ژن بهێنێت، لەبەر ئەوە ئەگەر رازیت ئاوەها لەگەڵمدا بی، ئەگەر نا دەتوانیت وازم لێبهێنی، بەڵام من ناچاربووم، چونکە تازە هیچم بەدەستەوە نەمابوو، ئەوەبوو کە بڕیارم دا لەگەڵ کوڕێکی تردا پێوەندی دروست بکەم، بەڵکو ئەم بێتە خوازبینیم، ئەمیش هیچ، بەهەمان شێوە چەند جارێك منی فریودا و هیچی بۆ نەکردم، ئەوەبوو من وەك کاڵایەکی بێنرخم لێهاتبوو بەدەست کوڕانی گەڕەکەوە، تا دواجار لەگەڵ یەکێك لەکوڕەکاندا بەکاری سێکسیەوە گیرام، ئیتر من لەوساوە تائێستا لەزیندانندام و چاوەڕێی ئەوەم کەی ڕزگارم دەبێت.

من ئەوەتان لێدەپرسم ئایە من تاوانبارم یان باوکم کە ماڵەکەمانی کردبووە شوێنی هەوارگەی داوێن پیسەکان، ئایە من تاوانبارم، یان دایکم کەدەیویست تووشی لەشفرۆشیمان بکات بۆ تۆڵەکردنەوە لە باوکم، ئایە من تاوانبارام، یان ئەو کۆمەڵگەی کە منیان لەمنداڵیەوە بەلەشفرۆش دەزانی، ئایە من شایەنی ئەوەم دادگای بکرێم یان ئەو گەڕەکەی کە تۆڵەی دایك و باوکمیان

ـــاوانبـارم ؟

لەمن دەکردوە.

چارەسەرکردنی کێشەکە

لێـــرەدا چاومان بە بەڕێز ئومێد ئیســـماعیل کەوت وەك پارێزەرێك ئاماژەی بەوەدا کە زۆربەی لەشفرۆشـــەکان تاوانبارنین، بەڵکـــو کۆمەڵگە دەیانکات بـــە تاوانبار، ئەگەر تەماشـــا بکەین ئەوانەی کەبـــەکاری لەشفرۆشـــیەوە خەریکن، زۆریان سەرەتا تاوانبار نەبوون، بەڵکو بەهۆی خێزانەکانیانەوە تووشی ئەم حاڵە هاتوون، بەڵام لەبەر ئەوەی کە لە یاســـای عێراقدا ئەوەی کە لەشفرۆشی بـــکات بەتاوانبار هەژمار دەکرێـــت، مـــن بەڕای خۆم چەنـــدە ئافرەتە لە شفر ۆ شـــە کە تا و ا نبـــا ر ە ،

ئەوەندەش ئەو کەسە تاوانبارە کە بۆتە هۆی ئەوەی کە لەشفرۆشەکە ئەم کارە ئەنجام بدات، لەبەر ئەوە بەڕای من وای بەباش دەزانم یاسایەك دەربکرێت بۆ ئەو کەســـانەی کە دەبنە هۆی دروست بوونی لەشفرۆشـــی، بەپێی یاسا لێپێچینەوەیان لەگەڵدا بکرێـــت، ئەمـــە بێجگە لەوەی کەمن بەباشـــی دەزانـــم،

لەکاتێکدا کـــە دووکەس لەکاتـــی ئەنجامدانی کاری سێکســـیدا دەســـتگیردەکرێن، پێویســـتە پیاوەکەش سزایەکی زۆر گەورەی بەسەردا بدرێت و بەمەبلەغێکی زۆر گەورەش غەرامەش بکرێت، هەروەها نابێت لەشفرۆشەکەش بەندە بکرێت، بەڵکو دەبێت لەشوێنێك دابنرێت هەموو پێداویستیەکانی ژیانی بۆ دابنرێـــت و فێری خوێندن بکرێت و ئەگـــەر توانرا فێری پیشەیەکیشـــی بکەن و هەوڵبدرێـــت ئەو شـــوێنەی بۆ بکەن بە ماڵـــی دووەمی بۆ ئـــەوەی کە ئازادبوو روو لە کاری لەشفرۆشی نەکاتەوە.

ئامادەکردنی: دیار سالار

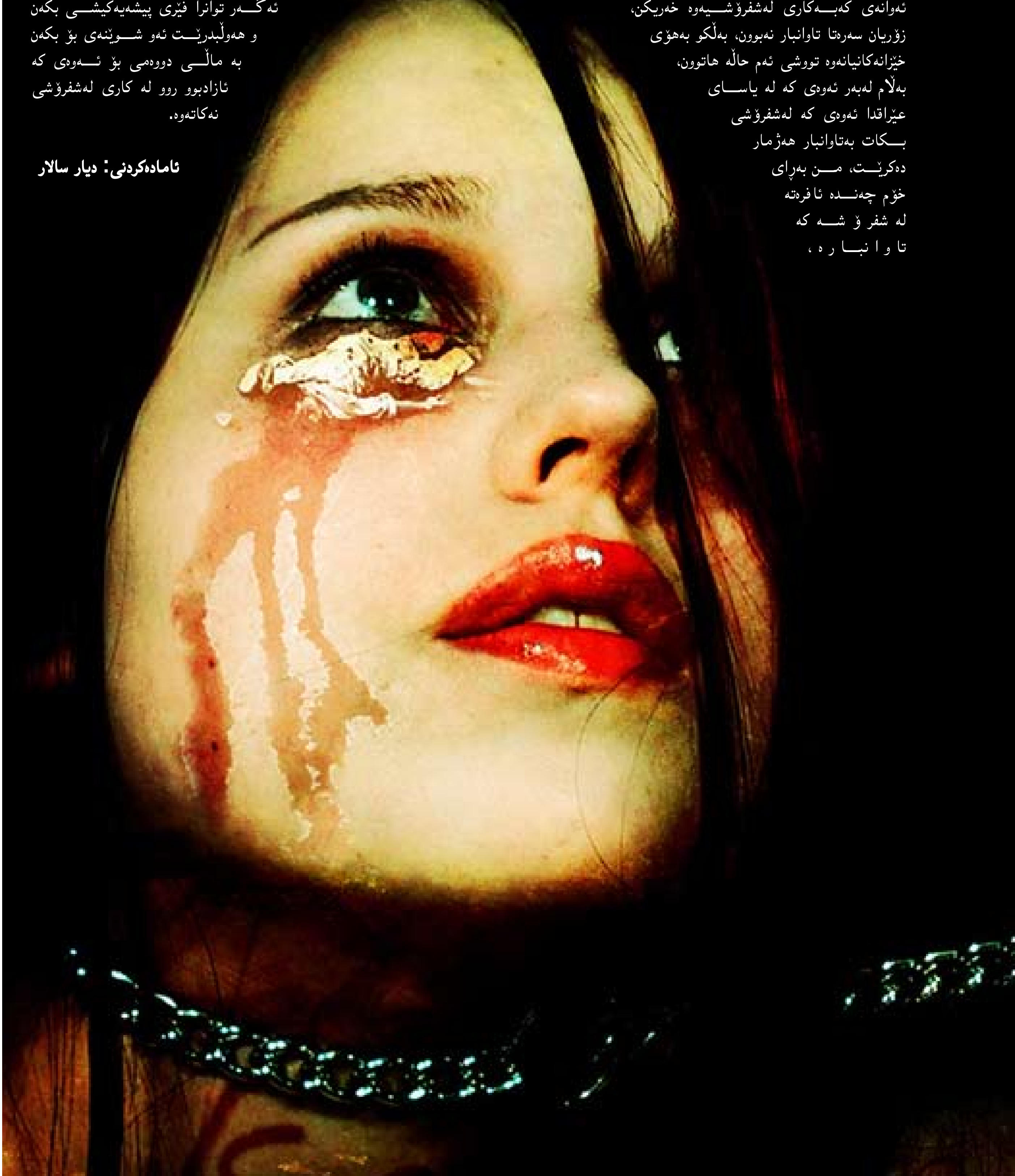

لەبارەی پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە دایک و باوکان چۆن ئامۆژگاری منداڵەکانیان دەکەن؟

دایك وباوك ڕۆڵێكی سەرەكی دەبینن لە هەڵبژاردنی هاوسەری ژیانی منداڵەكانیان. هەروەها هەموو دایك و باوكێك پێویستە پێش ئەوەی منداڵەكانیان ژیانی هاوسەری پێك بهێنن ئامۆژگاریان بكەن، بۆئەوەی لەكۆتاییدا پرۆسەی هاوسەرگیرییەكەیان سەركەوتوو بن. سەبارەت بەم مەسەلەیە ڕاو بۆچوونی چەند كەسێكمان وەرگرتوە.....

نابێت ئافرەت خیانەت لەهاوسەرەكەی بكات، هەروەها دەبێت ڕێزی بگرێت

فاتیمە ئەحمەد تەمەنی ٤٥ ساڵە خاوەنی پێنج منداڵەو دەڵێت « لەسەر هەموو دایك باوكێك پێویستە پێش ئەوەی منداڵەكانیان ژیانی هاوسەری پێك بێنن ئامۆژگاری كچ و كوڕەكانیان بكەن. من خاوەنی پێنج كچم تاكو ئێستا سێ كچم ژیانی هاوسەریان پێك هێناوە و پێش ئەوە بگوازرێنەوە ئامۆژگاری كچەكانی خۆم كردوە كە چۆن ڕێز لەهاوسەری خۆیان بگرن. چۆن ماڵ بەڕێوەبەرن و خزم وكەسی هاوسەری خۆیان خۆش بوێت بەڕێزبن لەگەڵ خەڵك. چونكە كاتێك كچ یان كور دەكەونە نێو ژیانی هاوسەری ئەوكات ئەركی كیان قورستر دەبێت. هەروەها ژن بناغەی ماڵە ئەگەر نەتوانێت ئەم بناغەیە بەجوانی بەڕێوەببات، ئەوا ئەو پرۆسە هاوسەرگیرییە سەرناكەوێت.

ئارەزو نەجات تەمەنی ٢٣ ساڵە و ماوەی ساڵێكە ژیانی هاوسەری پێكهێناوەو دەڵێت « پێش ئەوەی ژیانی هاوسەری پێك بهێنم. هەموو كات دایكم ئامۆژگاری دەكردم كاتێك شووم كرد چۆن ڕێز لەهاوسەرەكم بگرم و هەروەها خزمەتی بكەم و خیانەتی لەگەڵ نەكەم و لەقسەكانی دەرنەچم خۆشم بوێت. ئێستاش هەموو قسەكانی دایكم جێبەجێ كرد ژیانم زۆر خۆشە.

هەروەها «هێژا یوسف» تەمەنی ٢٥ ساڵەو ماوەی دوو ساڵە ژیانی هاوسەری پێكهێناوەو دەڵێت « كاتێك چ كوڕ چ كچ ژیانی هاوسەری پێك دەهێنێت گۆڕان لە ژیانیدا ڕوودەدات. پێش ئەوەی ژیانی هاوسەری پێك بهێنم دایكم و باوكم هەموو كات پێیان دەوتم كاتێك ژنت هێنا نابێت ئەو هەڵسو كەوتەی ئێستات هەیە ئەو كات هەتبێت. دەبێت ڕێزی هاوسەرەكەت بگری خۆشت بوێتن و ئەو شتانەی بۆماڵ پێویستە ڕۆژانە دەبێت دەبینی بكەیت وبتوانیت ڕۆژانە خەرجی ماڵ پەیدابكەیت و خیانەت لەهاوسەرەكەت نەكەیت.

خەندە حەیدەر تەمەنی ٢٨ ساڵەو ماوەی دوو ساڵە ژیان هاوسەری پێكهێناوەو دەڵێت « پێش ئەوەی پرۆسەی هاوسەرگیری بكەم هەموو كات دایكم ئامۆژگاری دەكرم پێی دەووتم دەبێت ڕیزی هاوسەری خۆم بگرم و بزانم چۆن هاوسەرەكەم بۆخۆم ڕابكێشم و هەروەها بایەخ بەخۆم بدەم كاتێك هاوسەرەكەم گەڕایەوە ماڵ خۆم جوان بكەم و بەدڵێكی خۆشەوە پێشوازی لێ بكەم و زۆر هاتۆ چۆی ماڵی خەسوم نەكەم و بەتەنیا نەچم بۆ بازاڕ خواردنی خۆشی بۆ ئامادەبكەم، چونكە دەی ووت پیاو ئەم شتانەی لە خێزانەكەی خۆی دەوێت.

دایك و باوك ڕۆڵێكی سەرەكیان هەیە پێش ئەوەی منداڵەكانیان پرۆسەی هاوسەرگیری پێك بێنن

ئاشنا زرار ماوەی ٥ساڵە ژیانی هاوسەری پێك هێناوەو دەڵێت «دایك وباوك ڕۆڵێكی سەرەكیان هەیە بۆ منداڵكانیان لەبەخێوكردن و ئامۆژگاری كردنیان، بەتایبەت لەو تەمەنەی كەدەچنە پرۆسەی هاوسەرگیری چونكە چ كچ چ كوڕ نازانێت ژیانی هاوسەر گیری چۆنە نازانێت چۆن ڕەفتارو هەڵسو كەوت بكات. چۆن ماڵ ومنداڵ بەخێو بكات بۆیە لەسەر هەموو دایك و باوكێك پێویستە ئامۆژگاری منداڵەكانیان بكەن.

ئارام حوسێن تەمەنی سی ساڵە ماوەی سێ ساڵە ژیانی هاوسەری پێكهێناوەو دەڵێت « هەڵبژاردنی هاوسەری ژیانت كارێكی زۆر سەختە چ بۆكچ چ بۆكوڕ چونكە كچ و كوڕەكە شارەزای یەكتر نین. هەروەها نازانن خێزانەكانیان چۆنە، جابۆیە لەسەر هەموو دایك و باوكێك پێویستە ئامۆژگاری منداڵەكانیان بكەن بۆهەڵبژاردنی ژیانی هاوسەری، یان بۆئەوەی هاوسەرگیرییەكەیان سەركەوتوو بێت و بتوانن ژیانێكی خۆش بەسەر بەرن، من پێش ئەوەی ژیانی هاوسەری پێك بێنم دایكم باوكم زۆر هاوكارم بوون لەهەڵبژاردنی هاوسەرەكەم و هەمووكات دەیان وت یەكێك دەست نیشان بكە لەگەڵ ئێمە بگونجێت و ڕێزت بگرێت و خیانەتت لێنەكات.

ژیانی ئێستام زۆرجیاوازە لەچاو چوار ساڵ پێش ئێستا

ئاری موحسین تەمەنی ٢٩ساڵەو چوار ساڵە ژیانی هاوسەری پێكهێناوە ووتی «ئێستا ژیانم لەچاو چوار ساڵ پێش ئێستا زۆر جیاوازە ئەوكات ڕۆژانە ئێواران بەدڵی خۆم دەگەڕامەوە ماڵ و خەرجیم كەمتر بوو، خەمم كەمتر بوو ئەوكات هەموو كات باوكم دایكم پێیان دەووتم ژن بهێنی نابێت وەكو ئێستا بی، دەبێت ئێواران زوو بگەڕێیتەوە ماڵەوەو هەروەها بایەخ بە ماڵەوە بدەی دڵی ژنەكەت ڕازی بكەیت و خەرجی بۆ ماڵ پەیدابكەیت و هەفتانە هاوسەرەكەت ببەیتە دەروە. بۆیە ئێستا ئەركم زۆر قورسترە بەڵام ژیانم زۆرخۆشە.

هیچ دایك باوكێك حەزناكات ژیانی منداڵەكانیان ناخۆش بێت

بەهزاد محەمەد ئەمین توێژەری كۆمەڵایەتی لە وەزارەتی كاروباری كۆمەڵایەتی ووتی « لەسەر هەموو دایك و باوكێكە ئامۆژگاری منداڵەكانیان بكەن لەهەڵبژاردنی هاوسەری ژیانیاندا چ كەسێك دەگونجێت لەگەڵیان، بۆیە پێویستە منداڵەكانیان گوێ ڕایەڵی ئەورێوشوێنانەبن كەدایك و باك بۆیان دادەنێت، چونكە هیچ دایك و باوكێك حەز ناكەت ژیانی منداڵەكەی ناخۆش بێت.

مۆبایل خێزانێک لەناو دەبات

هێرۆ کچێکی هەرزەکار بوو لەقۆناغی دووەمی ناوەندی لەیەکێك لەقوتابخانەکانی ناوشاری هەولێر دەیخوێند. باوك و دایکی فەرمانبەر بوون و خێزانەکەشیان تارِاددەیەك رۆشنبیر بوون، ماڵیان لە یەکێك لە گەڕەکە هەژار نشینەکانی ناوشاری هەولێربوو، هێرۆ وەك هەموو کچێکی تری ئەم وڵاتە لەتەمەنی هەرزەکاریدا هەستی بەهەراشبوونی تواناکانی دەکرد، بێگومان لە کۆمەڵگەیەکی رۆژهەڵاتیدا کە هەموو جۆرە شتێك و هەڵسوکەوتێکی تاکەکان سانسۆری لەسەرە، تەنانەت هەموو جۆرە جموجۆڵێکی مرۆڤ سانسۆری بۆدانراوە زۆر زەحمەتە بۆکچێك بتوانێت لەناو کۆمەڵگەیەکی وەهادا لەهەموو جۆرە گۆڕانکارییە فسیۆلۆژییەکان تێبگات.

ناسینی ئەیوب

هێرۆ سەرەتا بەهۆی برادەرێکی کچییەوە، ئەیوبی ناسی، ئەیوب خاوەنی دووکانێکی ماکیاژ فرۆشتنی ئافرەتان بوو، زۆر ئارەزووی تێکەڵبوونی لەگەڵ کچاندا دەکرد، هەموو هەوڵێکی خۆی دەخستە کار بۆ ئەوەی بتوانێت هێرۆ وەها لێبکات کەخۆشی بوێت.

ئەوەبوو هێرۆ کەوتە داوی خۆشەویستی لەگەڵ ئەیوبدا، ئەیوب یەکەم جار بەقسەی خۆش و پاڕانەوە خۆی لە هێرۆ نزیك کردەوە، دواتر وردە وردە ئەیوب وای لە هێرۆ کرد کە زۆری خۆش بوێت و دوای ماوەیەك دێتە داوای،

بەڵام ئێستا باری ئابووری باش نییە پێویستی بەوە هەیە کە هاوکاری بکات و ئەم ماوەیە پێوەندی خۆشەویستی هەبێت لەنێوانیاندا، ئەوەبوو هێرۆ زۆربەی رۆژەکان کە لە قوتابخانە دەهاتە دەرەوە یەکسەر ئەیوب چاوەڕێی دەرکرد و بەسەیارەکەی ئەیوب دەچوون بۆ پیاسەکردن، ئیتر لەئەنجامی ئەم هەموو تێکەڵاویە زۆرەی کەلەنێوانی ئەیوب و هێرۆدا دروست بوو، ئەیوب لە ئامانجە شاراوە و حەزە سێسکییەکانی نزیك ببووەوە.

وێنەگرتنی هێرۆ بەمۆبایل

پاشماوەیەك ئەیوب توانی لەیەکێك لە گەشتەکانیدا کاری بەدڕەوشتی لەگەڵ هێرۆدا بکات و وێنەشی بەمۆبایل بگرێت، دوای ئەم رووداوە هێرۆ پەشیمان بۆوە و چەند جارێك ئەیوب ئەهاتە سەر رێگەی بۆ ئەوەی کە بەیەکەوە بڕۆن بۆ کاری سێکسی و نابەجێ، بەڵام هێرۆ خۆی لێدەدزیەوە و هەوڵی دەدا هەرچۆنێك بێت خۆی لەو کوڕە دوور بخاتەوە کە ئەم کێشەیەی بۆدروستکردووە.

ئەوەبوو هێرۆ توانی خۆی بۆماوەیەکی کاتی لەم کوڕە رزگار بکات، بەڵام ڕزگار بوونەکەی زۆری نەخایاندوو هەر زوو ئەو وێنانەی کەئەیوب گرتبووی بڵاوبۆوە و کەوتبووە دەست چەند کوڕێکی گەڕەك، ئە و

کوڕانەش بەئارەزووی خۆیان بەبلوتوس وێنەکەی هێرۆیان بۆیەکتری دەنارد، لەئەنجامدا ئەم وێنانە دەست باوکی هێرۆ دەکەوێت، ئەویش لەداخ و خەمی کچەکەیدا یەکسەر جەڵتە لێی داو کەوتە ناوجێ و دایکیشی لەخەمدا هیچی پێنەکرا، هەر ئەوەندە نەبێت کەکچەکەیان بۆماوەیەك لەماڵەوە بەند بکەن و نەهێڵن بچێتە دەرەوە، بەڵام زۆری پێنەچوو هێرۆ توانی بەهۆی کچێکی دراوسێیانەوە لە ماڵەوە رابکات.

بەرەو هەڵدێر

ئەگەر تائێستا هێرۆ رێگەیەکی لەبەردەمدا بوو کە رزگاری بێت، ئەوە لەبەردەمیدا نەما لەبەر ئەوەی کە ئەو ویستی لەو زیندانە هەڵبێت کەماڵی باوکی بۆیان دروست کردبوو، بەڵام نەیزانی ئەم جارەیان دەکەوێتە ناو زیندانێکەوە کە هەموو کۆمەڵگەو ئایینەکانیش نەفرەتیان لێکردووە، هێرۆ کە لە ماڵەوە رایکرد چووە ماڵێك کە تەنیا کاریان لەشفرۆشی بوو، لەو ماڵەشدا لەگەڵ ژنەکە دەستیان کرد بەکاری لەشفرۆشی و هەتا دەستگیرکران و خرانە کونجی زیندانەوە.

بۆ زیاتر روونکردنەوە لەسەر ئەم رووداوە بەڕێز خاتوو پەرێز عەبدولڕەحمان وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا کە پێویستە لەلایەن دایك و باوکانەوە زۆر چاودێری منداڵەکانیان بکەن، بەتایبەتی کچەکانیان لەتەمەنی هەرزەکاریدا، چونکە وەك خۆمان دەزانین ئەو تەمەنە زۆر هەستیارە بۆ هەموو مرۆڤێك و گرنگی هەیە بۆداهاتووی، لەبەر ئەوە دایکان بەتایبەتی رۆڵێکی زۆر گەورە دەگێڕن بۆ پارستنی ناوبانگی کچەکانیان، دەبێت هەموو دایکێك بزانێت کچەکەی کاتێك دەچێتە دەرەوەی ماڵ چی دەکات و بزانێت ئایە برادەری خراپی هەیە یان نا، ئەمانە هەموو لەژیانی هەرزەکاراندا گرنگن، ناوبراو هەر لەدرێژەی قسەکانیدا دەربارەی مەترسییەکانی خراپ بەکارهێنانی مۆبایل وتی: زۆر پێویستە لەلایەن رێکخراوەکانی ژنانەوە هەوڵبدرێت هەموو کۆمەڵگە بەرامبەر بەهەموو مەترسییەکانی خراپ بەکارهێنانی تەکنۆلۆژیای نوێ بەتایبەتی مۆبایل هۆشیار بکرێنە، واتە دەبێت ئێمە بزانین مۆبایل لەکوردستاندا بۆتە گەورەترین و ترسناکترین کێشە بۆ هەموو تاکێك، چونکە تاکەکانی ناو کۆمەڵگەی ئێمە بەس ئەوەندە دەزانن کە مۆبایل بەکار بهێنن ئیتر حساب بۆ ئەنجامەکانی ناکەن، لەکاتێکدا ئەگەر خراپ بەکار بهێنرێت من بەباشی دەزانم هەوڵی جددی بدرێت بۆ هۆشیارکردنەوەی تاکەکان دەربارەی مەترسییەکانی ئەم ئامێرە کەخەریکە دەبێت بە ئامێرێکی کوشندە بەرامبەر بە ئافرەتان.

دایکێک بوو بەقوربانی کەمتەرخەمییەک

ئا: دیار

هێشتا شەبەنگی بەرەبەیان تازە خەریك بوو بە بەرگی ئاڵ و واڵاوە لە دەمکەلەوە هەڵبێت و تازە بریسکەی خۆر ماچی زەوی بکات و شەوەزەنگی تاریکی راوبنێت، لەناکاو دایکی ئاڤێستا ئازارێکی زۆر لەناودڵیدا و لەسەر سینگی پەیدا بوو، هەر لەوکاتەدا هەرچۆنیك بوو باوکی و ئاڤێستای کیژی دایکەیان بۆ مەبەستی چارەسەرکردن گەیاندە نەخۆشخانە، بەڵام وەك هەموو جارێك لەجارەکان لەنەخۆشخانە باری تەندروستی زیاتر خراپ دەبوو ، هەربۆیە گەیاندیانە لای ئیکلینیکی پزیشکێکی پسپۆر کە بەناوباشترین و داناترین پزیشکی شارەکەیە، ئەویش بەزوویی فەرمانیدا هەندێك دەواودەرمانی حەوانەوە و بیهۆشکردنی بدەنێ تا کەمێك ئازەرەکانی برەوێتەوە، هەرچۆنێك بێت باری تەندروستی بەرەوە باشبوون بروات و بۆئەوەش کە بەتەواوی چارەسەر وەربگرێت پزیشك وای بەباشزانی کە نەخۆشەکەیان لەنەخۆشخانەیەکی تایبەتی واتە(ئەهلی) داخڵ بکەن بۆ ئەوەی چارەسەری تەواوەتی لەوێ وەربگرێت، منداڵەکانیشی ئەوەندە دایکیان خۆشدەویست هەرچۆنێك بێت بردیان بۆنەخۆشخانەی (..........) ئەهلی کەبەناوبانگترین نەخۆشخانەی تایبەتیە لە شارداو گرانترین نرخی هەیەو، پزیشکە بەناوبانگەکان لەوێ چارەسەری نەخۆشەکان دەکەن و نەخۆشخانەکە پڕە لەبەردەستی ئەسیوبی و بەنگلادیشی و نرخی بتلێك ئاو دووقات و سێقاتی هەمان نرخە لەدەرەوە،هەروەە خزمەتگوزارییەکانی دیکەش هەمان شێوەن بەڵام هەرئەوەندەی خۆشبوو ئێوارەیبەسەرداهات وەك شانەی هەنگ هەموو پزیشك و کارمەندەکان بڵاوەیان لێکرد و پزیشکی ئێشکگر وەك هەموو کاتێك لەژوورەکەی خۆیدا دەرگای لەسەر خۆی داخست و دەنگی تەلەفیزۆنەکەی بڵندکرد نەبادا نەخۆشێك داوای شتێکی لێبکات بۆئەوەی بڵێت گوێم لێنەبوو، کاتێك کەسوکاری نەخۆشەکە بەدوای پزیشکێك یان کارمەندێکدا دەگەڕان دەبوو هەموو کون و قوژبنێکی نەخۆشخانەکە بپشکنن تا بیدۆزنەوە، ئاڤێستاش چاوەڕێی دەکرد بەڵکو خودای تاك و تەنیا فریایان بکەوێت و لەم چرکەساتەرەشە دەربازیان بکات، یان وەك لە چیرۆکە کۆنەکاندا هاتووە خدری زیندە یان هەر پیاوچاکێك پەیدابێت و دایکی لەو ئازار و نەخۆشیە رزگار بکات، یان زانایەکی ئەوروپی بەهەڵە رێگەی بکەوێتە کوردستان و فریای ئەم نەخۆشانە بکەوێت.

لەناکاو دایکی ئاڤێستا باری تەندروستی زۆر تیکچوو ، هاواری کرد و یەکسەر بوورایەوە، ئاڤێستاش هاواری کرد بەرەوە ژووری پزیشکی ئێشکگر، بەڵام وەڵامی نەبوو دوای نیوسەعات پزیشکە ئێشکگرەکە هات و لەدوورەوە تەماشای کرد و وتی تەواو مردووە خێرا لەسەر ئەم قەرەوێڵەیە لایبەرن هەرچەندە ئاڤێستاو خوشکەکەی و برایەکەی زۆر لە پزیشکەکە پاڕانەوە، بەڵام بێسوود بوو هەر هاواریان دەکرد کە دایکمان نەمردووە فریامان کەون، هیچ کەسێك وەڵامێکی بۆئەوان پێ نەبوو، تەنانەت پزیشکەکە زۆر بێڕەحمانە فەرمانی دا کە دایکی ئاڤێستا لابەرن، چونکە مردووە ناکرێت مردوو لەسەر سیسەم بێت و تەرمەکە برایە دەرەوە.

مرۆڤێك کەخودای تاك و تەنیا بەجوانترین و ناسکترین شێوە دروستی کردووە هێندە نرخی کەمە سیسەمێکی پێ رەوا نەبینرێت کە لەئاسنێکی رەق و تەق دروستکراوە، ئیتر لێرەوە نازانین ئایە دایکی ئاڤێستا مرد یان نەمرد، بەڵام من ئەوەندە ئاگاداربووم بردیان بۆ مزگەوت زۆر پاکو خاوێن شتیان و پاشان بەخاکیان سپارد بێگومان دوای بەخاك سپاردن ئیتر رۆحی دایکێك بەسەر زەوی لە باڵەفڕەی دا بەرەو ئاسمان چوو ،ئەمە نموونەیەکی راستییە کەرۆژانە چەندین کەس لەم وڵاتەدا بەرەو کاروانێکیتر دەبات.

قوتابییانی زانکۆ چ هـ

هـــاوڕێ، هاوڕێیەتی، هاوڕێی باش، هاوڕێی خراپ،هاوڕێی بەرژەوەندیخواز کۆمەڵە چەمکێکن لەهەموو سەدەیەك و سەردەمێکدا بیروڕای بیریاران و کۆمەڵناسانی بەخۆیەوە سەرقاڵکردووە، لەهەرسات و کاتێکدا و بە تێڕامان لە ئاســتی ڕۆشنبیریی تاکەکانی کۆمەڵگەکان و هەڵسوکەوتیان لەگەڵ یەکتردا باس و خواســتی تایبەتیان لەسەرکردووە سەرەڕای ئەوەی ئەم چەمکانە بەرهەمی هەناوی هەڵسوکەوتی مرۆڤەکانە لەگەڵ یەکتردا، یەکێکە لەو پێویستیانەی کە مرۆڤ ڕۆژانە وەکو بوونێکی کۆمەڵایەتی سەروکاریی لەگەڵدایە، باسکردن لە هاوڕێیەتی کاتێك باســکردنێکی تەندروستانەیە کە ئاستی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگە لەبەرچاو بگیرێت بەتایبەتیش کە ئێستا سەردەمی ئاوێتەبوونــی کەلتــورەکان و جیهانگەرایـــی و تەکنەلۆژیایە.

«هاوڕێی بەرژەوەندیخوازی لەهەموو کاتێکدا تەنیا بیر لە بەرژەوەندیەکانی خۆی دەکاتەوە»

ئومێــد عەلی قوتابی کۆلێــژی کارگێڕی و ئابوری زانکۆی ســلێمانی جۆرە هاوڕێیەتییەکی پێباشــە کە توانای بیرکردنــەوەو ئەزموونکردنی هەبێــت لەو ڕووداو و پێشــهاتانەی کە لە ژیانی واقعیدا کەسەکان،کەســێکی زۆر ڕاستگۆ بێت و لەو جۆرە کەسانە نەبێت کە هاوڕێیەتی پێقبوڵبێت تەنیا بۆ کات بەسەربردن، هەروەها پێیوایە کە دەبێت هاوڕێ توانای دەرککردنــی هاورێیەتی هەبێت لەبەرامبەر هاورێکانیــدا و پێیبزانێت لەبەرئەوەی ئەم سیفەتانە وادەکات کە مرۆڤ سەرکەوتووبێت لە ژیاندا و کەمترین هەڵە بکات،هەروەها سەبارەت بە هاورێی بەرژەوەندیخوازیش باوەری وایە کە ئەو جــۆرە هاورێیانە لەهەموو کاتێکــدا تەنها بیر لە بەرژەوەندیەکانی خۆی دەکاتەوە بەبێ گوێدانە ئەو ســوودە یان ئەو زیانەی بەر هاورێکەی دەکەوێت هەربۆیــە تەمەنی ئەم جۆرە هاورێیەتیە زۆرنابێت و کورتخایەنە چونکە هەمیشــە لەشکستدادەبێت و شــتێك لەلای ئەو درووســت نابێت بە مانای هاورێیەتی.

شــەماڵ علی ئەحمــەد قووتابــی زانکۆی ســلێمانی باســی لەوەکرد کە هاورێیەتی یانی هاورێی باش،هاورێی باشــیش دەبێت کەســێکی کۆمەڵایەتی بێت لەبەرئەوەی سروشــتی مرۆڤ وایــە کە بوونەوەرێکــی کۆمەڵایەتییەو ناتوانێت بــە تەنیا بژێــت و تەنیا بیر لەخــۆی بکاتەوە لەبەرئەوەی تێکەڵاوبــوون و کۆمەڵایەتیبوون وا لــە مرۆڤ دەکات کە لــە کۆمەڵگەکەی خۆی تێبگات و کەمترین کێشە بۆ خۆی بۆ هاوڕێکانی دروستدەکات، هەروەها بۆچوونی وابوو کە دەبێت هــاوڕێ زۆر واقیعبین بێــت لەبەرئەوەی ئەمە مەرجە بۆ ســەرکەوتنی هاوڕێیەتی و شتێکیش کــە بەلای منەوە زۆر گرنگــە ئەوەیە کە دەبێت ئینتیمای هەبێت بــۆ پیرۆزیەکانی وەکو گەل و نیشتمان و خاك و هاوشێوەی ئەمانە لەبەرئەوەی ئەمەش وادەکات کە بەشــێوەیەکی ناراســتەوخۆ لەبەرژەوەندیخوازیی خۆی دووربکەوێتەوە چونکە هاورێی بەرژەوەندیخواز بیــر لەبەرژەوەندیەکانی تاکەکانی دەرەوەی خۆی ناکاتەوە.

ســارا فەتاح عوزێــر کچــە قوتابی قۆناغــی چوارەمی زانکۆی ســلێمانی بەسەرســوڕمانەوە باســی لەهاوڕێیەتی دەکــرد و پرســیار و گومانی لەســەر هاوڕێیەتی لەقســەکانیدا دەردەکەوت و بــاوەڕی وابوو کــە هاوڕێیەتی خەریکە مانای خۆی لەدەستدەدات و شتێکی تر جێگــەی دەگرێتەوە کە لە فەرهەنگــی هاورێیەتیدا جێگــەی نابێتــەوە لەبەرئەوەی هاورێیەتی یانی دۆســتی گیانی بەگیانی و خۆشەویستی و هەمیشە هەواڵپرسینی یەکتر بەڵام ئەم جۆرە ســیفەتانە خەریکە نامێنن یــان ونن، بۆچوونیشــی وابوو کــە هاوڕێیەتی لەکەســێکەوە بۆ کەســێکی تر دەگۆڕێت بەڵام بەشێوەیەکی گشتی بوونی ئاستی ڕۆشنبیری و ئەو پەروەردەیەی کە کەسێك هەیەتی کارگەریی زۆری هەیە لەســەر درووســتبوونی ســیفەتی هاوڕێیەتی،ئــەو دوو ســیفەتەش کە هاوڕێیەتی لەبەرچــاوی من ناشــرین کــردووە بریتیین لە حەسوودی و بەرژەوەندی تایبەتی و خۆخوێندنەوە نــەك بەرامبەر خوێندنەوە و من بەم هۆیەوە باجی زۆرمداوە بــەڵام ئەمەش مانای ئــەوە نییە کە بەتەواوی واز لە هاورێیەتی بێنم.

ســامان مەولود کەریم وەکو قوتابیەکی تری زانکۆی سلێمانی پێیوایە کە هاوڕێ ئەو

ـــــاوڕێتیەکیان پێ قبوڵە؟

کەسەیە کە لەکاتی تەنگانەدا زیاتر لەکاتەکانی تر لەگەڵتدایە و پشتیوانی لەکارە باشەکانت دەکات و ئاگادارت دەکاتەوە لە کارە هەڵەکانت، هەروەها دەبێت هاوڕێ کارە نهێنیەکانت بپارێزێت و راستگۆبێت و مافی هاوڕێیەتی بە بەرامبەرەکەی بدات، هەروەها باوەڕیشی وابوو کە دەبێت قوتابی لە پێوەندی هاوڕێیەتیدا عەقڵانیانە بیربکاتەوە نەك بە عاتفی و سۆزدارانە و تەنیا بەیەك چاو سەیری هاوڕێکانی بکات و سنووری هاوڕێیەتی ببەزێنێت، پێوەری هاوڕێیەتیش ئەوەیە کە نابێت نیگەرانی لای هاوڕێکەی بەرامبەری دروستبکات لەبەرئەوەی هاوڕێیەتی بە گرنگترین پەیوەندی کۆمەڵایەتی دادەنرێت ئەمە جگە لەوەی بوونی خۆشەویستی و متمانەبوون لە سیفەتە گرنگەکانی هاوڕێیەتیەو دەبێت هەمیشە لە هاوڕێیەتیدا هەبن، هەروەها بۆچوونی وابوو کە نابێت جیاوازیی لە بیرکردنەوەو جیاوازی لە بژێوی ژیان کاریگەری سلبی بکاتە سەر پێوەندی هاوڕێیەتی لەبەرئەوەی پێوەندیی هاوڕێیەتی پیرۆزە و نابێت سنوورەکانی ببەزێنرێت.

دەشنێ عەزیز محەمەد قوتابی قۆناغی دووەمی زانکۆی سلێمانی سەبارەت بە هاوڕێی راستەقینە پێیوابوو کە راستگۆیی و خۆشەویستی هاوڕێیەتی لەسەرەکیترین پێوەندی هاوڕێیەتین و دەبێت لەلای هەموو قووتابیەکی زانکۆ بوونی هەبێت و ببێتە سیفەتێکی سەرەکی لەلایان،هەرکاتێکیش هاوڕێ بەنییەتێکی بەرژەوەندیخوازانە مامەڵەی لەگەڵ هاوڕێکەی تریدا نەدەکرد ئەوا دەتوانین بڵێین هاوڕێیەکی باشە و شایانی ئەوەیە تەنانەت نهێنیەکانیشتی لەلا باسبکەیت بەڵام بەداخەوە ئێستا ئەم سیفەتە زۆرەو لەنێوان هاوڕێیاندا کێشەی دەروونی دروست کردووەو پاشان بۆتە هۆی ئەوەی کە پێوەندی کۆمەڵایەتی و پێوەندی هاوڕێیەتیش بشێوێنێت.

فەرهاد سەعید جەمالیش وەکو قوتابیەکی زانکۆ باوەڕی وابوو کە هاوڕێیەتی چۆنێتییە نەك چەندێتی واتا باشی و خراپی لە هاوڕێیەتیدا نییە بەڵکو پلەکانی هاوڕێیەتی هەیە، هاوڕێیەتییەك کە وابکات کەسەکان هیچ شتێکی شاراوەیان نەبێت لەنێوان یەکترداو لەقووڵترین و تاریکترین خاڵی ناخی یەکتر بگەن کە جیاوازە لە هاودەمی بوون کە تەنیا کۆمەڵێك باس و بابەت پێکیانەوە دەبەستێتەوە، هەروەها بۆچوونیشی وابوو کە هەر کاتێك هاوڕێیەتی ئامانج بوو نەك هۆکار ئەوا دەبێتە هۆی ئەوەی کە لەپێوەندی هاوڕێیەتیدا سەرکەوتن بەدەستبێنێت،هەروەها وتیشی ئەگەر هاوڕێکان متمانەیان بە بوونی نیەتێکی باشی بەرامبەرەکانیان نەبێت یان بە مانایەکی تر کە دەمامك لەبەرامبەر یەکتر بەکارهێنن ئەوا هەرگیز مانای راستەقینەیی هاوڕێەتی نایەتەدی و بەرجەستە نابێت ئەگەر هاوڕێیەتی ئامانجی خۆی لەدەستداو بوو بەهۆکارێك بۆ بەدەستهێنانی بەرژەوەندیەکان ئەوا مانای هاوڕێیەتی ناگەیەنێت و بە جوانی بەرهەم نایەت.

ئا: رووخۆش محەمەد کەریم